

GORAN MARKOVIĆ KAKVOG
DUGO NISTE ČITALI *(i gledali)*

Nedeljnik

29. JANUAR 2026.

350 DINARA

BROJ 733 • CENA 350 DINARA
• CG 3,5 € • BIH 5,5 KM • HR 4,5 €
• SLO 4,5 € • MK 200 DEN

SPECIJAL

KRAJ SVETA KAKAV SMO ZNALI

Milan St. Protić

Da li nova
američka
administracija
crta svet po
HANTINGTONOVIM
mapama

ALEKSANDAR RADIĆ
VOJNA STRATEGIJA

ŽELJKO PANTELIĆ
NEMAČKI ODGOVOR

OVAJ PUT KUPI OSIGURANJE

PUTNO ONLINE
general.rs

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MENADŽMENT

Direktor i glavni urednik
Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga
Jelena Jevtić
marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje
Andela Marić
pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer
Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik
Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika
Branko Rosić

Izvršni urednik
Veljko Miladinović

Izvršna urednica
zdravlja i psihologije
Ana Mitić

Urednik unutrašnje
i glavni urednik online izdanja
Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima
Željko Pantelić

Reporteri
Milica Rilak, Zorica Marković, Milana Milošević, Marko Tica, Luka Lukić

Urednik fotografije
Nebojša Babić

Fotografija
Profimedia, Beta, Orange Studio

Art-direktor
Miloš Sindelić

Ilustracije
Marina Duletić / Kumiho

Lektura
Sanja Savić
Head of digital
Pavle Zlatić

Društvene mreže
Jelena Luković

Stalni saradnici
Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i Ante Tomić, Hana Piščević, Zoran Panović (Politika i društvo), Aleksandar Radić (Vojska), Dejan Stojiljković (Eseji), Dejan Jović (Zagreb), Goran Vojnović (Ljubljana), Rumena Bužarovska (Skoplje), Ivan Radojčić (Stil), Milan St. Protić (Istorija), Ana Banko (Zdravlje), Miša Brkić (Biznis), Danijela Isailović (Energetika i ekologija), Petar Komnenić (Podgorica)

Le Monde diplomatique
ONLINE IZDANJE
Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Mladenović
Imd@nedeljnik.rs

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Hantington
za početnike

5 | Lice nedelje
Aca Seltik

6 | Gosti iz EU
Šta su videli
„mrzitelji Srbije“

7 | Vazduh-vazduh
Ili je čist ili nije

10 | Vaterpolo
Ponovo šampioni

10 | Ante Tomić
Kad je svijet
bio manji

ANALIZA ŽELJKA PANTELIĆA

Nismo u drugoj polovini XIX ili prvoj polovini XX veka da bi nemačko naoružavanje trebalo da nas zabrine, kako to spočitava ruska propaganda aludirajući na Drugi i Treći rajh. Naprotiv, više bi trebalo da probudi brigu to što naoružavanje Savezne Republike ne ide tako brzo i inteligentno

Spomenici kao vežba

Zamislite i ideološki neslične Dimitrija Tucovića i Borislava Pekića da se pojave u Srbiji **18**
Piše Zoran Panović

Goran Marković

Sad je vreme velikih laži. Sada možete da falsifikujete šta god hoćete. Zato sam razmišljao – šta je ono što sigurno nije laž? **38**
Razgovarala Marina Fratućan

Lebović i Medaković

Užasi ovog sveta nastaju kad previše počnu misliti oni koji ne umeju da misle i kad previše počnu činiti oni poslovični koji ne znaju šta čine **46**
Piše Svetislav Basara

Ovaj broj Nedeljnika „zatvaran“ je na Svetog Savu, dok su ispod prozora redakcije promicali studenti, na putu ka još jednom protestu. Zvučalo je, a pomalo i izgledalo, kao pre godinu dana, kada je ovo bilo redovno stanje stvari. Da li se to ponovo pokreću stvari, kako prolazi zima, a približavaju se perpetualno najavljavani izbori? U ovom broju Nedeljnika o nekim drugim stvarima koje se pokreću, i o ulozi malih i malo manje malih nacija u novoj podeli karata – o tome Milan St. Protić, Miša Brkić, Željko Pantelić – a tu je i Goran Marković, u intervjuu kakav, sigurni smo, odavno niste čitali. Na kolegijumu to zovemo „aktuelan“ broj, i ponekada se uzelimo, iskreno, onih manje aktuelnih...

Među nama:

U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA

	SRBIJA
12 meseci	12.000
24 meseci	19.999

Dostupno u digitalnom formatu **nedeljnik.rs**
12 meseci - 8.200

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT
Zabranjeno preštampanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Hantington za početnike

*Ovo će biti ključna godina u prekompoziciji sveta.
I tu možda ima jedna prilika za onu rupu u tepihu...*

Monopol je grozna stvar, sve dok ga ti ne poseduješ, navodno je rekao najpoznatiji tajkun u istoriji Dejvid Rockefeller, dok ga danas najpoznatiji, Donald Tramp, koji je drugi put postao predsednik, bukvalno sprovodi.

Ovo će biti ključna godina u prekompoziciji sveta. I zbog Ukrajine, Irana, američko-evropskog razvoda, koji je pokrenut iako i dalje žive zajedno, Kine koja kao i uvek čeka... I najviše izbora u SAD, midtermsa u novembru – nije se očekivala utakmica u Senatu, ali će na njima Amerikanci ipak dobiti priliku da kažu da li je ovo ono za šta su glasali.

ODBRANA DEMOKRATIJE. I TO NE U tom banalnom smislu, pošto je Tramp ubedljivo pobedio, kao i Putin, prvi put. Ali važno je i kako pobediš, i koga pobediš, i najviše kako se ponašaš kad pobediš. Od velikih sila bilo kakvu šansu za demokratiju – i dalje – jedina ima Amerika. U Rusiji i Kini to nije ni tema.

Nisam pobornik statusa kvo, nekad čak navijam i za loše stvari, ako će da raščiste nešto. I to je ona šok terapija iz menadžmenta, kad izađete iz svoje firme, i vratite se kao neko koga biste unajmili da to reši umesto vas. Hjulit Pakard, na primer.

U politici ne treba biti naivan. Niti se olako hvatati za reč fašizam, posebno ovu nemačku verziju, koju je etabliro nacisti, klasičan degenerik, koji nije umeo da napiše ni svoj manifest, da izgleda iole pametnije od ludaka po bolnicama. Ali ovo što se pomalja podseća na neku soft verziju. I povratak tog najgo-

reg konzervativizma, sa primesama su-premacije, rasizma, pritajenog i nepritajenog, mizoginije koja je tu vekovima... I pretnjom silom, kao konstantom.

TU JE SADA I JEDNA PRIVILEGOVANA klasa, ljudi sa repovima, koja je ustano-vila novu klasu meritokratije. Ona je osim para, i toga da je svojoj deci omogućila i da nauče jezike, idu u bolje škole, pomislila da je plava krv. To je onaj problem sa standardizovanim testovima, poput SAT, jer samo u Singapuru bogataši plaćaju milijardu dolara svake godine za privatne pripreme. Tako da Gausova linija ne ide ni po Piza testovima, ni po genima...

A ako hoćemo da vladaju najbolji, a to je važno, jer nam je sin jednog svestenika iz Smiljana dao struju, masa sličnih ostavila najveća dela, ili pro-našla lekove za bolesti, onda moramo da uspostavimo sistem u kojem deca iz geta neće dobijati šansu samo da igraju fudbal. Liberalizam je delovao najbolje u smislu da se tako zapošljava, kako bi se oplodio kapital, ali i on ima strahovite probleme ukoliko nema pravedne preraspodele kapitala. To kreće od osnovnog: da svako ima pravo na zdravstvo i školovanje. Jer samo je tada slobodan čovek.

DEMOKRATIJA JE NADOGRADNJA. I ZATO JE sada fundamentalni problem kad u jedinoj pravoj demokratiji sa više od sto miliona ljudi, počne da se dovodi u pitanje smenjivost vlasti, njena kontrola, ili slobodni mediji. Tramp u drugom mandatu deluje kao klasičan osvetnik, kao kod nas Mira i Sloba. Savršeni par

osvetnika (samoubistva oba roditelja kod jednog, i porodična drama Vere Miletić, najveće izdajnice partije, i Mome Markovića, kod drugog). Da su bili odvojeni, možda bi bili sasvim okej. Ovako su jedno drugom gurali patologiju...

I videli smo kako se to završilo. Kao što se sve loše uvek tako završi...

MENI JE GADNO DA PRIZNAM DA su suverenisti u pravu, pošto mislim da oni nikad nisu u pravu, ali Evropa jeste okupirana. I to posle rata koji je sama pokrenula. Sada odjednom shvata da neće niko da je brani, kao što je mnogo ranije morala da shvati da ne može ni da se razvija kad je dokazano da je prijateljski Obama špijunirao Merkelovu.

Kako onda Makron misli da Evropa napravi neko superoružje, kad ne može da napravi ni superbazu? Rusi imaju najjaču raketnu tehnologiju, i zato imaju „orešnik“, dok su ih Amerikanci, koristeći evropsku pamet, odavno pretekli i sada imaju apsolutnu tehnološku superiornost.

I sad sledi ili evropsko otrežnjenje, ili definitivni kolonijalni status bivših kolonizatora.

Ima tu i epske drame. Da se vrate najuspešniji kolonizatori iz SAD, i jedini koji su odbili kolonizaciju, iz Kine. To se naravno rešava utvrđivanjem svojih granica, svoje bezbednosti, svoje ekonomije, svojih interesa. Na tom putu ne može da ostane ni rupa u tepihu kako su obećali radikali.

I zato je ovo istorijski trenutak da pomognemo svom kontinentu. Ali i on nama.

Ili nam ne ginu Hantingtonove mape. I na Drini – ćuprija. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Rokenrol nisu
uništili pankeri ili
metalci koji ceo sat
nameštaju mejkap
ili čiroki, već
komšije koje su u
kućnim papučama
počele da se bave
muzikom.*

Aca Seltik

PEVAČ, TEKSTOPISAC I
FRONTMEN ORTHODOX CELTS

POLITIKA POSETA EU PARLAMENTARACA

Šta su videli „mrzitelji Srbije“

Vučić bi sada da uđemo u EU, a da ne uradimo ono što nam EU traži u političkom kriterijumu, objašnjavaju sagovornici Nedeljnika

Piše Milana Milošević

NEDELJU ZA NAMA OBELEŽILA SU DVA važna događaja na srpskoj političkoj sceni. Ukoliko je do sada i bilo dileme u kakvom je stanju i u kom pravcu se Srbija kreće, misija Evropskog parlamenta u Beogradu i vanredna sednica Vlade su to jasno ogolili. Pred dolazak evroparlamentaraca, predstavnici vlasti pokušali su na sve moguće načine da ih diskredituju u javnosti.

Oslovivši ih sa „mrzitelji Srbije“, predsednik Srbije Aleksandar Vučić poručio je kako delegaciju EP niko nije pozvao. Ana Brnabić, predsednica Narodne skupštine, naglašavala je kako oni dolaze da podrže blokade.

Suprotno tome, Vladimir Medak iz Evropskog pokreta za Nedeljnik je ukazao da je „fact-finding“ misija prvi put najavljena februara 2024.

„To je 10 meseci pre početka protesta, tako da je to još jedan način da se umani značaj te misije i u startu unize nalazi do kojih će ona doći. Jer, prvi put je 'fact-finding' misija zatražena u Rezoluciji Evropskog parlamenta iz februara '24. nakon nameštanja izbora u decembru '23. u Srbiji. To je ponovljeno krajem '24, pa posle opet kad su krenuli protesti i oktobra '25. Vi imate seriju rezolucija Evropskog parlamenta u dva saziva. „Fact-finding“ misija se tražila i pre blokada da se utvrdi stanje demokratije i šta se u Srbiji dešava“, objasnio je Medak.

IZLOŽBA O JASENOVCU

ZAMISAO PREDSTAVNIKA VLASTI BILA JE DA evroparlamentarci budu dočekani u centralnom holu Skupštine Srbije izložbom „Jasenovac – trajna opomena“, za koju su rekli da je posvećena Međunarodnom danu žrtava Holokausta. U cilju još jednog pokušaja obevređivanja posete delegacije EP, Ana Brnabić je ispričala kako su evroparlamentarci želeli da izbegnu izložbu i okarakterisala to kao „jezivo i stravično“. Tonino Picula je to demantovao.

„EVROPSKA UNIJA JE ORGANIZACIJA KOJA JE utemeljena na antifašizmu. Nemamo nikakav problem da pogledamo i ovakve izložbe i da oni koji ne znaju, pro-

**AMBASADOR
U BRISELU JE
ČOVEK KOJI JE
FORMACIJSKI
PODREĐEN
POMOĆNIKU
MINISTRA
SPOLJNIH
POSLOVA, A SADA
AMBASADOR
TREBA DA
KOORDINIRA
MINISTRE. ON JE
DVE STEPENICE
ISPOD NJIH I
NEMA NIKAKVU
POLITIČKU
TEŽINU**

Vladimir Medak,
Evropski pokret

šire svoje znanje o tome šta se događalo za vreme Drugog svetskog rata. Prema tome, sve ove priče da je neko tražio neke druge koridore, apsolutno ne stoje“, rekao je Picula.

Medak je za Nedeljnik ocenio da je ovaj potez vlasti „uvreda za srpske žrtve genocida i sve druge žrtve genocida u NDH u Drugom svetskom ratu“.

„Time se zloupotrebljavaju za jeftine političke poene i spasavanje sopstvene političke karijere. Proboj iz Jasenovca je bio 22. aprila, dan Holokausta je 27. januar. Apsolutno prošle nedelje to nije imalo veze sa bilo čim. Postavljeno je kao provokacija i pokušaj potkopavanja nalaza do kojih će doći ova 'fact-finding' misija“, naveo je Medak.

USLOVI ZA ČLANSTVO

OSIM SA PREDSTAVNICIMA VLASTI, MISIJA EP sastala se i sa opozicijom. Borko Stefanović, potpredsednik Stranke slobode i pravde (SSP), naglasio je da je na sastanku „visokopozicionirani član delegacije“ rekao da su tri stvari važne – da li SNS jeste ili nije za EU, da li je za demokratiju i da li imaju jasan odnos prema ratu u Ukrajini i prema Rusiji.

Sagovornik Nedeljnika je naveo da „oni imaju bukvalno nula od tri“.

„Srbija je bila demokratija pre nego što je SNS došao na vlast. Po parametrima međunarodnih 'watchdog' organizacija poput Freedom House, bila je slobodna država sa polukonsolidovanim demokratijom 2014. godine, kada smo počeli pregovore sa EU. Sada smo poluslobodna država sa hibridnim, tranzicionim režimom koji ide ka autokratiji. SNS je odavno, čak i privid žele da uđe u EU, napustio. Suštinski to nikad nisu ni želeli. Rusija je njima glavni saveznik i oni to ne žele nikada da napuste“, smatra Medak.

SEDNICA VLADE

U NEDELJU JE ODRŽANA VANREDNA SEDNICA Vlade kojoj je prisustvovao i predsednik Srbije. Ipak, ovaj sastanak visokih funkcionera mnogo je više ličio na igrokaz u predsednikovoj režiji nego na raspravu o značajnim pitanjima. U cilju sopstvene promocije pred predstojeće izbore, predsednik je ministrima i direktorima preduzeća udelio porciju kritika, ukazujući na njihov „nerad“ i odlaske na egzotične destinacije dok je u pojedinim opštinama vanredno stanje. Ni ovoga puta odgovornost nije bila njegova.

Jedna od stvari koje su bile predmet rasprave jeste i pristupanje EU. Predsednik Srbije je predložio osnivanje novog operativnog tela koje bi se bavilo evropskim integracijama, a na čijem bi čelu bio ambasador Srbije u Briselu Danijel Apostolović.

Prema oceni Međaka, to je predstava za Brisel, jer mi već imamo Koordinaciono telo za pregovore sa EU koje vodi premijer.

„**AMBASADOR U BRISLU JE ČOVEK KOJI** je formacijski podređen pomoćniku ministra spoljnih poslova, a sad ambasador treba da koordinira ministre. On je dve stepenice ispod njih i nema nikakvu političku težinu. Dodatna farsa je što on hoće za 10 meseci da uradi stvari koje nije uradio od 2015. To nisu kao što je on rekao – ‘mace, kuce, ribice, ptičice’. To su stvari koje vrede milijarde evra. On je rekao da je naš energetska sistem pred kolapsom i da će to preko noći da reguliše kupovinom nuklearnih centrala za pet godina od Japanaca, a da mu je predugo da dve godine čeka na izradu strategije razvoja nuklearne energije. On hoće da preko noći zakrpi rupe u EPS-u koje je napravilo nestručno rukovodstvo koje je on postavio. Ispričao je da nama izlaze svi veliki kapaciteti iz upotrebe 2030–2034, a mi nemamo zamenu... Za energetska pitanja, 2030. i 2034. su sutra“, objasnio je.

Međak je ukazao kako je *Financial Times* objavio da se razgovara na relaciji SAD–Ukrajina–EU. Kako je naveo, jedan deo mirovnog sporazuma Ukrajina–Rusija bilo bi to da Ukrajina, ako se odrekne Donbasa i da ga Rusima, može da računa na članstvo u EU 2027. godine.

„Ako se to zaista desi, Ukrajina neće ući sama. Napraviće se paket: Moldavija, Crna Gora i Albanija i ostaje pitanje Srbije. Srbija je jedina preostala koja može da uđe pod određenim okolnostima, ali nas je Vučić doveo u situaciju da strepimo od toga, jer posle 12 godina pregovora nismo spremni za članstvo u ključnim oblastima. I on sad pokušava na neki način da uđe u taj voz – da uđemo u EU, a da ne uradimo ono što nam EU traži u političkom kriterijumu“, zaključio je Međak. **N**

**POPOVAC JE U
2024. GODINI
IMAO ČAK
173 DANA SA
PREKOMERNIM
ZAGAĐENJEM,
VALJEVO 146,
NOVI PAZAR 129,
SMEDEREVO
128, A UŽICE 115
DANA U KOJIMA
JE VAZDUH BIO
OPASAN PO
ZDRAVLJE**

BALKAN ZAGAĐENJE

Vazduh je čist ili nije, nema između

Srbija je oštro podeljena na zone sa formalno čistim vazduhom i urbana područja u kojima su koncentracije zagađujućih materija opasne po zdravlje

Piše Pavle Zlatić

NIJE POTREBNO DA BRITANSKI „GARDIJAN“ NEGDE na naslovnoj strani ovih dana objavi tekst „Zagađenje čestica na Balkanu je najveće u Evropi“ da bismo znali da dišemo izuzetno loš vazduh, a nije neki naslov ni „Izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji 2024. godine“ na naslovnici sajta Agencije za zaštitu životne sredine Republike Srbije.

Ako je na bilo koji način olakšavajuća okolnost po gradove u Srbiji to što se onaj prvi bavi konkretno Sarajevom, kao jednim od najzagađenijih gradova na kontinentu, često zagađenijem i od „konkurencije“ iz celog sveta, to što je ovaj drugi zastareo ne govori ama baš ništa dobro.

Možda je i najmanji problem, iako ne mali, to što je Agencija sa oko osam meseci zakašnjenja objavila izveštaj za 2024. godinu. Kako je prošle nedelje objavila „Klima 101“, ovi izveštaji kasne već godinama, ali nikada ranije nisu kasnili baš ovoliko. Novi zakon o zaštiti vazduha usvojen je u junu prošle godine, a Agencija je propustila da propisan zakonski rok (31. maj), makar u ovom svojevrsnom inaurativnom periodu, ne probije i, u skladu sa obavezama i nadležnostima, informiše javnost o tome kakav je vazduh u Srbiji. Ono što piše u izveštaju objavljenom početkom nedelje, mnogo više zabrinjava od toga.

Ukratko, Srbija je oštro podeljena na zone sa formalno čistim vazduhom i urbana područja u kojima su koncentracije zagađujućih materija opasne po zdravlje. Vazduh u Srbiji je tako zvanično svrstan u dve kategorije: 1. kategoriju (čist ili neznatno zagađen) i 3. kategoriju (prekomerno zagađen), a ona između više u propisima ne postoji.

Više od 20 mesta i naseljenih područja su u kategoriji „prekomerno zagađenih“: Kruševac, Šabac, Kragujevac, Kostolac, Pirot, Loznica, Čačak, Paraćin (Popovac), Zaječar, Kraljevo, Novi Pazar, Požarevac (Kostolac), Valjevo, Subotica, Beočin, Zrenjanin, Sombor, Niš, Smederevo, Kosjerić, Užice, Bor, Novi Sad, Pančevo i Beograd.

Glavni uzrok zagađenja u skoro svim navedenim gradovima jesu i one koje su javnosti najpoznatije,

a to su suspendovane čestice PM10 i PM2,5 o čijim uzrocima javnost uglavnom ponešto i zna. Poznata je priča da industrijski dimnjaci i zastarele tehnologije imaju veliki uticaj, ali da su najveći zagađivači zapravo oni „nevidljiviji“ – individualna ložišta i male toplane.

Mada se tu često prenebregne da se kaže da industrija zagađuje na drugi način, a i ne govori se dovoljno o tome zašto su u periodu velike svetske energetske tranzicije ljudi primorani da koriste najgore i najštetnije gorivo. Sa druge strane, osim tih „poznatijih čestica“, u pojedinačnim mestima postoje ozbiljna zagađenja vazduha zbog olova, arsena, sumpora i drugih jedinjenja – za njih je zadužena industrija.

Ako se i zadržimo samo na onim česticama, nije loš uvid u katastrofalnu situaciju u Srbiji i to što je i Evropska unija nedavno menjala propise. Po novoj direktivi, drastično su zaoštrena pravila koja će se na članice primenjivati od 2030. godine, kada će se broj dozvoljenih dana sa prekomernim zagađenjem PM10 česticama smanjiti sa sadašnjih 35 na svega 18 dana godišnje.

U SRBIJI SE, OSIM ROKOVA ZA izveštaje sa početka teksta, mučimo i sa propisima starim 18 godina, a dobar deo gradova u zemlji ne bi izgurao ni januar po ovim budućim. Tako je na primer Popovac u 2024. godini imao čak 173 dana sa prekomernim zagađenjem, Valjevo 146, Novi Pazar 129, Smederevo 128, a Užice 115 dana u kojima je vazduh bio opasan po zdravlje. U Beogradu su najgori Novi Beograd sa 135 zagađenih dana i Leštane sa 132, dok je nešto bolje u Nišu (80) i Subotici sa 70 dana u kojima je vazduh bio opasan po zdravlje.

Nažalost, ova priča je mogla da se objavi na istom ovom mestu i pre koju godinu, a verovatno bi isto moglo i za koju godinu, a da se brojevi značajnije ne promene. Suštinski problem nije ni probijen rok, zastareli podaci, ni to što nismo potpuno sigurni kakav je stvarno vazduh danas, pa čak ni jurenje domaćih ili evropskih standarda.

Sušтина je u razumevanju da to nije puki ekološki (i nerešivi) problem, kao i u energetskom siromaštvu koje nije puka ekonomska kategorija, nego vrzino kolo iz kog je skoro nemoguće izvući se bez strategije. Lakše je po zgradama, tabelama i brojevima svrstavati građane i individualna ložišta u „najgore zagađivače“, umesto da se planski radi na tome što oni, između ostalog, žive u objektima sa očajnom izolacijom, što su primorani da koriste najnekvalitetnije energente, a što subvencije za efikasnost dobijaju uglavnom bogatiji, što takođe pokazuju izveštaji o kojima se manje priča.

Inače, kazna za ono neobjavljivanje na vreme za odgovorno lice u organu uprave ili lokalne samouprave je od 50.000 do 150.000 dinara. I nije nešto. **N**

CRNA GORA KOLEKTOR, VUČIĆ I EVROPSKI PUT

Od Botuna do Beograda

Lokalna vlast u Zeti predvođena Milanom Kneževićem i direktno podržana od zvaničnog Beograda vodi bitku protiv kolektora, i najavljuje da će izaći iz Vlade

Piše Petar Komnenić

OBEĆANJE MILANA KNEŽEVIĆA, LIDERA DEMOKRATSKE NARODNE partije i uzdanice srpskog predsednika Aleksandra Vučića, da će napustiti centralnu i vlast u glavnom gradu Crne Gore, ukoliko se nastavi sa gradnjom postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Botunu pored Podgorice – još čeka na ispunjenje.

Knežević, čija partija vodi jednu od novijih crnogorskih opština Zetu, tvrdi da glavni grad, koji još nije obavio formalno razgraničenje sa tom opštinom, planiranom izgradnjom kolektora dodatno devastira ravnice koju je decenijama unazad trovao ugašeni kombinat aluminijuma.

„Svi smo protiv toga da Zeta postane septička jama glavnog grada, a da nas pritom ubjeđuju kako je to za naše dobro“, kazao je ranije Knežević ignorišući tvrdnje nadležnih da se radi o potpuno bezopasnom projektu koji ekološki unaprijeđuje ambijent i čija bi tražena revizija državu koštala preko stotinu miliona eura i uvela je u rizik blokade pregovora sa EU.

Vlast u Zeti se poziva na nedavno sprovedene rezultate referenduma na kome se 98 odsto izašlih izjasnilo da je protiv kolektora, dok gradonačelnik Podgorice Saša Mujović iz stranke premijera Milojka Spajića tvrdi da je taj procenat posljedica obmanjujuće kampanje usmjerene protiv interesa Crne Gore.

„Imali ste referendum u Zeti i slavljе. Čekajte, šta slavimo? Slavimo to što se neće graditi postrojenje koje će prečišćavati otpadne vode, koje će pomoći Zeti, Podgorici, Crnoj Gori. Slavimo to što se neće sanirati bazen crvenog mulja, što će Podgorica ukoliko odstane od evropski podržanog projekta bankrotirati?“

Taj stav otvoreno je, podsjetimo, podržao i ambasador EU u Crnoj Gori Johan Satler koji je kazao da je pitanje izgradnje kolektora pitanje od nacionalnog interesa koje treba riješiti.

„Donedavno je to bio naš najveći grant, imali smo novac evropskih poreskih obveznika u tome i mislim da je odgovornost i na crnogorskim ali i evropskim građanima, da se taj novac ne upropasti.“

Uprkos tome vlast u Zeti predvođena Milanom Kneževićem i direktno podržana od zvaničnog Beograda insistirala je da se to neće desiti, te da će ukoliko bude policijske intervencije na prostoru koji su demonstranti u Zeti zauzeli, a na kome je gradnja

**RUKOVODSTVO
DNP-A NE
ODGOVARA NA
PITANJE ZAŠTO
SU DONEDAVNO
DAVALI SVE
OD SEBE DA
OVAJ PROJEKT
ZAŽIVI, A ONDA
U NJEGOVU
SABOTAŽU
KRENULI U MINUT
DO DVANAEST.
GLASNO ČUTE I
NA PITANJE ŠTA
I DALJE RADE
U VLADI KOJU
SU NAZVALI
„KRVAVOM“
NAKON
POLICIJSKE
INTERVENCIJE**

kolektora morala početi do 31. decembra, odmah izaći iz centralne i gradske vlasti.

„Prva palica, prva marica, prvi napad, udarac na bilo kog građanina Botuna i Zete, znači moje aktiviranje, odnosno inicijativu za izlazak iz vlasti“, grmio je Milan Knežević.

Među prvim se oglasio srpski predsjednik Aleksandar Vučić, koji je pružio podršku svom pulenu Milanu Kneževiću koji jer priveden tek nakon što je bukvalno samoinicijativno ušao u maricu i insistirao da ga policija sprovede do CB-a.

Mandićevi ministri koji su skupa sa Kneževićem dio 44. vlade Milojka Spajića nisu se pridružili kampanji protiv kolektora koju mnogi u Crnoj Gori vide kao još jedan pokušaj Beograda da unese nestabilnost u crnogorsku vlast i uspori njen evropski put.

Naprotiv, i Mandić i njegovi ministri koji su skupa sa Kneževićem bili dio jedinstvenog Demokratskog fronta javno su komentarisali da su Knežević i njegove pristalice pretjerali u ovoj priči, indirektno potvrđujući sumnje da je kampanja protiv kolektora politički motivisana iz centara kojima ne odgovara napredak zvanične Podgorice.

Kako drugačije objasniti činjenicu da su se Knežević i ekipa navodne pogubnosti kolektora sjetili tek u samoj završnici, svjesni činjenice da bi sabotaža tog projekta pored materijalne štete mogla ozbiljno uticati i na zatvaranje poglavlja 27.

Rukovodstvo DNP-a ne odgovara na pitanje zašto su donedavno davali sve od sebe da ovaj projekat zaživi, a onda u njegovu sabotažu krenuli u minut do dvanaest. Glasno čute i na pitanje šta i dalje rade u vladi koju su nazvali „krvavom“ nakon policijske intervencije koja je stvorila uslove da krenu pripremni radovi za izvođenje projekta.

Sada su se najednom sjetili identitetskih pitanja i traže od Milojka Spajića alibi da ostanu u vladi – da srpski bude službeni jezik, trobojku i rješavanje pitanja dvojnog državljanstva, dok ih i predsjednik Skupštine Andrija Mandić, Kneževićev nekadašnji saborac, podsjeća da je za ove ustavne izmjene neophodno tri četvrtine poslanika u parlamentu.

DNP čelnici i njihovi tutori u Beogradu ne objašnjavaju ni kako je moguće da se projekat kolektora predstavlja kao smrtonosan u Crnoj Gori, dok se tehnološki nazadnija postrojenja u Nišu i Kragujevcu predstavljaju kao ekološka revolucija i progres.

Gradonačelnik Podgorice Saša Mujović kaže da je strani uticaj evidentan i da je jasno kao dan zašto kolektor u Srbiji miriše, dok u Crnoj Gori navodno truje i ubija ljude.

Kakav će biti rasplet situacije i da li će Knežević i njegova partija ostati u centralnoj i gradskoj vlasti uprkos tvrdim obećanjima da izgradnja kolektora podrazumijeva odlazak DNP-a, vidjećemo. Pitanje je da li se ta odluka donosi u Podgorici ili u Beogradu. **N**

AMERIKA ICE I BRUTALNOST

Krvava Minesota

Smrt Aleksa Pretija mogla bi da bude vododelnica – i izgleda da to shvata i Bela kuća

MINESOTA JE POSTALA POPRIŠTE NAJVEĆE UNUTRAŠNJE krize Donalda Trampa u njegovom drugom mandatu. Umesto „velikog spremanja“, akcije agenata službe ICE protiv ilegalnih imigranata, dogodio se ozbiljan – i krvav – politički skandal. Nakon ubistva demonstrantkinje pre samo dve nedelje, sve je kulminiralo ove sedmice, kada su specijalci usred bela dana ustrelili Aleksa Pretija (37) – čoveka koji je do juče spasavao živote kao bolničar na intenzivnoj nezi, a koji u dosijeu nije imao ni saobraćajni prekršaj.

KRAJ ZA „ČELIČNOG KOMANDANTA“

GREGORI BOVINO, PRVI ČOVEK GRANIČNE PATROLE i lice surove kampanje – sav u dugačkom vojničkom kaputu, i nimalo ljut kada bi ga zvali „mali Napoleon“ – prisiljen je da spakuje kofere, a verovatno će ostati i bez posla. Vraćaju ga, za početak, u Kaliforniju, dok Bela kuća pokušava da stiša besjavnosti nakon što su federalci u kratkom roku usmrtili dvoje državljana – a sama administracija stala na stranu ICE-a i pre nego što su videli dokaze.

KADA SE I NRA OKRENE PROTIV „SVOJIH“

NAJVEĆI ŠAMAR TRAMPU NIJE STIGAO OD demokrata. Udari su na njega iz sopstvenih redova, između ostalog i vatrene pristalice oružja. Preti je imao urednu dozvolu za pištolj koji je nosio u futrolu, što je u Minesoti njegovo zakonsko pravo.

Kada je vrh države pokušao da opravda ubistvo time što je žrtva bila naoružana, reagovala je moćna NRA (Nacionalna asocijacija za oružje).

„Nedopustivo je da se ljudi koji poštuju zakon proglašavaju teroristima. Država ne sme da demonizuje građane samo zato što koriste svoja ustavna prava“, poručili su iz NRA.

ZATIŠJE ILI KAPITULACIJA?

POD PRITISKOM JE TRAMP POČEO DA popušta. Čak je i Melanija Tramp pozvala na mir i zajedništvo, dok je Bela kuća drastično promenila rečnik, nazivajući smrt bolničara „tragedijom“ umesto napadom na državu. **N**

VATERPOLO EVROPSKO PRVENSTVO

A onda se opet samo desi zlato

Država stimuliše reprezentativce dodeljujući im nagrade za postignute uspehe, ali one više deluju kao opravdanje za nemar kad je celokupni vaterpolu u pitanju

Piše Luka Lukić

SRPSKI VATERPOLISTI ZAJEDNO SKAČU U BAZEN, sa sobom povlače i članove stručnog štaba. Zvuk sirene označio je kraj utakmice, Srbija je pobedila Mađarsku i postala šampion Evrope.

Vaterpolisti Srbije podigli su po deveti put u istoriji trofej evropskog prvaka, a beogradska publika do sada je tome svedočila tri puta. Svaku od te tri titule deli razmak od 10 godina. Mnogo se toga promenilo u protekle tri decenije. Smenilo se nekoliko generacija, a odlazak velikih igrača činio se nenaodoknadivim. Lanac uspeha ipak nije prekinut, a Srbija nastavlja da stvara najbolje vaterpoliste i da osvaja najveća priznanja.

Otkad su se srpski „delfini“ popeli na pobjedničko postolje, jedna veoma vredna fotografija kruži internetom. S leve strane podeljenog ekrana vidi se mladi Milan Glušac kako stoji zagrljen sa tada već proslavljenim Dušanom Mandićem, dok sa desne strane njih dvojica zajedno drže nedavno osvojeni trofej evropskih šampiona.

PROŠLO JE 11 GODINA OTKAD JE nastala leva strana slike. Na ovom primeru se vidi koliko dugo Dušan Mandić igra na vrhunskom nivou. Mandićeva dugovečnost i kontinuitet takođe pokazuju zbog čega je danas najkorisniji igrač najprestižnijeg vaterpolo takmičenja na Starom kantonu.

Vrednost fotografije ogleda se i u činjenici da još postoje deca koja u vaterpolistima vide idole, pa i sami žele da pođu njihovim stopama. Glušac je sa samo 23 godine postao debitant na голу Srbije, i to baš na Evropskom prvenstvu. Briljirao je tokom čitavog turnira i tako pomogao „delfinima“ da dođu do zasluženog evropskog zlata. Eto koliko znači jedna slika.

Mandić i Glušac su naravno samo interesantni primeri, ali svi momci koji su tokom turnira kročili u bazen pružili su jednako impresivne partije i dali važan doprinos u osvajanju još jedne velike titule Vaterpolo reprezentacije Srbije.

Možda bi takvih primera moglo da bude i mnogo više, da se vaterpolu pridaje dovoljno pažnje. O

vaterpolu se priča samo kada se postižu dobri rezultati. Čak ni u slučaju vanserijskih uspeha, vaterpolisti ne dostižu popularnost kakvu imaju košarkaši i fudbaleri. Takva disproporcija nema racionalno objašnjenje.

U vaterpolu se ne ulaže kao u druge jednako značajne sportove. Koliko se malo misli na vaterpolu govori podatak da je temperatura bazena na Banjici za vreme prvenstva bila tri stepena niža od neophodne za optimalan rad. U tom bazenu su trenirali reprezentativci Srbije. Predsednik Vaterpolo saveza Srbije Viktor Jelenić o tome nije želeo da govori tokom šampionata.

KOLIKO SE
MALO MISLI NA
VATERPOLO
GOVORI
PODAK DA JE
TEMPERATURA
BAZENA
NA BANJICI
ZA VREME
PRVENSTVA BILA
TRI STEPENA
NIŽA OD
NEOPHODNE ZA
OPTIMALAN RAD.
U TOM BAZENU
SU TRENIRALI
REPREZENTATIVCI
SRBIJE

OVAKVI PROPUSTI NE DOGAĐAJU SE PRVI put. Nedostatak bazena koji bi ispunjavali uslove za odigravanje utakmica godinama je sistemski problem vaterpola u Srbiji. Klubovi su takođe prepušteni propasti, a bez jakih domaćih timova nema sredine u kojoj bi budući reprezentativci mogli adekvatno da se razvijaju. Država stimuliše reprezentativce dodeljujući im nagrade za postignute uspehe, ali one više deluju kao opravdanje za nemar kad je celokupni vaterpolu u pitanju.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić ugostio je u ponedeljak srpske vaterpolo reprezentativce, kako bi im čestitao na izvanrednom uspehu. Veliku pažnju javnosti izazvalo je odsustvo Dušana Mandića i Miloša Čuka. Kako je Vaterpolo savez Srbije saopštio, dvojica igrača imala su visoku temperaturu i zbog toga su bili sprečeni da prisustvuju svečanom prijemu.

Pored sistemskih problema, reprezentativci su se na ovom turniru suočavali i sa drugim veoma otežavajućim faktorima. Prema rečima selektora Uroša Stevanovića, sedmorica igrača su se uoči polufinala probudila sa temperaturom i stomaćnim problemima. Ipak, ni virusi nisu mogli da zaustave „delfine“ u nameri da postanu evropski šampioni.

Nijedna od brojnih prepreka nije sputala srpske igrače da ponovo ispišu stranice istorije. Ono što vaterpolisti rade polako ulazi u domen filmova naučne fantastike. Budžet nije veliki, ali priča je filmska i zato je vredno gledati. **N**

Povratak u postprazničnu rutinu, uz dobar doručak

Nakon što raskitimo jelku, svetlucave lampice sklonimo u kutije, i nakon što se ugasi poslednja iskra prskalice ili vatrometa, dolazi jedan poseban trenutak u godini kada shvatiš da ti organizam govori „dosta“. Dosta teških zaloga, kasnih večera i obroka koji se jedu iz navike, a ne iz prave potrebe. Taj trenutak obično dolazi tiho, negde između poslednje porcije ruske salate i prvog radnog jutra koje zahteva da budemo budni, prisutni i funkcionalni. To počinje negde sredinom januara. Shvatamo da ne možemo više da jedemo praznične i slavske ostatke i tada se javlja potreba za promenom.

I sada, kada smo se vratili u svakodnevnu rutinu, u toj žurbi nam se često desi da poželimo dobrodošlicu staroj lošoj navici – preskakanju doručka, najvažnijeg obroka u toku dana. U idealnim uslovima, na putu do posla, svratićemo u pekaru ili, ako ni to ne stignemo, sačekaćemo do ručka. Uveče kada legnemo kažemo sebi „sutra ću ustati ranije i pripremiti sebi kvalitetan obrok“, a onda kada otvorimo oči realnost nas zapljusne u vidu propuštenog alarma, mailova koji već uveliko stižu, propuštenog poziva i deteta koje ne želi da obuče ono što ste mu veče ranije pripremili. U takvim situacijama pali se lampica za „preživljavanje“ i ipak nam ono pecivo iz obližnje pekare ne deluje toliko loše.

Kako u ovakvim uslovima svakodnevno uspostaviti balans? Postoje opcije koje su brze, jednostavne, a ujedno i nutritivno povoljne za naš organizam.

ZABORAVLJENI SAVEZNIK NAŠE JUTARNJE RUTINE

U periodu kada se vraćamo svakodnevnim ritualima i obavezama, a nakon bogatih prazničnih trpeza, ono što je našem izmorenom stomaku potrebno jeste nešto lagano, a istovremeno i ukusno. Logičan odgovor na to je palenta – obrok koji daje energiju bez osećaja težine i čini nas sitim. U našim kuhinjama palenta je oduvek bila prisutna, ali često zaboravljamo na njena pozitivna nutritivna svojstva kao što je nizak sadržaj masti, visok sadržaj

vlakana, ubrzava rad metabolizma i korisnih antioksidanata koje sadrži. S druge strane, predstavlja odličnu bazu za kombinacije različitih ukusa, u zavisnosti od toga šta preferirate.

Nakon praznika organizam traži predah. Brzi, lagani doručak poput palente ili ovsenih kaša pruža energiju bez težine

Možda vas palenta podseća na stajanje iznad šporeta i konstantno mešanje smese, međutim, sada postoji i lakša opcija i Dr. Oetker Palenta Brzo i lako koja se vrlo jednostavno priprema. Dovoljno je da sadržaj kesice sipate u činiju i prelijete toplom vodom, sačekate minut i imate spreman doručak. Pored klasičnog ukusa, tu je opcija sa sirom, kao i sa goveđom pršutom. Jednostavno, brzo i lagano za stomak. Odličan izbor za oporavak od kalorijski jake hrane koju ste unosili u prethodnim danima.

HRANA KOJA NE USPORAVA, VEĆ PRATI NAŠ TEMPO

Za one koji preferiraju sladak doručak, ovsene kaše sa različitim dodacima su uvek najbolja opcija. Obogaćen vlaknima i beta-glukanima, ovas pruža stabilnu energiju našem organizmu i drži sitost tokom dana, zato je odličan izbor za jutarnje obroke. Jednostavan je i može se kombinovati sa različitim dodacima i ukusima, a u Dr. Oetker asortimanu ovsenih kaša postoje kategorije koje ispunjavaju različite potrebe. Od klasičnih ovsenih kaša sa vanilom, čokoladom ili šumskim voćem, preko Natural ovsenih kaša bez dodatog šećera, pa sve do proteinskih ovsenih kaša za one koji žele dodatni izvor proteina za početak užurbanog dana. Kao i kod palente, priprema je vrlo jednostavna – dovoljno je sadržaj iz kesice prelići vrelom vodom i sačekati 2-3 minuta i imate nutritivno izbalansiran obrok za dobar početak dana.

Možda ne možemo uvek da utičemo na tempo naše svakodnevne i broj obaveza u jednom danu, ali možemo sebi da priuštimo jednostavan i nutritivno bogat obrok u čijem ukusu ćemo uživati i koji će pratiti naš ubrzani dnevni ritam, pružajući nam duži osećaj sitosti.

Jedanaest godina na vrhu: JTI je opet Top Employer u Srbiji

Sa rekordnih 11 uzastopnih Top Employer priznanja, JTI Srbija je potvrdila titulu jednog od najpoželjnijih poslodavaca, ulažući u zaposlene, savremene modele rada i razvoj lidera.

U središtu Top Employer sertifikacije nalaze se upravo zaposleni i njihov profesionalni rast. Tokom prethodne godine, kroz strateško upravljanje karijerama, četvrtina zaposlenih dobila je unapređenje, dok su mnogi od njih dobili priliku da razvijaju karijeru na međunarodnim tržištima. Osam novih lidera prošlo je poseban program za razvoj menadžerskih veština, dok je JTI Srbija tim pojačan sa 65 novih zaposlenih, pri čemu je 15 mladih profesionalaca započelo karijerni put kroz program prakse.

Fleksibilni uslovi rada, uključujući rad od kuće polovinu radnog vremena i do 10 dana rada iz inostranstva, konkurentna zarada, bonusi, nagrade, fleksibilni benefiti uz zaradu svakog meseca, obuke u zemlji i inostranstvu i mogućnosti međunarodne karijere samo su deo paketa koji kompaniju izdvaja u odnosu na druge poslodav-

ce. Među benefitima koje JTI Srbija nudi zaposlenima izdvajaju se i 20 nedelja plaćenog odsustva za očeve po rođenju deteta, kao i privatno zdravstveno osiguranje za zaposlene i članove njihovih porodica.

Kroz redovne godišnje ankete o zadovoljstvu zaposlenih u kojima učestvuju gotovo svi, zadovoljstvo radom u kompaniji iskazalo je čak 96% zaposlenih.

Sertifikat Top Employer dodeljuje ho-

Naši zaposleni su posvećeni, profesionalni i spremni da rastu zajedno sa kompanijom. Zato kontinuirano ulažemo u njihovo znanje, dobrobit i osećaj pripadnosti, ali i u kulturu u kojoj se uspeh ne samo gradi već i zajedno slavi

Ketrin Dekorzan, generalna direktorka JTI za Zapadni Balkan

Ketrin Dekorzan, generalna direktorka JTI za Zapadni Balkan

S a rekordnih 11 uzastopnih Top Employer priznanja, JTI Srbija je potvrdila titulu jednog od najpoželjnijih poslodavaca, ulažući u zaposlene, savremene modele rada i razvoj lidera

FOTO DRAGAN JOVANOVIĆ

landski Top Employers Institute kompanijama koje primenjuju najviše standarde u upravljanju ljudskim resursima. Proces sertifikacije zasniva se na detaljnoj evaluaciji praksi u 20 ključnih oblasti, uključujući strategiju odnosa prema zaposlenima, radno okruženje, razvoj i privlačenje talenata, obuke, diverzitet i inkluziju, sistem nagrađivanja, kao i programe mentalnog i fizičkog zdravlja.

Iz Top Employers Instituta poručuju da je JTI deo globalne zajednice kompanija koje postavljaju standarde u radu sa ljudima i doprinose unapređenju kvaliteta radnog okruženja širom sveta.

„Učvrstili smo vodeću poziciju na tržištu u oblasti tradicionalnih duvanskih proizvoda, i taj uspeh je moguć samo zahvaljujući ljudima koji rade za nas. Naši zaposleni su posvećeni, profesionalni i spremni da rastu zajedno sa kompanijom. Zato kontinuirano ulažemo u njihovo znanje, dobrobit i osećaj pripadnosti, ali i u kulturu u kojoj se uspeh ne samo gradi već i zajedno slavi“, izjavila je Ketrin Dekorzan, generalna direktorka JTI za Zapadni Balkan.

Ova posvećenost ljudima ogleda se u svakodnevnim praksama kompanije – od JTI Talks susreta usmerenih na razmenu znanja i lični razvoj, do inicijativa koje zaposlenima pružaju emotivnu, psihološku, fizičku, pravnu i finansijsku podršku. Tokom 2025. JTI je ovu filozofiju živeo i kroz brojne zajedničke trenutke, uključujući porodični dan u Senti, konferenciju zaposlenih Zapadnog Balkana u Budvi, događaj povodom lansiranja uređaja za zagrevanje duvana Ploom Aura, kao novogodišnji bazar i novogodišnje proslave u Senti i u Beogradu.

Briga o ljudima prelazi okvire kompanije. Tokom 2025. godine, JTI je uložio gotovo 300.000 evra u projekte lokalnih zajednica, podršku socijalnim preduzećima, Narodnoj kuhinji u Senti i inicijativama koje promovišu japansku kulturu. Više od 70 zaposlenih učestvovalo je u humanitarnoj trci Business Run Serbia, prikupivši sredstva za Centar „Zvezda“, koji pruža podršku mladima bez roditeljskog staranja.

Lidl se uvek isplati – naročito kada ste deo tima

Piše Ivana Marković,

direktorka Direkcije Ljudski resursi i članica Uprave Lidl Srbija

U vremenu u kojem stabilnost zvuči kao luksuz, a lojalnost kao kategorija iz prošlog veka, kompanija Lidl Srbija može da se pohvali šestim uzastopnim priznanjem „Top Employer“, za 2026. godinu. O tome na koji način se gradi poverenje u Lidlu, da li se izvrsnost postiže slučajno ili pažljivim projekcijama i kako zapravo izgleda „Lidl način rada“, razgovaramo sa Ivanom Marković, direktorkom Direkcije Ljudski resursi i članicom Uprave Lidl Srbija.

Šestu godinu zaredom nosilac ste priznanja „Top Employer“. U svetu biznisa, gde je održavanje nivoa često teže od samog uspona, šta čini tu specifičnu „tajnu izvrsnosti“ koja vam ne dozvoljava pad ispod radara kvaliteta?

U Lidlu kreiramo i sprovodimo strategiju koja je fokusirana na izvrsnost u svemu što radimo. Iz perspektive nas kao poslodavca, to znači kreiranje radnog okruženja u kome su zaposleni uključeni, aktivni, cenjeni i viđeni kao deo tima, koji onda zajedno može da ostvari ono što smo sebi zacrtali. Svako ko poznaje Lidl, kao potrošač, zaposleni, ljubitelj, ali i kritičar, reći će vam da tu nema tajne. To je jednostavno Lidl način rada.

Šta sertifikat „Top Employer 2026“ suštinski garantuje zaposlenom u Lidlu?

U 2026. zaposleni u Lidlu ulaze sa brigom manje, jer Lidl znači sigurnost i stabilnost, koja nam je svima preko potrebna, za nas same, ali i za naše najmilije. Ovaj sertifikat za nas ima dvostruku vrednost – on je potvrda visokih standarda u oblasti ljudskih resursa u Lidlu sa jedne strane, a sa druge, za nas u kompaniji i stalni motivator da prepoznamo nove oblasti koje možemo da unapredimo i time svakim danom učinimo Lidl još poželjnijim mestom za rad.

Retail je industrija koja nikada ne spava. Kako u takvom, gotovo „hiperaktivnom“ okruženju, Lidl Srbija održava visok nivo zadovoljstva zaposlenih? Koje su ključne strategije koje su vam pomogle da postignete ovu značajnu poziciju?

Retail je zaista jedna od najbržih industrija, i to je realnost svih nas koji u retail-u živimo i radimo. Mnogo je novih trendova koji se pojavljuju, ali ključ je slušati svoje kolege, reagovati na njihove potrebe. U saradnji među ljudima važna je autentičnost, i zato je neophodno otvarati kanale komunikacije i aktivno ih koristiti. Naravno, u kompanijama sa velikim brojem zaposlenih nije moguće ispuniti sve želje, ali mislim da smo dobro savladali veštinu pronalaženja „zajedničkog imenioca“.

Povećanje plata od preko 20% na godišnjem nivou je hrabar poslovni potez. Kako ste došli do te računice i da li na taj način utičete na smanjenje jaza između rasta troškova života i kupovne moći vaših zaposlenih?

Lidlova strategija kompenzacija i beneficija je jedinstvena za naše tržište. Ona garantuje svim zaposlenima fer zaradu, baziranu na iskustvu i doprinosu kompaniji. Naša specifičnost je prvenstveno jasno definisana struktura zarada po pozi-

cijama, koja obezbeđuje nepristrasnost i jednak tretman svih zaposlenih i isključuje mogućnost diskriminacije. Dodatno, naša struktura zarada nije linearna, već u odnosu na godine pripadnosti kompaniji, iskustvo i doprinos, garantuje zaposlenima godišnje povećanje zarade, naravno, bazirano na učinku i angažmanu zaposlenih.

Kada uzmemo sve navedeno u obzir, jasno je da su povećanja koja smo imali u prethodnih 12 meseci deo agilne strategije usmerene na potrebe naših zaposlenih, sa ciljem da svi mi, zaposleni, u izazovnim vremenima, osetimo tu jaku podršku kompanije koja nam daje osećaj bezbednosti i pripadnosti našem #teamlidl-u.

Fokus javnosti je često na prodavcima, ali vi najavljujete povećanje i za logistiku i direkciju od marta 2026. godine. Kako održavate unutrašnji sklad kompanije i sprečavate osećaj neravnoteže između različitih sektora u ovako kompleksnom sistemu?

Naravno da je razumljivo da je fokus javnosti većinski na našim prodavnicama, s obzirom na to da je u njima zaposlen najveći broj naših kolega, čija je uloga u uspehu Lidla nemerljiva. Ipak, ovako velika organizacija treba i druge „tačkove“ kako bi ovako dobro funkcionisala – to su naše kolege iz logistike i direkcije. Kao svaki mehanizam, i naš funkcionise samo kada se svi „tačkovi“ okreću savršeno sinhronizovano. Kroz otvorenu, transparentnu komunikaciju, zaposlenima prezentujemo plan za celu godinu, čime se otklanjaju šumovi koji bi mogli da dovedu do nezadovoljstva ili osećaja neravnoteže.

Na koji način osmišljavate koje ćete benefite pružiti zaposlenima?

Svaki novi benefit koji osmislimo, uvodimo tek onda kada smo sigurni da dugoročno možemo da ga obezbedimo za naše zaposlene. To daje zaposlenima osećaj bezbednosti, stabilnosti – što i jeste naš cilj,

jer su sve naše strategije dugoročne.

Naša lista dodatnih kompenzacija i benefita za zaposlene je zaista duga, a izgrađena je kroz godine, na osnovu signala i inputa naših kolega. Ono što imamo jesu: kartice za zaposlene u vrednosti do 50.000 dinara godišnje, za potrošnju u Lidlu, isplata noćnih sati rada iznad zakonski propisanog iznosa, privatno zdravstveno osiguranje koje je jednako za sve zaposlene, a uključuje i godišnji sistematski pregled, pokloni za zaposlene i decu, za Novu godinu i za polazak u školu, garantovan godišnji odmor od 24 dana, dok se kvota kroz godine rada u Lidlu uvećava, slobodan dan za roditelje prvačića, poklon paketi za naše novorođene bebe, povoljni uslovi kupovine za zaposlene kod naših partnera...

Ipak, kao nešto novo i nesvakidašnje na našem tržištu, istakla bih i program podrške za zaposlene – EAP (Employee Assistance Program).

Program podrške zaposlenima (EAP) uključuje besplatno i poverljivo psihološko, pravno i finansijsko savetovanje. Kakve povratne informacije dobijate – koliko zaposleni koriste ovaj benefit i koje vrste izazova najčešće rešavaju kroz ovaj vid institucionalne podrške?

Obezbeđivanje ovakve usluge za zaposlene nam je bilo važno zbog toga što za teme koje se tu obrađuju često niko od nas nije dovoljno stručan, da bi mogao njima da se bavi samostalno, ili je za njih i dalje vezana neka vrsta stigme, stida.

U komentarima koje često dobijamo od zaposlenih, EAP se pominje u najpozitivnijem svetlu, a podaci govore da Lidl Srbija ima najveću stopu iskorišćenosti ovog benefita, u poređenju sa drugim Lidl zemljama. Ipak, s obzirom na prirodu tema, a u cilju očuvanja principa anonimnosti, mi kao kompanija možemo da imamo uvid

samo u opšte statistike. Iz njih vidimo da zaposleni zaista koriste ovu uslugu kada im je potrebna, da su najviše fokusirani na finansijsko savetovanje, što je očekivano, imajući u vidu kompleksnost procesa npr. za podizanje kredita kod nas. Druga tema na agendi je psihološka podrška, za koju je meni jako drago da zaposleni prepoznaju kao poželjnu i koriste u velikoj meri.

Vaši razvojni programi su ocenjeni kao izuzetni. Ipak, gde prestaje formalni trening, a počinje stvarni rast i razvoj unutar vašeg tima?

Tako je, razvoj zaposlenih i razvojni programi su jedna od važnih oblasti koje Top Employer procenjuje, a naši procesi su ovde takođe ocenjeni kao izuzetni. Međutim, to je samo dobra osnova. Uspeh dolazi od primene stečenih znanja, mogućnosti da se uči kroz rad, u podržavajućem okruženju u kome je greška deo procesa, što daje psihološku sigurnost, koja omogućava mladima da rastu i razviju se u izvanredne stručnjake koji danas čine naš tim.

Na kraju ovog ciklusa povećanja zarada, gde vidite Lidl? Da li je krajnji cilj isključivo zadovoljan zaposleni ili je reč o standardu modernog poslovanja koji će i ostali morati da prate?

Na kraju ovog ciklusa vidim nas na početku novog, jer mi nikada ne prestajemo da se bavimo temama povezanim sa zadovoljstvom naših zaposlenih.

Od početka našeg operativnog poslovanja 2018. godine, Lidl je zauzeo veoma visoku poziciju među poslodavcima u Srbiji i sa strane HR profesionalca, mogu reći samo jedno – Lidl je pokrenuo promene na našem tržištu rada.

Verujem da je u današnje vreme finansijski momenat veoma važan, ali mislim da je to zapravo celokupan paket, način na koji se u Lidlu radi, kako je svaki zaposleni pažljivo uveden u svoj posao, kako se poštuju dogovori, kako se zaposleni osećaju... Kao što je cilj Lidla kao trgovinskog lanca da za potrošače obezbedi najbolji kvalitet za najpovoljniju cenu, tako je cilj Lidla kao poslodavca da kroz svoje aktivnosti, pozitivan primer, učinimo i tržište rada u Srbiji kvalitetnijim i prilagođenijim potrebama zaposlenih danas, sutra i još dugo. Jer se Lidl uvek isplati!

JESI LI VIDEO OVO?

Kad je svijet bio mali

Kad je prestao biti ravna ploča na čijem je kraju Sonyjev walkman s naprednom opcijom ubrzanog premotavanja?

Piše Ante Tomić

Dragoljube, generaciju moja,

Priznat ću ti nešto sramotno. Ja ne znam upaliti televiziju. Na stolu u dnevnoj sobi mi leže dva daljinska upravljača, jedan za samu televiziju, a drugi za... Ne znam ustvari kako se zove taj drugi uređaj pored televizije.

Svakako, da bih dobio sliku na ekranu, moram određenim rasporedom pritisnuti tipku i na jednom i na drugom daljinskom. Djeca su mi dosad valjda sto puta pokazala kako se to radi, ali ja opet nisam naučio. Kad god bih išao upaliti televiziju, nešto bih krivo uradio. Na posljetku sam sasvim odustao. Razvio sam čak i jedan strah od televizije, kao moja baba Mara koja nije dopuštala da se okreće s prvog na drugi program.

Vratit ću se na trenutak u uspomeni pedesetak godina u prošlost. Mi se mališani vrplojmo ispred crnobijele televizije na kojoj je nekakva dosadna politička emisija koju nitko ne gleda. Preklinjemo da prebacimo na kaubojski film na drugom, ali baba je neumoljiva:

“Ne okriči”, kaže, “pokvariće se.”

Imaš sigurno i ti takvih uspomena, kad su svi u obitelji zajedno gledali u jedan ekran, a ne kao danas kad, na mobitelu, tabletu ili kompjuteru, svi otuđeno gledaju svoj.

Arsen Dedić u jednoj pjesmi sjajno opisuje takve televizijske večeri u kuhinji, kad bi odjednom nestalo slike na ekranu i za stolom bi krenula rasprava na vječno pitanje: “Je li ovo do nas ili do njih?”

Kako starim, sve sam sentimentalniji za tim jednostavnijim vremenima kad je tehnologija bila prostija. Kao što mojoj babi nije trebao drugi program na televiziji, tako se i ja danas ne snalazim sa dva daljinska upravljača. I ovo me obilje sadržaja zbunjuje, loše se osjećam zbog gomile napola preslušanih ploča i Netflixovih serija s kojima nisam stigao dalje od prve epizode.

Netko se mučio da to snimi, uložio je ogroman talent i trud, a ja sam nakon dvadeset minuta mrzovoljno kliknuo na X u gornjem desnom rubu ekrana. Jedva više i pamtim kad mi je nešto stvarno značilo.

Kad sam imao šesnaest, stvar do koje mi je bilo stalo više od ičega drugog u čitavom svemiru bila je jedna audio kase-

ta s dvije ploče Talking Headsa. Pamtim kako sam od nekoga poštom naručio i pouzećem platio TDK vrpcu od devedeset minuta, s “Remain In Light” na A i “Fear of Music” na B strani.

“Šta ti je to?”, upitao je moj tata, gledajući me kako nestrpljivo otvaram pošiljku.

“Talking Headsi.”

“Topli keksi”, rekao je on posprdno.

“Ha-ha”, nasmijao sam se usiljeno, dijelom i uvrijeđeno, ali njega to nije pokolebalo. Obožavao je svoju šalu i nebrojeno je puta ponovio.

Kad god sam ja uživao u muzici Talking Headsa, a uživao sam mjesecima, uporno, ne prestajući se oduševljavati olujom udaraljki, čudnim gitarskim riffovima Andrewa Belewa i uzrujanim glasom Davida Byrnea, tata bi kratko povirio u moju sobu i veselo dobacio: “Topli keksi!”

A onda je to jednog dana prestalo. Bio sam nesretniji od Medeje, Antigone, Edipa, Elektre i Klitemnestre zajedno, sav očaj svih grčkih tragedija na jedno mjesto da staviš, on ne bi bio manji od užasa koji je mene obuzeo kad mi je obožavana TDK kasete uništena, kako su već audio kasete neizbježno uništavane, sažvakana u ušljivom kasetofonu tajvanske proizvodnje. Srce mi je prepuklo i mjesecima krvarilo zbog toga.

Prošlo je zatim mnogo godina. U britanskom časopisu *Uncut* objavljen je veliki, odlično napisan članak u povodu neke okrugle obljetnice izlaska

Kao što mojoj babi nije trebao drugi program na televiziji, tako se i ja danas ne snalazim sa dva daljinska upravljača. I ovo me obilje sadržaja zbunjuje, loše se osjećam zbog gomile napola preslušanih ploča i Netflixovih serija s kojima nisam stigao dalje od prve epizode

UČINI MI SE
NEKAD KAO DA JE
JUČE BILO KAD SMO
ODLAZILI SLUŠATI
MUZIKU U JEDNOGA ČIJI
SU RODITELJI RADILI U
NJEMAČKOJ, A KOJI JE
IMAO NEPOJMLJIVO,
UPRAVO BESRAMNO
MNOGO PLOČA. ZAMISLI,
DRAŽO, VIŠE OD TRI
STOTINE

ključnog djela Talking Headsa i potaknuo me da ponovno uzmem slušati ploču koja me je snažno obilježila u ranjivoj, adolescentskoj dobi. Imao sam je, naravno, u iPodu, s kojega sam u to vrijeme slušao muziku, a ne znam, majke mi, jesam li do kraja treće pjesme izdržao.

“Remain In Light” nije, naravno, u međuvremeno postao lošiji, to je neupitno velika ploča, ali meni više nije držala pažnju. Otad mi leži zaboravljena, zakopana između samostalnih radova Ringa Starra, najvećih hitova Aerosmitha, “36 Chambers” Wu-Tang Clana i nekoliko hiljada drugih ploča koje više ne slušam. Pa i iPod sam u međuvremenu negdje zaturio.

Muziku, kao i svi, slušam na streaming servisu i ne mogu se pravo načuditi kako je to moćno, da u nekoliko sekundi mogu sebi pustiti sve što je ikada snimljeno.

Učini mi se nekad kao da je juče bilo kad smo odlazili slušati muziku u jednoga čiji su roditelji radili u Njemačkoj, a koji je imao nepojmljivo, upravo besramno mnogo ploča. Zamisli, Dražo, više od tri stotine!

Na vratima je, kao razredni higijeničar, provjeravao jesmo li oprali ruke, a mi smo to trpili, ulizivački se cerekali njegovim bezveznim šalama i poslušno potvrđivali kad bi on rekao da je Frankie Goes To Hollywood najbolja grupa svih vremena, samo da nam kretan dopusti da dijelić njegovog blaga presnimimo na kasete.

Kad se prije sve to dogodilo? Kad je svijet prestao biti ravna ploča na čijem je kraju Sonyjev walkman s naprednom opcijom ubrzanog premotavanja? Gledao sam jednom s djecom jednu reklamu, mislim da je za nekakve telekomunikacijske usluge bila, u kojoj mladić u starom autu razdragano pjeva: „Ich liebe dich nicht, du liebst mich nicht, da, da, da“.

Mome sinu i kćeri pjesma je bila neodoljivo šašava i starinska, a ja pamtim da sam lično gledao kad se video spot grupe Trio, njemačke diskografske senzacije, premijerno prikazao na televiziji. Sjetiti ćeš se možda i ti, Dražo.

Svida mi se vjerovati da nisam star. Pedeset šest? Pih, zar su to neke godine? Ali onda pogledam oko sebe i prepadnem se koliko se svijet promijenio. Za početak, imam telefon u džepu. Kad sam išao u osnovnu školu, o tome se ni u “Jamesu Bondu” nisu usudili fantazirati. Da je tajni agent s dozvolom za ubojstvo osamdesetih godina prošlog stoljeća, dok ga je igrao Roger Moore, došao u onoga starog šašavca poznatog kao Q, koji ga je u svakom filmu opremao domišljatim rekvizitima, a ovaj mu dao moj mobitel, scena bi vjerojatno ovako išla:

“Gledaj, 007, ovim možeš telefonirati, slati i primati poštu, a istodobno je i televizor, radio, stereo uređaj, fotoaparati i kamera visoke rezolucije, uređaj za satelitsku navigaciju, sat s budilicom, kompas, termometar i sadrži čitavo znanje čovječanstva”, rekao bi

Q ponosno, a Bond bi mu odgovorio: “Ajde, Q, ne seri. Ako je i od tebe, brate, previše je.”

Kad smo ti i ja, Dražo, počeli raditi u novinama, ako bi nas negdje poslalo na teren, tekstove otipkane na mehaničkim pisačim mašinama redakciji smo slali telefaksom. U našoj analognoj prošlosti to je bio blistavi vrhunac telekomunikacijske tehnologije.

Kad smo prvi put vidjeli telefaks, kontali smo da je trik. Trudili smo se shvatiti kako nas je mađioničar namagarčio kad je na papirnatotraci sporo, mic po mic iscurila poruka poslana čak iz Amerike. Mislili smo da takvo čudo možda i stoljećima neće biti nadmašeno. Trideset godina kasnije svrha tog uređaja, ako je još negdje koji ostao, nekom bi mlađem bila zagonetnija od značenja klinastog pisma iz drevne Mezopotamije.

Uređaji se u našim životima strelovito izmjenjuju. Nove tehnologije nemilosrdno gaze stare, i mi ih po navici prihvaćamo, ne opažajući da i sami gubimo utrku, da smo sve sporiji i posrcemo. Da nam je svijet postao tako nerazumljiv da više ni televiziju ne znamo upaliti.

Osjetim se nemoćno gledajući dva daljinska ispred sebe i volio bih da mogu vratiti vrijeme unazad, ali ta je želja uzaludna i glupa. Stvari trebaju ići svojim tokom.

Ili, kao što reče slavna pjesma benda kojeg je moj pokojni tata u šali zvao Toplim keksima: “Puštam dane da prolaze, puštam vodu da me nosi.” **N**

Pokazna vežba na spomenicima

Zamislite i ideološki neslične Dimitrija Tucovića i Borislava Pekića da se pojave u sadašnjoj Srbiji. Da li bi izbegli da ne budu „ustaše“? Kako li bi prošli Moša Pijade i drugovi sa Kalemegdana? Ili kako bi tek prošla ona Đinđićeva „strela“ da je instalirana

**Piše Zoran
Panović**
programski
direktor
Demostata

Prethodni dani bili su i dani skrnavljenja spomenika po Beogradu. Već mesecima devastirani spomenik Dimitriju Tucoviću na Slaviji dobio je sad i ustaško slovo „U“ – ono sa „ušima“. Na spomeniku Borislavu Pekiću, na Cvetnom trgu, ispisano je „HRT“ (Hrvatska televizija).

Crvenom bojom je vandalizovan spomenik Gavrilu Principu u Finansijskom parku. Nakon skrnavljenja 2022. godine kad su bili išarani crnim i crvenim sprejevima, spomenici narodnih heroja Moše Pijade, Lole Ribara, Đure Đakovića i Ivana Milutinovića na Kalemegdanu, sad su osvanuli sa izvrljanim nacističkim sim-

**Nije prorežimskim
medijima Janša bio
„slovenački ustaša“ ni
kad je išao na koncert
Tompsona, a tek ga nisu
pitali ništa o tome kako
su njegovi teritorijalci
pucali, između ostalih, i
na regrute iz Srbije koji
su se zadesili onomad
u Sloveniji kad se ova
otcepljivala**

bolima: kukasti krstovi bele boje iscrtani su po bistama, kao i po mermernim pločama koje su sastavni deo tog spomenika. Gradske službe su brzo očistile sve pomenute spomenike.

Ministar kulture Nikola Selaković osudio je napade na spomenike u Beogradu istakavši da to nije spontani incident, već sraman i svestan čin političkog ekstremizma – kulturocid. U saopštenju Ministarstva kulture se prenosi da je Selaković ocenio da „skrnavljenje spomenika u Beogradu, uz ispisivanje ustaških simbola, predstavlja direktan napad na državu Srbiju, njenu istoriju i antifašističko nasleđe“.

Ali posebno je uznemirujuće, naglašava ministar kulture, „što su u ovim delima učestvovala studentkinje blokaderke, aktivne u NVO strukturama koje se mesecima predstavljaju kao borci za demokratiju i ljudska prava“.

Onaj ko je Pekiću stavio „HRT“ a Tucoviću „U“ mogao je stvari da dovede do apsurdna pa da napiše na nekom spomeniku i „Janaf“ (Jadranski naftovod), kome je produžena licenca za transport nafte NIS-u. Tada bi napad na državu Srbiju bio još direktniji. Jer bez „Janafa“ nije lako. Kako to da firma iz države koja kroz „obojenu revoluciju“ ruši Srbiju, dotura naftu Srbiji i tako joj suštinski znači.

Još u januaru prošle godine nakon sednice Predsedništva HDZ, šef stranke i premijer Hrvatske izjavio je – „želimo stabilnost, kako ekonomsku, tako i energetske, hrvatskog suseda, i srpske vlasti to znaju, a ovo govorim za građane“. Naravno, sve zbog „Janafovog“ biznisa.

S ekonomskom i energetskom stabilnošću, Vučiću je lakše da ima i političku. To je premijer (Plenković) iste države koja valjda sprovodi „obojenu revoluciju“ u Srbiji i s kojim se Vučić sastao u Davosu. Znamo li da li u hrvatskom „Janafu“ slušaju Tompsona, šta misle o „Domovinskom ratu“, da li bi njihovi menadžeri kad dođu u Srbiju prvo trebalo da pogledaju izložbu o Jasenovcu?

Pored dokazanih „ustaša“ – Davora Iva Štira i Tonina Picule, kako su predstavljeni u prorežimskim medijima u Srbiji, interesantno je da je ista propaganda tumačeći sastav delegacije Evropskog parlamenta koja je posetila prošle sedmice Srbiju, evroparlamentarca iz Slovenije Vladimira Prebiliča, koji je inače iz Zelenih, okvalifikovala kao „slovenačkog ustašu“.

A tako nikad nisu, na primer, okvalifikovali Janeza Janšu jer je stari partner vlasti u Srbiji. Nije im Janša bio „slovenački ustaša“ ni kad je išao na koncert Tompsona, a tek ga nisu pitali ništa o tome kako su njegovi teritorijalci pucali, između ostalih, i na regrute iz Srbije koji su se zadesili onomad u Sloveniji kad se ova otcepljivala. I da li bi se Ana Brnabić snašla kao nekad potpredsednik Skupštine Srbije Borivoje Petrović, koji je otišao u Sloveniju da vrati srpske regrute iz JNA nakon što su njihove majke upale u Skupštinu.

Upotreba Jasenovca i ustaša u dnevno-političke propagandne svrhe je opsesiv-

ni manir vlasti u Srbiji. Poistovećivanje studenata i oponenata režima u zemlji sa ustašama dovodi do obesmišljavanja ovih pojmova u njihovom zločinačkom značenju. To nije samo neuko i podmuklo, već je i ozbiljan greh, kako mi je skrenuo pažnju jedan sveštenik.

Kreatori kampanje o „ustašama“ ne razmišljaju kuda sve to može da ode i

kakve posledice proizvodi u društvu. Ne treba se igrati sa pojmovima. I frljati se njima. Rizici su preveliki.

Posledice teških reči nije lako zaceliti. Jer što kaže ministar Selaković – „antifašizam nije stvar izbora niti dnevne politike – on je temelj države Srbije“. Izvučena iz konteksta, ova rečenica bi delovala kao disidentska i katartična.

Kad su na spomeniku Brusu Liju u Mostaru, već prve noći nakon što je postavljen 2005. slomili nunchake i tako izvršili „čin inicijacije“ uvodeći ga u poststratnu mostarsku stvarnost, tako su i Tucoviću stavili „U“, a Pekiću „HRT“.

Zamislite i ideološki neslične Dimitrija Tucovića i Borislava Pekića da se pojave u sadašnjoj Srbiji. Da li bi izbegli da ne budu „ustaše“? Kako li bi prošli Moša Pijade i drugovi sa Kalemegdana? Ili kako bi tek prošla ona Đinđićeva „strela“ da je instalirana?

Neko bi rekao, pa upravo je za vreme Vučićeve vlasti Tucovićev spomenik postavljen na pravo mesto (da može da mu se pride bez zaustavljanja saobraćaja, jer

Da li je rešenje da se spomenik Tucoviću prenese u neku crkvu, kao onaj skorašnji četničkom komandantu Pavlu Durišiću koji je unesen u crkvu u selu Gornje Zaostro kod Berana, pa u crkvi niko ne sme da ga dira. Ali sme li „crveni“ ovog tipa u crkvu?

je bio tamo gde je sad fontana na Slaviji), kao što je za vreme ove vlasti podignut Pekićev spomenik na čijem je otkriivanju govorio Vučić.

To je tačno, ali više govori o onome što su ovi na vlasti mogli da budu – i imali šanse za to, pa možda neki imali i malo volje, ali što nisu sad. Ali ne samo zbog ličnih već i zbog strukturnih razloga.

Ma koliko nategnuto, Ivici Dačiću je ideološki sasvim najlogičnije i najlinearnije: Dimitrije Tucović – Tito – Slobodan Milošević! Prošle godine socijalisti su obeležavali 35 godina postojanja svoje stranke. Jubilej svog brenda obeležili su i socijalisti Zlatiborskog okruga. I oficijelno, i kafanski.

I to u vreme kad je Dimitriju Tucoviću na Slaviji već mesecima falila prednja mermerna ploča na kojoj treba da piše čiji je to spomenik. Da li su se socijalisti Zlatiborskog okruga u drugarskoj atmosferi uopšte prisetili svog zemljaka? U smislu da mu mesecima fali ploča na spomeniku.

Dimitrije Tucović je rođen 13. maja 1881. u zlatiborskom selu Gostilje. Otac mu je bio pravoslavni sveštenik. Obeležavanju 35 godina SPS u hotelu „Zlatibor“ na Zlatiboru krajem decembra 2025. pored drugarica i drugova, socijalista Zlatiborskog okruga koji decenijama nose politiku odgovornosti i kontinuiteta u svojim sredinama, kako je naglašeno, prisustvovao je i predsednik SPS i ministar policije Ivica Dačić. Tri i po decenije postojanja potvrda su političke zrelosti, istrajnosti i odgovornosti prema ljudima koje predstavljamo, rečeno je.

Uz ipak nedovoljno zrelosti, istrajnosti i odgovornosti i prema navodnom ideološkom nasleđu – da se spomeniku Tucoviću na Slaviji nakon meseci vrati ploča koja govori čiji je to spomenik. Da li je to nemar, ili ne smeju da vrate ploču, ili nedovoljno insistiraju?

Pa čim su videli slovo „U“, ako su videli, nisu smeli da čekaju gradske službe, već je rukovodstvo SPS trebalo da uzme sundere i očisti spomenik. I da omladina SPS daje stražu ispred spomenika, ako treba, kao što je neka druga omladina stajala na straži ispred murala Ratka Mladića u beogradskoj Njegoševoj ulici. Da su socijalisti hitro došli da obrišu „U“, valjda bi videli da fali ploča.

Oktoobra 2018, predsednik Skupštine

grada Beograda Nikola Nikodijević i direktor JKP „Pogrebne usluge“ Dragan Baltovski, otkrili su bistu Dimitriju Tucoviću na platou kod Narodne banke Srbije na Slaviji. Nikodijević, inače socijalista, istakao je kako je ponosan što se bista vratila na Slaviju, gde joj je i mesto, a što je bilo i obećano na početku rekonstrukcije Trga Slavija.

Dok ovo pišemo, dva dana pred izlazak Nedeljnika sa Tucovićevog spomenika je izbrisano slovo „U“ ali je izbrisan i grafit koji je bio na mestu otpale ploče: „MAMA, šta to beše 'kulturno nasleđe'?!“ To bi valjda trebalo da zna ministar kulture u čijem mandatu mesecima fali jedna mermerna ploča na jednom bitnom spomeniku.

Za gradonačelnika Beograda Aleksandra Šapića, spomenik Dimitriju Tucoviću je verovatno kao Koštunici Haški tribunal – „devetara na svirali“

Da li je rešenje da se spomenik Tucoviću prenese na neku crkvu, kao onaj skorašnji četničkom komandantu Pavlu Đurišiću koji je unesen u crkvu u selu Gornje Zaostro kod Berana, pa u crkvi niko ne sme da ga dira. Ali sme li „crveni“ ovog tipa u crkvu, i šta ako „U“ nisu nacrtale ustaše, već oni koji misle da je Dimitrije Tucović ustaša? I da je to postao pre nego što su postojale ustaše.

Septembra 2011. socijalista Aleksandar Antić je kao predsednik Skupštine grada Beograda otvorio u Lazarevcu biblioteku „Dimitrije Tucović“. Da je pre neki dan umesto Savindana bio Prvi maj, lako je moglo da se desi da delegacija SPS koja bi došla da položi cveće na spomenik Tucoviću zatekne slovo „U“, ali pošto su gradske službe brzo reagovale i izbrisale ga, zatekli bi samo spomenik bez ploče na kojoj piše čiji je to spomenik, pa bi ispalo da Dačić polaže venac na spomenik neznatom junaku na Slaviji.

Dačić ne bi video ni slovo „U“, ali ni grafit koji podseća na brigu o kulturnom nasleđu koji je takođe izbrisan sa slovom „U“. Ministar kulture Selaković se nije izjasnio da li su grafit – „MAMA,

šta to beše 'kulturno nasleđe'?!“ – takođe napisale ustaše i nacisti, odnosno studenti blokaderi i nevladine organizacije, jer bilo bi paradoksalno da oni koji skrnave spomenike u Srbiji i antifašističku tradiciju pišu istovremeno i grafit koji podsećaju na čuvanje tradicije.

Prvi maj kao međunarodni praznik rada je tradicionalni ritualni dan za povezivanje (za nekoga uzurpiranje) Dimitrija Tucovića i SPS. Na taj dan 2013. Dačić i Antić položili su venac na grob Tucovića koji je tada bio kao i spomenik na Slaviji. Dačić, tada premijer Srbije, istakao je da se Srbija suočava sa istim socijalnim problemima kao u vreme socijaldemokrate Tucovića.

Tom prilikom predsednik SPS je rekao da je mali broj zaposlenih osnovni problem razvoja Srbije, što dokazuje činjenica, kako je naveo, da na jednog penzionera ide jedan zaposleni. Koliko je zaposlenost u Srbiji porasla od tada zbog učešća i uticaja SPS u vlasti, odnosno ideoloških koncesija koje je dobila od Vučića?

I 2020. pred Prvi maj, Dačić je položio venac na grob Dimitrija Tucovića ističući da se upravo u aktuelnim uslovima pandemije koronavirusa pokazao značaj klasičnih socijalističkih ideja, za koje se i sam Tucović zalagao. Dačić je tada ocenio da je koncept neoliberalnog kapitalizma propao svuda u svetu, jer sada sve države primenjuju socijalističke mere, odnosno finansijski pomažu privredi i građanima, za razliku od teorije neoliberalizma koja kaže da je tržište jedino merodavno.

Dačić je i Prvog maja 2023. godine položio venac na grob Dimitrija Tucovića naglašavajući da SPS baštini kontinuitet srpske socijaldemokratije čiji je Tucović osnivač. Dačić ovako vidi kontinuitet i simboliku: „Prvo je 1903. osnovana Srpska socijaldemokratska partija iz koje je nastala prvo Socijalistička radnička partija, pa onda Komunistička partija, pa Savez komunista i na kraju Socijalistička partija Srbije.“

Da li će mermerna ploča na kojoj je bilo uklesano ime osnivača srpske socijaldemokratije, te godina njegovog rođenja i smrti (1881–1914), biti vraćena bar do predstojećeg Prvog maja, posle meseci nakon što je otpala? Nakon izmeštanja groba i spomenika Tucovića zbog rekonstrukcije Trga Slavija (odluka je

**Dačić je 2020.
ocenio da je koncept
neoliberalnog
kapitalizma propao
svuda u svetu, jer sada
sve države primenjuju
socijalističke mere,
odnosno finansijski
pomažu privredi i
građanima**

sa Tadića sad zove Socijaldemokratska stranka), nisu se baš nešto pozivale na Dimitrija Tucovića. Niti se socijalista Vučelić pozivao na Tucovića koliko socijalista Dačić koji na ovoj temi vešto barata sa dve komponente – socijalna pravda i patriotizam.

Jer Tucović je poginuo u Kolubarskoj bici 20. novembra 1914. godine, kao komandir Moravske divizije. Bio je pod uticajem zapadne socijaldemokratije, a Srpska socijaldemokratska partija bila je ozbiljna opozicija tada dominantnoj Narodnoj radikalnoj stranci Nikole Pašića.

I na kongresu Druge internacionale leta 1910. u Kopenhagenu, dve godine posle aneksije Bosne i Hercegovine, Tucović je kritikovao imperijalističku politiku Austrougarske. Iako nacionalni velikan, u bitnom delu uticajnih krugova u Srbiji, i nekad i sad, nije bio omiljen ni zbog knjige „Srbija i Arbanija: jedan prilog kritici zavojevačke politike srpske buržoazije“ u kojoj se kritikuje srpska osvajачka politika prema Albaniji i zločini počinjeni nad Albancima tokom balkanskih ratova. I to još ako imate izdanje iz 1946. sa predgovorom Milovana Đilasa.

Za gradonačelnika Beograda Aleksandra Šapića, spomenik Dimitriju Tucoviću je verovatno kao Koštunici Haški tribunal – „deveta rupa na svirali“. U situaciji kad mu Vučić ne dozvoljava da „iseli“ Tita iz „Kuće cveća“ niti da postavi Draži spomenik na Terazijama, treba još da se sekira oko nekog socijaldemokrate i socijaliste, a da to nije bar Živko Topalović, blizak saradnik Draže Mihailovića i predsedavajući „četničkog AVNOJ-a“ – Kongresa u selu Ba januara 1944. godine. **N**

doneta jula 2014. dok je Goran Vesić bio gradski menadžer), od decembra 2016. Tucovićevi posmrtni ostaci su u Aleji velikana na Novom groblju (gde Dačić polaže cveće), dok je bronzana spomenbista, autora vajara Stevana Bodnarova, vraćena 2018. na Slaviju.

Od uvođenja višepartizma u Srbiju 1990. socijaldemokratska opcija nije uspela da se ostvari u nekoj drugoj ozbiljnijoj i dugotrajnijoj partiji, tako da je za SPS bilo lakše da svojata Tucovi-

ća. Doduše, Đinđić je taktički probao da prevede DS u trend evropske socijaldemokratije u vreme kad je bio popularan „treći put“ Šrederovih socijaldemokrata i Blerovih laburista, ali članstvo i elita DS nije prihvatala baš socijaldemokratski imidž. Niti im je ležao. To se nije primilo ni za vreme Tadića i masovne DS.

Ni formalne socijaldemokrate kao što su Milorad Dodik, Nenad Čanak ili Rasim Ljajić (imaju tu odrednicu u imenima stranaka, kao što se i partija Bori-

POVRATAK NA STARO ILI ISKORAK U NEPOZNATO

Šta se ovo dešava u svetu?

Velike sile su poput zveri u životinjskom svetu. Predatorstvo im je urođeno. Prenosi se s pokolenja na pokolenje bez obzira na političke ili ideološke različitosti...

Piše Milan St. Protić

Istorija se skoro nikad ne ponavlja u identičnoj formi. Ipak, odveć često savremeni događaji liče na one prethodne. Još se lakše mogu prepoznavati međunarodne konstelacije snaga, motivi i planovi velikih sila, njihove strategije i aspiracije u podsećanju na one iz ranijih epoha. I same velike sile, u produženim periodima, ostaju iste i nepromenjene.

Dakle, pitanje je ovo: Čemu svedoči-mo u sadašnjosti? Šta se ovo pred našim očima dešava?

Povratak na staro ili iskorak u nepoznato?

Prošlost čovečanstva je toliko bogata da je gotovo nemoguće pronaći tole značajan poduhvat koji već nije pokušan. I ostvaren u manjoj ili većoj meri. Podela kugle Zemljine na sfere uticaja, teritorijalne oblasti pod kontrolom jedne ili druge velesile, predstavlja stanje na globalnoj pozornici viđeno ne jednom.

U kojoj dimenziji je, onda, aktuelni trenutak na internacionalnom polju temeljno drugačiji od dosad znanog?

Neka su predubeđenja iz devedesetih godina minulog stoleća, izgleda, učinila

la da se prebrzo i olako stavi konačna tačka na razdoblje obeleženo kao „bipolaran svet“, podeljen „gvozdenom zavesom“.

Ali ni ta bipolarnost između Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država što je karakterisala drugu polovinu dvadesetog veka nije bila prva te vrste. U stvari, čitavih sto godina tokom hiljadu devetstotih, čovečanstvo je provelo u pretećim bipolarnostima uzajamno sukobljenih tabora.

SOVJETSKI SAVEZ I NJEGOV BLOK DRŽAVA RASPAO SE BEZ ISPALJENOG METKA. BEZ OTPORA I BEZ ODBRANE. SAM OD SEBE. UNUTRAŠNjom IMPLOZIJOM, A NE SPOLJAŠNIM NAPADOM

Počelo je odmah, formiranjem dva bloka: Antante (Velika Britanija, Francuska, Rusija) i Centralnih sila (Nemačka i Austrougarska); Italija je u početku bila sklon Centralnim silama da bi 1915. London-skim ugovorom pristupila Antanti.

Ova bipolarnost, poznato je, dovela je do Prvog svetskog rata: Principovi pucnji u habzburškog prestolonaslednika nadvojvodu Franca Ferdinanda i

njegovu suprugu Sofiju Hotek u Sarajevu onog zloslutnog 28. juna 1914. bili su samo povod. Iskra koja je zapalila ubilački plamen između dve zaraćene strane sa dotad nezamislivim žrtvama i razaranja. Okončalo se trijumfalnom pobedom Antante i nametanjem bezdušnih uslova kapitulacije za poražene. Habzburška monarhija je nestala, Nemačka je bila ponižena.

No, ne lezi vraže. Uspostavljen mir trajao je jedva petnaestak godina. Evropa je ponovo, sredinom tridesetih, potonula u bipolarnost, i to po zamalo podudarnim linijama razdvajanja uz jedan element globalizma: Hitlerov Treći rajh, Musolinijeva Italija i Japansko carstvo (sile Osovine ili Trojni pakt). Nasuprot su stajale opet Velika Britanija i Francuska. I opet je ishod bio svetski rat. Užasniji od onog prvog. Tokom rata oformljena je celokupna Antihitlerovska koalicija. Uz pomenute Veliku Britaniju i Francusku stali su SSSR i SAD. Pobednice su i ovog puta bile zapadne saveznice potpomognute nemerljivim doprinosom tog pobedi sovjetske Crvene armije.

Potom su, zna se, dojučerašnji ratni

partneri postali ljuti takmaci. I takmaci i neprijatelji. Evropski kontinent je postao kao nožem presečen na dve polovine. Jednu zapadnu i drugu sovjetsku. Bilo je to pola stoleća one bipolarnosti koju najbolje razabiramo. I pamtimo. Mi stariji.

A zatim se, koncem osamdesetih i ranih devedesetih, namah učinilo da je došao definitivni završetak ere bipolarnosti. Sovjetski Savez i njegov blok država raspao se bez ispaljenog metka. Bez otpora i bez odbrane. Sam od sebe. Unutrašnjom implozijom, a ne spoljašnjim napadom. Poput kule od karata ili peščane kule. Mnogi su mislili, neumitno i zanevek.

„Kraj istorije“, odjekivalo je pod svodovima najprestižnijih američkih univerziteta i njihovih odeljenja političkih nauka.

„Svet je najzad pronašao optimalan okvir svog političkog organizovanja u predstavničkoj demokratiji, privatnom preduzetništvu i socijalnoj državi“, ushićeno su uzvikivali zapadnjački intelektualci. Listom. Osim jednog jedinog. Izvesnog Samjuela Filipsa Hantingtona. O njemu, međutim, nekom narednom zgodom. Zaslužuje posebno slovo.

DOK U AMERICI IMA INSTITUCIJA KADRIH DA ZAUSTAVE POLITIKU PREDSEDNIKA, ILI DA JE BAR ZAKOMPLIKUJU, U RUSIJI I KINI TAKVIH INSTITUCIJA NEMA

Ali, avaj!

„Nikad ne reci nikad“, glasi jedna anglosaksonska izreka. Slavodobitnički zanos zapadnjaka trajao je tek jednu deceniju.

Ova idila na prelomu milenijuma bila je uzdrmana, i to uzdrmana u temelju, terorističkim udarom Al Kaide na SAD 11. septembra 2001. Ubrzo i ratovima u Iraku, Avganistanu i tzv. „arapskim prolećem“. Bila je to tek najava onog što će uslediti.

Ako ne ranije, onda sigurno 2008. kad je izbio sukob između Rusije i Gruzije povodom dve gruzijske autonomne oblasti Osetije i Abhazije, pokazalo se da se nekadašnji rival vraća na veliku scenu planetarnog imperijalizma. Ovom prilikom pod nazivom Ruska Federacija, ali s političkim ciljevima i hegemonističkim mentalitetom koji neodoljivo podseća na sovjetski.

Stvari su se, očevitno, vraćale tamo gde su donedavno bile. Staro suparni-

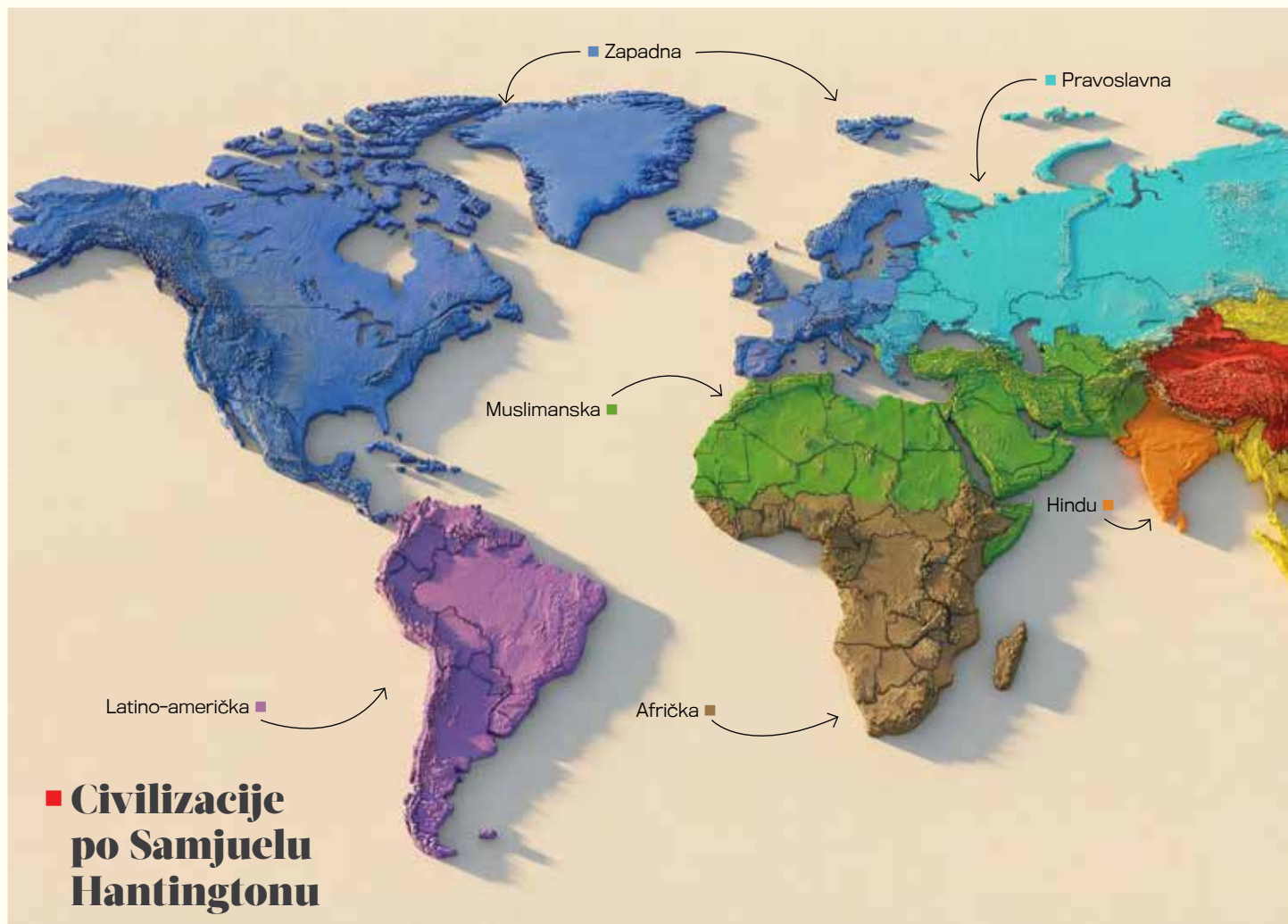
štvo se ponovo pomaljalo na interkontinentalnom horizontu.

Početak ruskog ekspanzionizma prema Ukrajini 2014. i otvorena agresija 2022. sasvim su ogolili pravac kojim će se nadalje kretati savremeni svet. Sporazumi postignuti tokom raspada Sovjetskog Saveza više nisu važili. Rusija je napala Ukrajinu smatrajući je za svoju istorijsku teritoriju. Dok je tamo vladao režim odan Moskvi, problem se nije otvarao. Onog časa kad je ta prorуска vlast u Kijevu poražena, Rusija je bila spremna na vojnu intervenciju. Nekad Mađarska (1956) i Čehoslovačka (1968), sad je na red stigla Ukrajina.

Ista namera, isti metod, ista logika. Svaki put oružana akcija uperena protiv vlasti nenaklonjene Moskvi. Svaki put ambicija o ustoličenju marionetskog portretka pod direktnom kontrolom Kremlja.

Odgovor Zapada, i Evrope i SAD, sastojao se u odlučnoj i svesrdnoj podršci nezavisnosti Ukrajine, finansijskoj i diplomatskoj, kao i u doziranom snabdevanju u naoružanju. Bez direktnog angažovanja NATO-a i njegovog ljudstva i arsenala.

Zapad je uporno pokušavao da sačuva postojeći međunarodni red u istoč-

■ Civilizacije po Samjuelu Hantingtonu

noj Evropi. Onakav kakav je uspostavljen ranih devedesetih prošlog veka. No, uprkos tome, redefinicija se nazirala. I približavala iz godine u godinu. Putinova Rusija nipošto nije stajala skrštenih ruku.

Ponovni dolazak Donalda Trampa na položaj predsednika SAD januara 2025. označio je promenu strategije, mada ne i filozofije. Američki interesi nisu suštinski modifikovani. Američki prioriteti jesu. I prioriteti i modeli ponašanja.

Ispostavilo se da se svet vraća na onu pojednostavljenu arhitekturu podela sfera uticaja na određenim teritorijama koja je bila svojstvena razdoblju Hladnog rata. Trampova Amerika naginje prećutnoj pogodbi: Latinska Amerika i Bliski istok nama, Ukrajina Rusiji. Možda još nešto pride. Videćemo.

Ova najnovija bipolarnost podrazumeva unilateralan nastup Sjedinjenih Država. I Evropa i NATO gurnuti su u drugi

KINA NIKAD I NIKOM NIJE BILA HEGEMON. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE I RUSIJA JESU. TO JE FUNDAMENTALNA RAZLIKA

plan i zasad ne predstavljaju internacionalni činilac od prevashodnog značaja. Kontroverza oko Grenlanda između dve NATO članice, SAD i Danske, samo je produbila unutrašnji nesporazum zapadnog savezništva. U ovom trenutku nije jasno dokle će Trampova administracija ići u ostvarenju svojih verbalno iznetih zahteva. Koliko su te izjave ozbiljne još je nezahvalno predviđati.

Sudeći po Trampovoj poslovičnoj brzopletosti i nepromišljenosti, pretencioznosti i netaktnosti, šteta po Zapad bi mogla biti nenadoknadiva.

Jednom rečju, Amerika se, pod Trampom, ograničava na ono što smatra svo-

jim dvorištem. Skepsa Amerikanaca, to jest kombinacija nepoverenja i nevažavanja Evrope, postojala je i ranije. Primera radi, u Drugom svetskom ratu, i pored evropskih i sovjetskih poziva za otvaranje drugog fronta na Starom kontinentu, Amerikanci su oklevali sve do sredine 1944. Često se zaboravlja da je njihovo prisustvo u Evropi došlo na osnovu uzastopnih vapaja i Čerčila i Staljina da se uključe u ratna dejstva u Evropi. Staljina naročito.

Lako je uočljivo da predsednik Tramp Evropljane ne doživljava sebi ravnima. U tome se Vladimir Putin i on odlično razumeju. I slažu. I jedan i drugi cene isključivo silu, njoj se povinuju i nju uvažavaju. Evropa nije silna i zato je faktor zanemarljive važnosti. Quantité négligeable, rekli bi Francuzi.

Iako mnogoljudniji i od Amerikanaca i od Rusa, Evropljani nikako ne uspevaju u dostizanju potrebnog stepena jedinstva

kako bi, u očima dveju savremenih imperija, zaslužili jednak tretman. Međunarodni autoritet se, od pamtiveka, stiče raspoloživom moći. Vojnom, prevashodno.

Prosto, Evropa nije relevantna zato što nije vojno jaka. Niti poseduje ujedinjene oružane snage pod jedinstvenom komandom, niti je pojedinačno konkurentna. Dva dodatna faktora utiču na slabost Evrope. Prvi se odnosi na činjenicu da je najveća evropska država poražena u oba svetska rata, a posle Drugog podeljena na dva dela pod pokroviteljstvom dva suprotstavljena politička kampa uz zabranu posedovanja vojne sile i prava na naoružavanje. I posle obnovljene celovitosti Nemačke 1989, usled traumatične prošlosti, ona je ostala vojno inferiorna.

I drugo, Evropljani su, opet kao konsekvencija dva razarajuća svetska rata, postali samrtno uplašeni od novog ne-

**LAKO JE UOČLJIVO DA
PREDSIEDNIK TRAMP
EVROPLJANE NE DOŽIVLJAVA
SEBI RAVNIMA. U TOME SE
VLADIMIR PUTIN I ON ODLIČNO
RAZUMEJU. I SLAŽU. I JEDAN
I DRUGI CENE ISKLJUČIVO
SILU, NJOJ SE POVINUJU I NJU
UVAŽAVAJU. EVROPA NIJE SILNA
I ZATO JE FAKTOR ZANEMARLJIVE
VAŽNOSTI**

prijateljstva na svom tlu. Njihova pomirljivost nije plod nacionalne zrelosti, već navučenog straha. Evropljani se ne usuđuju ni na ono što bi mogli. Popuštaju, uzmiču, sklanjaju se sa poprišta međunarodnih protivrečnosti. Ophrvani preživljenim strahotama, oni kao da su skamenjeni u realnosti. I od realnosti.

Elem, postavlja se sledeće pitanje: Do kojih granica je Donald Tramp voljan da popušta Kremlju u istočnoj Evropi? Je li četvrtina Ukrajine ta granica? Ili će, možda, u budućnosti biti dodatnog ruskog ekspanzionizma ka državama što su svojevremeno pripadale SSSR-u i Varšavskom paktu? Jesu li aktuelni proruski režimi u Češkoj, Slovačkoj i Mađarskoj ekscesi ili nagoveštaj onog što predstoji i drugde u istočnoj Evropi?

Bipolarnost, rekoh.

A zašto nije „tripolarnost“ kad se o tome naširoko i nadugačko govori? Gotovo da nema nijednog politikologa,

analitičara ili geostrategijskog stručnjaka koji ne navodi Kinu u svetlu trećeg pola savremene planetarne situacije.

Unisono se Peking stavlja u istu ravan s Moskvom i Vašingtonom. Odveć površno i ishitreno, primetio bih. Apostrofira se, uglavnom, kineski ekonomsko-finansijski upliv u mnoge zemlje sveta, njihova populaciona brojnost, tehnološka unapređenost i aspiracija prema Tajvanu.

Utisak je, međutim, da sa ovim trouglom supersila ima nekoliko problema. Ako ne problema, nepoznatih svakako.

Evo argumentacije.

Istorijski gledano, u modernom razdoblju, pa i pre toga, Kina nije igrala ulogu države sa ekspanzionističkim pretenzijama. Naprotiv, moglo bi se tvrditi da Kini takva politika, u najmanju ruku, nije osobena. Kinu, u modernosti i predmodernosti, nismo videli na bojnopolju kao osvajača. Ona je ta koja je bila osvajana, okupirana i podvođena pod tuđinsku vladavinu. Cela ili svojim najbitnijim delom.

Ovde dolazimo do činioca na Dalekom istoku koji se prečesto prenebrežava. Gubi iz vida. Zaboravlja i ignoriše.

Japan.

Ergo, na tom komadu zemaljske lopte nema jedne dominantne sile, nego dve. Ekonomski, Japan je stabilniji i efikasniji od Kine. Njegova privreda je na zdravijim temeljima sazdana. U vojnom smislu, Japanci su, verovatno, najbolji vojnici u regionu. U pogledu ekspanzionizma, to je srednje ime i Japana i Japanaca.

Premda ih je deset puta manje od Kineza, nipošto se ne smeju potcenjivati. Pogotovu ako se u vidu ima američka potpora u vojno-bezbednosnom smislu. Svaka rezolutna akcija Kine u tamošnjem, dalekoistočnom području, naišla bi na rezolutnu reakciju Japana. Kako god, ne bi se moglo reći da Kina, u svom okruženju, ima određene ruke. U širem prostoru, ne zapaža se kineska znatna zainteresovanost za teritorijalnom kontrolom.

U krajnjoj liniji, Japanci su vladali Kinom, Kinezi nisu Japanom.

Ovo kazano ne znači da je kinesko prisustvo u međunarodnoj konstelaciji nebitno. Međutim, čini se kao da je bitnije „kome će se Kina privoleti carstvu“ no što će ona samostalno biti prelomni faktor. Kome god se „privoli carstvu“, taj će s njom uz svoj bok osigurati nedostižnu, i po svemu prelomnu, prednost. Ne treba, uz to, zanemariti bliskost moskovskog i pekinškog režima, ali ni kinesko-američku investiciono-proizvodnu međuzavisnost.

Kina nikad i nikom nije bila hegemon. Sjedinjene Američke Države i Rusija jesu. I te kako. To je fundamentalna razlika.

Fakat je da se svet uskovitlao. Fakat je da se poznate koordinate međunarodnih odnosa dramatično menjaju. Fakat je i to da su budući događaji nepredvidljivi, a potresi potencijalno tektonski.

Međunarodno pravo o kome se u poslednje vreme toliko govori, u stvari, više je jedna iluzija, jedan ideal nego što je istorijska realnost. Zamišljeno je kako bi se svet uredio i civilizovao, ali nikad nije dobilo onaj neophodan i prvenstven autoritet kojim bi se ostvarila vladavina prava u globalnoj međunarodnoj areni. Međunarodno pravo, figurativno, imitira, podražava, pravo, ali nije pravo. Ono ne raspolaze monopolom fizičke sile potrebnim za primenu prava. I drugo, njegovi subjekti su države, a ne građani. Glavna sankcija za sukobe između pojedinih država jeste rat. Za sve drugo, uslov je amin velikih sila.

Uteha u sadašnjosti mogla bi biti činjenica vremenske ograničenosti aktuelne američke administracije. Treba nekako prebroditi naredne tri godine sa što manje počinjene štete u nadi da će naredna vlast SAD biti racionalnija i odmerenija od Trampove. U Rusiji i u Kini,

**EVROPLJANI SE NE USUĐUJU
NI NA ONO ŠTO BI MOGLI.
POPUŠTAJU, UZMIČU, SKLANJAJU
SE SA POPRIŠTA MEĐUNARODNIH
PROTIVREČNOSTI**

**„SVET JE NAJZAD PRONAŠAO
OPTIMALAN OKVIR SVOG
POLITIČKOG ORGANIZOVANJA U
PREDSTAVNIČKOJ DEMOKRATIJI,
PRIVATNOM PREDUZETNIŠTVU I
SOCIJALNOJ DRŽAVI“, USHIĆENO
SU UZVIKIVALI ZAPADNJAČKI
INTELEKTUALCI. LISTOM.
OSIM JEDNOG JEDINO.
IZVESNOG SAMJUELA FILIPSA
HANTINGTONA**

međutim, takvo ograničenje ne postoji. Tamošnji će samodršci, najverovatnije, vladati doživotno. Dok u Americi ima institucija kadrih da zaustave politiku predsednika, ili da je bar zakomplikuju, u Rusiji i Kini takvih institucija nema.

U novom uvek ima starog. Što se velikih sila tiče, za njih vredi ona drevna poslovice po kojoj „vuk dlaku menja, čud nikad“. Velike sile su poput zveri u životinjskom svetu. Predatorstvo im je urođeno. Prenosi se s pokolenja na pokolenje bez obzira na političke ili ideološke različitosti.

Živimo li u vremenu sveobuhvatnog preobražaja, produbljene transformacije odnosa sila i moći, stvaranja nove geografije, ili je sve ovo što nam se događa bura u čaši vode?

Čovekova opsesija gospodarenjem nad prostranstvima ostaje konstanta zanavek. Svi su ratovi, otkad je sveta i veka, vođeni oko teritorija. S jednim izuzetkom Homerovog Trojanskog rata

koji je vođen zbog jedne žene. Dočim da li je taj rat plod mašte slepog pesnika iz davnina ili je istorijska činjenica nikad nećemo saznati.

Danas je ta opsesija teritorijama posve vidljiva. I upečatljiva. Njoj ne robuju samo velike sile. I male bi države, i mali narodi, da zaposednu što više. Zagrade i sebi prisvoje.

Pitanje je u moći i snazi. Sposobnosti za dominaciju. Namera je uvek ista.

Postoje li oni koji su se od ove endemske bolesti čovekove izlečili?

Postoje, naravno da postoje. To su oni najzreliji što su kroz gorka iskustva ratovanja prošli. Što su shvatili da veličina nije залог dobrobiti. Ali, i kad se takvi, poput Danskog kraljevstva, suoče sa izazovom gubitka teritorije, oni reaguju impulsivno. Racionalno, odmereno, ama impulsivno.

Čovekova priroda je takva. Protivrečna. Čovek je sposoban za kolektivnu konstruktivnost i individualnu kreativnost neslučenih dostignuća. Sposoban je da uloži nemerljiv napor, pamet i posvećenost u izgradnji i unapređivanju materijalnih uslova života. Za umetnička dela fascinantne lepote. A sposoban je i da jednom kantom benzina i jednim palidrvcem, u sekundi, sopstvene tekovine pretvori u prah i pepeo. Žrtvovati se, ginuti i stradati, trošiti ogromne pare kako bi se zavlдало nad drugim i nad tuđim.

Šta onomad reče Gorki?

„Čovek, kako to gordo zvuči.“

Kladim se da se veliki Rus sa svima nama gorko našalio.

Jedan njegov slavni prethodnik, najslavniji, rekao je ovo:

„Ako nema Boga, sve je dozvoljeno.“

Razumem i poštujem. I divim mu se, i čitam ga ponovo i ponovo i ponovo. Fjodor Mihailovič, naravno.

Uzimam sebi slobodu da dodam na posletku malu opasku.

I u ime Boga, čovek je činio grozomorna zločinstva. Spaljivao na lomači, odrubljivao glave, vešao i streljao. Ubijao masovno i po spisku. S Božijim imenom na usnama.

„Što se više menja, više je isto“, kažu Francuzi. Ne bez razloga.

„Some things never change“, gornje u engleskoj verziji.

„Alavome ni more nije dosta“, srpski rečeno. **N**

S OBZIROM NA KOLIČINU AMERICKE IMOVINE KOJU DRŽE EVROPSKI INVESTITORI, (RAS)PRODAJA DRŽAVNIH OBVEZNICA ZBOG VISOKOG RIZIKA BILA BI NOĆNA MORA ZA TRAMPOVU VLADU. HOĆE LI BITI SKLOPLJENO PRIMIRJE ZBOG PROCENE DA BI U RATU STRADA O I ONAJ KOJI JE PRVI „PRITISNUO DUGME“?

KAD TRGOVINSKI RAT POSTANE FINANSIJSKI

Piše Miša Brkić

Odluka jednog danskog penzionog fonda da proda američke državne obveznice pokrenula je preispitivanje „ratne“ strategije EU u sukobu s američkim predsednikom koji koristi tarife kao oružje i uvođenje kapitala kao taktičkog oružja u akciji „Prodaj Ameriku“

Kontratarife. Drastične globe tehnološkim kompanijama. Povećani porezi na digitalne usluge. Kirija na vojne baze, ili njihovo zatvaranje. Bojkot Svetskog fudbalskog prvenstva...

To je do sada bio deo arsenala „pridnog oružja“ koji je Evropska unija spremila za rat s kontinuirano nepredvidivim američkim predsednikom posle njegovog novog carinskog nasrtaja na članice EU koje podržavaju Dansku i Grenland. Ali od pre neki dan Evropa uvodi u rat oružje koje bi, čini se, moglo biti pogubno po obe zaraćene strane. Iz Evrope, tačnije iz Danske, lansirano je neispitano, rizično i do sada smatrano nezamislivim za upotrebu oružje. Novac, odnosno kapital. Da li je posle trgovinskog rata (carinama), na pomolu novi finansijski rat (kapitalom), pitanje je na koje odgovor traže ne samo dojučerašnji transatlantski saveznici.

Tenzije su porasle posle najnovije pretnje Bele kuće o višim carinama evropskim trgovinskim partnerima, što je izazvalo strah od potencijalne odmazde ali i poljuljalo poverenje globalnih investitora u američku imovinu.

Okidač je pritisnuo Džordž Saravelos, šef za istraživanje valuta u Dojče banci, u dopisu klijentima, u kojem je napisao: „Evropa poseduje Grenland, ali takođe poseduje mnogo američkih državnih obveznica.“

Saravelosova pretnja „između redova“ poklopila se s odlukom danskog penzionog fonda Akademiker Pension (upravlja s 25 milijardi dolara) koji je dan pre početka Svetskog ekonomskog foruma u Davosu ispalio prvu signalnu raketu na finansijsko tržište najavom da će prodati obveznice američkog Trezora u vrednosti od 100 miliona dolara. Američka državna obveznica je vrednosni papir koji SAD, uz određenu kamatu, prodaju centralnim bankama, investicionim fondo-

vima i fondovima koji upravljaju imovinom širom sveta, i tako finansiraju (pokrivaju) svoj trgovinski deficit.

Evropa je najveće svetsko tržište i najveći vlasnik američkih obveznica.

Evropski investitori poseduju 12,6 biliona dolara u američkim akcijama i obveznicama (podatak Federalnih rezervi), od čega je 3,6 biliona dolara u vrednosnim papirima vezanim za državni dug, što predstavlja nešto manje od 40 odsto ukupnog američkog javnog duga u inostranim rukama. Velika Britanija, Belgija, Luksemburg i Francuska drže u Evropi najveće udele, a na globalnom nivou najveći vlasnici američke finansijske imovine su Kanada (2,9 biliona dolara), Japan (2,8 biliona), Kina i Singapur (sa po 1,2 biliona).

Odluku danskog fonda odmah je zapratio ratni poklič „Prodaj Ameriku“ (odnosno njene državne obveznice) i tako je nastao fenomen koji je, u vremenu povišene geopolitičke senzitivnosti, „od komarca napravio magarca“. Tih 100 miliona dolara čini „sitniš“ u odnosu na 38 biliona dolara vredno tržište američkih obveznica, ali je problem što se pojavio neko iz Evrope (ma koliko mali, ali ipak neugodan glasnik) ko dovodi u sumnju kreditnu sposobnost SAD. Direktor za investicije u danskom fondu Anders Šelde odluku je objasnio politikom američkog predsednika Donalda Trampa i njegovom pretnjom preuzimanja Grenlanda, „što stvara kreditne rizike koji su preveliki da bi se ignorisali“.

Ratnu psihozu dodatno je podstakao finansijski investitor Rej Dalio koji je u Davosu izrazio zabrinutost da bi zemlje

Nepotreban sukob koji Tramp sada otvoreno vodi mogao bi brzo da postane ekonomski kaos sa obe strane Atlantika

Erik Bem

koje drže velike količine američkih državnih obveznica mogle postati manje spremne da finansiraju američke deficite ako poverenje oslabi. Dalio je upozorio da bi Trampov agresivni politički pravac mogao da izazove novu fazu globalnog finansijskog sukoba, jer strane vlade i investitori preispituju svoj apetit za američkom imovinom usred rastuće nelagode i ekonomskih tenzija.

„S druge strane trgovinskih ratova postoje ratovi kapitala“, lansirao je Dalio svoju bombu.

Njegova izjava data je istog dana (utorak 20. januar) kad su na tržištu pale cene američkih državnih obveznica jer su investitori, razmatrajući obnovljene carinske pretnje iz Vašingtona, počeli da beže od američke imovine. Tog dana prinos na američku desetogodišnju državnu obveznicu porastao je na 4,29 odsto, što je rast od 0,06 procentnih poena u jednom danu, čime je referentni prinos dostigao najviši nivo od septembra prošle godine. Inače, to nije jedini rast prinosa u današnje vreme.

Pošto je Trampova administracija u aprilu 2025. godine prvi put objavila veće tarife trgovinskim partnerima, prinosi dugoročnih obveznica porasli su za više od 40 baznih poena. I tada je kao odgovor investitora nastao trgovački slogan (ali i praksa) „Prodaj Ameriku“.

U suštini, prinosi obveznica odraz su ocene investitora o rizičnosti ulaganja – veći prinosi znače da investitori zahtevaju veću isplatu kako bi nadoknabili veći rizik zbog držanja američkog državnog duga. Ako nema tog većeg prinosa, oni se odlučuju da ga prodaju. U prilog toj oceni je i primer ogromnog američkog fonda Pimko (upravlja s dva biliona dolara imovine za centralne banke, suverene fondove bogatstva, penzione fondove, korporacije, fondacije i pojedinačne investitore širom sveta), koji je objavio da planira diverzifikaciju svojih ulaganja (bekstvo iz američkih

državnih hartija od vrednosti) i smanjenje izloženosti Sjedinjenim Američkim Državama kao odgovor na nepredvidive politike Donalda Trampa.

„Ne možete ignorisati mogućnost rata-va kapitala. Drugim rečima, možda više neće postojati ista spremnost da se kupuje američki dug“, otvorio je Rej Dailio novo ratno poglavlje između Evrope i Amerike.

„Sjedinjene Američke Države su na ne-održivoj putanji duga. To je glavna ekonomska slabost SAD u ovom trenutku. I zato je ekonomski pritisak Evrope najjači u finansijskom sektoru“, izjavio je Ričard Portes, profesor ekonomije u London-skoj poslovnoj školi, za *Njujork tajms*.

Erik Bem, kolumnista magazina *Reason*, podseća da je Donald Tramp, kad se prvi put kandidovao za predsednika (2016. godine), obećao da će otplatiti američki nacionalni dug za samo osam godina. „To se, očigledno, nije dogodilo. Umesto toga, nacionalni dug je eksplodirao u deceniji otkako je Tramp dao to obećanje“, napisao je Bem, koji smatra da je akcija „Prodaj Ameriku“ ozbiljna pretnja Trampu jer je Evropa najveće svetsko tržište i najveći vlasnik američkih obveznica, i da bi neizbežno donela ozbiljne ekonomske rizike za Ameriku. Jedan od javnih oblika tih materijalizovanih rizika jeste odluka Akademiker Pensiona da proda američke državne obveznice.

Iako je, na prvi pogled, odluka danskog penzionog fonda ličila na „ubod komarca“, taj ujed bio je toliko bolan da je morao da reaguje američki ministar finansija Skot Besent.

Istina, on je s nadmenim prezirom konstatovao kako su Akademiker Pension i Danska nebitni za Ameriku, ali je morao da se krišom „počeše tamo gde ga svrbi“ jer iz perspektive ministra finansija rastući prinosi obveznica znače veće kamate na novoizdate obveznice, što će zajedno s kamatama na postojeći dug premašiti bilion dolara na kraju ove godine. Što bi rekao JP Morgan u svojoj analizi: „Evropska rasprodaja američkih obveznica noćna je mora američkog Ministarstva finansija.“

Slično smatra i Erik Bem: „Koliko bi tačno ekonomsku štetu EU mogla da izazove ako bi njene razne nacionalne vlade i privatni investitori odlučili

Evropski investitori poseduju 12,6 biliona dolara u američkim akcijama i obveznicama (podatak Federalnih rezervi), od čega je 3,6 biliona dolara u vrednosnim papirima vezanim za državni dug, što predstavlja nešto manje od 40 odsto ukupnog američkog javnog duga u inostranim rukama

da prodaju velike količine svojih američkih trezorskih obveznica? Nadajmo se da nećemo morati da saznamo. Mirna kupovina i prodaja robe (i državnog duga) bila je izuzetno koristan aranžman i za Evropljane i za Amerikanke. Nepotreban sukob koji Tramp sada otvoreno vodi mogao bi brzo da postane ekonomski haos sa obe strane Atlantika... Rastuća gomila duga savezne vlade postaje geopolitički rizik koji ograničava sposobnost Amerike da projektuje moć širom sveta.“

Još je daleko od bilo kakvog masovnog evropskog dezinvestiranja američkih državnih obveznica, ali otkako su „iskopane ratne sekire“ kao jedno od ključnih nameće se pitanje da li je Evropa u mogućnosti da upotrebi efikasan arsenal protivmera u ratu kapitala s Amerikom.

Ima analitičara koji ukazuju da međusobna zavisnost evropskih i američkih finansijskih tržišta nikada nije bila veća i upozoravaju da bi kapital kao ubojito oružje bio mnogo veći disruptor tržišta, mnogo veći od dosadašnje trgovinske blokade i visokih tarifa. Finansijski stručnjaci upozoravaju da bi prodaja američkih državnih obveznica, kao oblik osвете, bila logistički teško izvodljiva i imala bi neželjene nuspojave za evropsku ekonomiju. A s druge strane, ne zna se da li je Tramp ozbiljan ili blefira kad najavljuje veliku odmazdu mašući s evropskim obveznicama u američkim rukama. „Mi držimo sve karte“, preti Tramp.

Za analizu mogućih efekata evropskog udara nije nebitan ni podatak da deo američkog duga u obveznicama drži evropski privatni sektor koji ne bi bilo lako prisiliti na dezinvestiranje u američki dug. Jedini način prisile bio bi usvajanje zakona koji nalaže maksimalnu izloženost u svakoj pojedinačnoj zemlji Evropske unije, što nije realno reše-

nje. Nije zanemarljivo ni upozorenje da bi agresivna prodaja američkih obveznica dovela do gubitaka za evropske penzione fondove, što bi vlade gotovo svih država članica EU politički teško mogle opravdati. Akcija „Prodaj Ameriku“ u finalu bi, kako upozorava Majkl Braun, strateg brokerske firme Peperstoun, poremetila tržište valuta i dovela do rasta vrednosti evra što bi bio „pucanj u nogu“ evropskom izvozu i ekonomskom rastu evrozona.

Ideja da Evropa ima oružje protiv SAD zbog posedovanja američkih državnih obveznica i druge američke finansijske imovine za *Fajnenšel tajms* je malo verovatna: „Evropske banke i investitori puni su državnih obveznica. Ako im vrednost padne zbog pretnje evropskim bojkotom, onda bi to verovatno naštetilo Evropi isto koliko i SAD, ako ne i više. Štaviše, velika rasprodaja kapitala dovela bi do pada dolara i naglog skoka evra, što bi samo po sebi verovatno bilo dovoljno da mnoge evropske zemlje pošalje u recesiju.“

I analitičari banke JP Morgan veruju da misija „Prodaj Ameriku“ verovatno neće biti ispunjena jer bi troškovi bili preveliki: „Krive prinosa postale bi strmije, globalne kamatne stope na zaduživanje bi porasle, a teret suverenog duga bilo bi mnogo teže otplatiti i refinansirati. To je potez koji bi morao da se uradi u velikim razmerama da bi naneo štetu, ali bi na kraju naštetio stranama s obe strane Atlantika čak i ako je usmeren isključivo na Vašington. Najgore pretnje verovatno se neće ostvariti. SAD i EU su previše međusobno zavisne i prekid tog odnosa bi previše koštao obe strane. Ova otrežnjujuća činjenica ograničava obim bilo kakvih mera odmazde.“

Zato Majkl Braun nudi praktičniju opciju ukoliko bi tržišta kapitala ozbiljno razmatrala bilo kakvu evropsku odmazdu: „Štrajk kupaca na predstojećim aukcijama državnih obveznica. Mada bi čak i taj potez bio relativno težak za sprovođenje.“

Kad se stišaju buka i bes, kad utihnu ratni poklici i kad se podvuče crta na tržištima se oblikuje poruka „Ne prodajte Ameriku“, jer uprkos političkoj neizvesnosti Sjedinjene Američke Države ostaju investiciona prilika, istina s visokim rizikom. Ali zar rizik nije oduvek bio izazov za finansijske igrače? **N**

MINISTARSTVO RATA KREĆE U POHOD

Obuzdavanje Kine (ali bez rata), izlazak sa ukrajinskog fronta, bitka za Grenland, Arktik i Panamski kanal – to su samo obrisi nove američke Nacionalne odbrambene strategije

Piše Aleksandar Radić

Američko ministarstvo rata 23. januara objavilo je novu Nacionalnu odbrambenu strategiju po kojoj se planovi svode na obuzdavanje Kine bez direktne pretnje silom i distanciranje od ukrajinskog rata. Ako se mora nešto preduzeti, to će biti boj za Grenland, šire Arktik i Panamski kanal. Saveznici iz NATO-a treba da se sami snađu. Takav pogled na svet je osnovni sadržaj dokumenta koji je potpisao ministar rata Pit Hegset.

Amerika se okreće svom dvorištu, ali istog dana kada je Strategija postavljena na državni portal nazvan „Rat“ (www.war.gov), američka avijacija poslala je dodatne tankere iz matičnih baza u SAD preko Atlantskog okeana, nosač aviona CVN 72

„Abraham Linkoln“ plovio je sa Dalekog istoka ka Bliskom istoku sa zadatkom da pojača Centralnu komandu (CENTCOM) zaduženu ovog momenta za pitanje Irana po njenoj teritorijalnoj „nadležnosti“.

Nosač CVN 77 „Džordž H. V. Buš“ iz matične luke Norfolk na istočnoj obali poslan je na zadatak takođe pod CENTCOM, zvanično da podrži „regionalnu bezbednost i stabilnost“.

Nacionalna odbrambena strategija ne navodi radikalni pristup rešavanju problema kao preporučeni, ali se podrazumeva. Ako imate razarače, onda koristite „tomahavke“, zar ne?

Pod komandom CENTCOM zatekli su se šest raketnih razarača klase Arlaj Burk, jedna podmornica klase Virdžinija i jedna klase Ohajo, obe sa nuklearnim pogonom. Na sva plovila ukrcane su krstareće rakete „tomahavk“.

Trenutno CENTCOM računa na dve eskadrole borbenih aviona F-35A, dve eskadrole F-15E i po jednu eskadrilu F-16C i A-10C, desetine mornaričkih patrolnih aviona, tankera, platformi za elektronsko izviđanje i ometanje itd.

Svaki naredni dan CENTCOM je dobio još ljudi i tehnike. Uveče 26. januara zvanično „Linkoln“ sa pratećim ratnim brodovima pridružen je velikom plovnom sastavu pripremljenom za rat protiv iranskih mula. Čeka se na naredbu, a zna se ko jedini može da donese odluku.

Svi u NATO-u moraće trošiti 3,5% BDP-a za armijske potrebe i još 1,5% za širi kontekst bezbednosti. To će da se koristi kao mera za sve saveznike širom sveta. I Srbija mora da troši 5% ako želi da bude partner. Čini se da neće biti dovoljno obećati dobar komad centra Beograda i primiriti Belu kuću. Zahtevi su: 5% i preporuka iz senke da se nabavi američko naoružanje (a nikako Made in China)

Podsetili su u Hegsetovoj strategiji na to da je njegov šef u prvom mandatu vodio NATO u smeru ozbiljnog pristupanja odbrani svih članica (misli se na zahtev da se poveća trošak odbrane na preko dva procenta BDP-a), a zatim su došli oni koji su pravili štetu jer su ohrabрили saveznike da se oslone na SAD. U tome se vidi nedostatak sile za odvracanje ruske invazije.

Nisu svi loši – Strategija kaže da je Izrael pokazao pozitivan primer kako se brani i da predstavlja primer uzornog saveznika, baš tako. Oni koji su vladali Amerikom pre januara 2025. godine navodno su umesto da osnaže Izrael vezali ruke tom savezniku. Za to vreme Kina je postajala sve moćnija.

Novu Ameriku iritira što je izašla iz Hladnog rata kao najmoćnija nacija na svetu a američki lideri su protračili prednost, otvorili su granice, zaboravili su mudrost Monroove doktrine, predali uticaj u američkoj hemisferi i na štetu američke industrije, računajući posebno na odbrambenu, preneli su proizvodnju stranim zemalja. Slavili su oružanu silu vodeći ratove bez jasnog vodstva. Američki vladari do sada su jačali protivnike, a saveznike su ohrabrivali da se ponašaju kao zavisi od sile najjačeg, a ne kao partneri.

Od januara 2025. godine sve se promeniло, naravno. Sada ministarstvo rata radi na miru kroz silu pod vodstvom predsednika. Na prvom mestu biće zaštita otadžbine, braniće se granice, pomorski pristupi i vazdušni prostor i zato će se formirati novi „predsednikov“ protivraketni sistem „golden dom“. Za strategijsko odvracanje održavaće se robustan i savremen nuklearni potencijal.

ku da li će „tomahavci“ da polete u prvom udarnom talasu.

Nova strategija kaže da će Iran možda ponovo pokušati da radi na nuklearnom programu i da narušava stabilnost i predstavlja pretnju SAD i Izraelu. Sasvim dovoljno da se pokrene ratna mašina u ime svetskog mira. Pokazala je američka avijacija šta može prošle godine tokom „ponoćnog malja“ kada su bombarderi B-2 ušli u iranski vazdušni prostor i bacili probojne bombe pravo na podzemnu infrastrukturu nuklearnog programa.

Aktuelna američka vlast ne bavi se grižom savesti i lako obrazlaže da se mora nešto preduzeti i kada se na domaćem tlu neko usudi snimati mobilnim telefonom wannabe-naciste iz ICE-a i kada neko ne shvati da Bela kuća želi da pribavi efektivnu kontrolu nad prirodnim resursima i svetskim pomorskim putevima.

Nacionalna odbrambena strategija ne navodi radikalni pristup rešavanju problema kao preporučeni, ali se podrazumeva. Ako imate razarače, onda koristite „tomahavke“, zar ne?

Sredstvo za ostvarenje američkih strateških namera je sila. Preambula Strategije počinje ocenom da je predsednik Tramp, i u prvom mandatu i od povratka na funkciju januara 2025. godine, obnovio američku vojsku u najbolju na svetu. Lično predsedniku pripisuje se duboka promena koju je pokrenuo u pogledu zaštite američkih interesa jer je u trenutku dolaska u Belu kuću interes SAD bio narušen – „granice su bile preplavljene“, narko-teroristi i ostali su jačali u američkoj toni, a pod znakom pitanja bio je pristup Panamskom kanalu i Grenlandu.

Rusija se u Strategiji definiše kao stalna, ali pretnja koja se da kontrolisati za istočne članice NATO-a. Procenjeno je da ima resurse i vojne i industrijske da nastavi da vodi rat na svojoj granici, ali saveznici iz NATO-a, prema američkoj strategiji, jači su od Rusije

Amerika će se braniti u informatičkom domenu i neutralisaće se islamski teroristi.

Deo otadžbinskog odbrambenog plana je sve što se dešava u američkoj hemisferi koja se vidi od Grenlanda preko Američkog zaliva (za ostali svet Meksičkog), Panamskog kanala, i sarađivaće se sa Kanadom i partnerima iz Centralne i Južne Amerike. Interesantno da Meksiko nije poimence pomenut iako se čini da bi trebalo s obzirom na to da zatvara južnu granicu, da se preko njih prebacuju i narkotici i ljudi, i zato može da se pretpostavi da će se pokrenuti neke konkretne „mere“ prema toj državi. Pre objavljivanja doktrine pokazano je kako se vidi rad na terenu u „potpunom rešenju“ – privođenju venecuelanskog predsednika.

Kao glavni problem vidi se Kina, ali se računa na suzbijanje njenog uticaja u Indo-pacifičkom prostoru prikazom snage, a ne sukobom. Kaže se da predsednik lično teži stabilnom miru, poštenoj trgovini i odnosima punim poštovanja prema Kini, i da želi direktne pregovore na nivou predsednika i čak da se radi na vojno-vojnoj saradnji sa Kineskom narodnooslobodilačkom armijom. U taj proces SAD treba da uđu sa pozicije snage.

Kroz Strategiju šalje se poruka – piše da je cilj dekonflikcija i deeskalacija i da ne postoji namera da se dominira Kinom, niti da se davi i ponižava. Američki stav je da se neće dozvoliti nikome, pa ni Kini da dominira nad SAD i njihovim saveznicima.

Sredstvo za to je ravnoteža snaga u Indo-Pacifiku i to podrazumeva da će se postaviti snažna odbrana u prvom lancu ostrva (first island chain) što u američkoj strategijskoj doktrini podrazumeva pomorski zatvaranje Kine, postavljanje granice na Žutom, Istočnom kineskom i Južnom kineskom moru. Kinezi kažu da su to vode Kineskog mora i to ime je istorijsko-politička poruka.

Američki strateški pogledi su prividno pomirljivi i u stvari prebacuje se moralni teret na Kinu jer eto, pruža se ruka. Neostvarivi su planovi koji podrazumevaju da će Kina prihvatiti „formiranje“ prisustva do ostrvske granice, a Amerika će raditi na jačanju saveznika na tom prostoru i na isturenim pozicijama i dubini – od Indije do Australije i Novog Zelanda.

Direktno američko prisustvo biće

sve vidljivije. Diskretan stil nove strategije o Kini odudara od stvarnih poteza i prethodne i aktuelne administracije koje se trude da ojačaju pozicije na Pacifiku. Posle decenija praznjenja baza sada se gradi jedna nova, i to velika baza – na ostrvu Tinijan pokrenuti su radovi na poletno-sletnim i rulnim stazama i prostoru za smeštaj čak 250 aviona. Prema nacrtima predviđeno je da tamo ima mesta i za strategijske bombardere.

Nekada davno, leta 1944. godine vodile su se žestoke borbe američkih marinaca i Hirohitovih podanika za ostrvo koje je zatim pretvoreno u megabazu za bombardere B-29. Dva od njih avgusta 1945. godine poleteli su sa Tinijana sa nuklearnim bombama.

Baza je bila uređena po obrascu Menhetna i vojnoj infrastrukturi pridodana su imena „posuđena“ iz Njujorka. Posle Drugog svetskog rata polako je zaboravljena, a komad tla u okeanu korišćen kao „nosač aviona“ postao je Gvam.

Direktno američko prisustvo biće sve vidljivije. Diskretan stil nove strategije o Kini odudara od stvarnih poteza i prethodne i aktuelne administracije koje se trude da ojačaju pozicije na Pacifiku

Sada narasta američka sila na Pacifiku, ali neće biti dramatičnih tonova oko sudbine ostrva jer su Marijani američki posed. Grade na svome i uvek Bela kuća može da kaže da se ne radi o pritisku na Kinu jer brani se otadžbina, doduše na vrlo isturenim pozicijama.

Fraze o balansiranim odnosima Amerike i Kine nisu ostvarive u okolnostima dramatičnog jačanja kineske sile, grade se nosači aviona i sredstva za pomorski desant i cilj je definisan potpuno otvoreno – tajvanska odbrana mora pasti ako pitate Peking. Ako postavite to pitanje SAD, uzvratice se silom i nema prostora za pregovore. Rizik od budućeg otvorenog konflikta dveju sila svetskog formata čini se visokim i birane reči strateškog dokumenta neće promeniti suštinu rivaliteta.

Svesni su u Beloj kući i Pentagonu da je prioritet Kina. Zbog fraza o tome da je „Amerika na prvom mestu“ navodi se na mestu broj jedan odbrana otadžbine.

U realnosti, latinoamerički radnici na fizičkim poslovima su meta propagande i ICE-a, a kineski nosači aviona predmet su svakodnevnog pažnje Pentagona.

Treća stavka u Strategiji su odnosi sa svim saveznicima i partnerima širom sveta. Savremene prilike dovoljno precizno predstavlja potreba da se navede da strategija SAD nije izolacija, ali jeste jačanje konkretnih, praktičnih američkih interesa. Posle Kine od NATO-a i svih ostalih sa „pozitivne“ liste očekuje se da reše sve preostale bezbednosne probleme i oni su određeni kao „manje ozbiljni“.

Zato će svi prijatelji SAD moći da računaju na „ključnu ali ograničenu podršku“, ali glavni posao je da se sami odbrane. Nema subvencioniranja odbrane saveznika, ton će se promeniti i zadaci su definisani – svi u NATO-u moraće trošiti 3,5% BDP-a za armijske potrebe i još 1,5% za širi kontekst bezbednosti. To će da se koristi kao mera za sve saveznike širom sveta.

Pročitajte to pažljivo jer i Srbija mora da troši 5% ako želi da bude partner. Čini se da neće biti dovoljno obećati dobar komad centra Beograda i primiriti Belu kuću. Zahtevi su jasni i generalni – da ponovimo 5% i preporuka iz senke da se nabavi američko naoružanje (a nikako Made in PRC kako to planira Vučićeva vlast).

Amerikanci žele da obnove odbrambenu industriju, da ponovo postanu, kako se u Strategiji navodi, „vodeći svetski arsenal“ koji može da pravi sve za sebe i saveznike, i to u velikom obimu, brzo i na najvišem nivou kvaliteta. Snažne frustracije stvorili su problemi kako dostaviti Ukrajini potrebne količine municije i sada se razmatra kako da se pokrene proizvodnja. Ponuđeno je da saveznici pomognu, da se koriste njihove fabrike i da svi troše što više za nova sredstva ratne tehnike i zalihe projektila i raketa.

Rusija se u Strategiji definiše kao stalna, ali pretnja koja se da kontrolisati za istočne članice NATO-a. Procenjeno je da ima resurse i vojne i industrijske da nastavi da vodi rat na svojoj granici, ali saveznici iz NATO-a, prema američkoj strategiji, jači su od Rusije. Navodi se kao primer da ekonomija Nemačke znatno nadmašuje Rusiju i zaključak je jasan da saveznici treba da preuzmu punu odgovornost.

vornost za odbranu svog kontinenta. Autore Strategije nije mrzilo da izrade i grafiku koja pokazuje da su 2024. godine BDP svih članica NATO-a bez SAD zbirno iznosili 26 biliona dolara, a Rusija ima BDP od samo dva biliona dolara.

Za Ameriku važne su samo ruske pretnje koje se odražavaju na zadatke odbrane američkog prostora. Amerika se ne odriče NATO-a i imaće ključnu ulogu i prilagođavaće razmeštaj snaga i aktivnosti u skladu sa ruskom pretnjom, odnosno zadržaće svoj prekomorski potencijal.

U kontekstu NATO-a i odnosa prema Rusiji u Strategiji se jasno kaže da je Evropa važna, ali da ima sve manji i manji deo globalne ekonomske moći i da će zato ostati tamo prisutni, ali još jednom podsetili su iz Pentagona da se zna da su stvarni prioriteti ono što se dešava kod kuće i naravno Kina. Da se ne zaboravi i dobro shvati, i sada se mora prihvatiti globalna promena odnosa.

Američki, odnosno predsednikov plan za Ukrajinu je da rat mora da se završi. Sve što se dešava i što kasnije mora da se učini vidi se kao odgovornost Evrope. Zato je obezbeđivanje i održavanje mira kada se jednom postigne posao za NATO i, što se Amerike tiče, neka pristupe zadatku.

Generalno, ton Strategije „smanjuje doživljaj“ rizika koji predstavljaju do juče glavni protivnici, i Severna Koreja se sada definiše kao direktna pretnja o kojoj treba da misle u Seulu i Tokiju. Amerikanci cene da su konvencionalni sistemi kojima se prethodno držali, ali mora se računati sa nuklearnim i ostalim sredstvima masovnog uništenja. Priznaje se da postoji pretnja i za SAD, ali valjda je zato tu „golden dom“.

Sada se zna red i poredak ili novi svetski nered (disorder), kako kritičari američke politike iz NATO-a neretko vide posledice poteza najmoćnije sile. Amerika se bavi sobom i predsednikove naredbe su jasne – prvo se moraju „obezbediti naše granice“ (Secure Our Borders). To se traži iz Bele kuće, da ministarstvo otadžbinske bezbednosti preduzme sve što može da se granice zatvore, odbaci svaka forma „invazije“, i izbor tog termina pokazuje kako se gleda na prilike. Moraju se izbaciti otkrivene stranice i to ICE radi po svaku cenu, doslovce. Zatim posle radnika sa juga na

Amerika se za osvajanje Arktika priprema na vežbama u Norveškoj. Finski izvori se hvale da su njihovi rezervisti porazili Amerikance do te mere da su po komandnoj liniji vežbe zamolili da se suzdrže od nastavka ponižavanja najboljih

listi mrskih protivnika su tzv. narko-terroristi. Pa ide sve redom do Iranaca.

Ponosni su u Pentagonu na „godinu prvu“. Pored nove Nacionalne strategije odbrane promoviraju se kao poseban rezultat „365 dana mira“, naravno sa posebnim zaslugama predsednika, što je postalo nezaobilazna fraza. Kada pogledate portal ministarstva rata, možete da vidite neobičnu sličnost sa domaćim priključkom jer se nezaobilazno mora pomenuti predsednik uz svaki pozitivan rezultat.

Američki generali su sada kao naši iz banjičkih kasarni jer stalno nešto zahvaljuju predsedniku na mudrosti, vodstvu, savetima. Jesenas kada je održan oficirski zbor za predsednika, on je prvo rekao da svako ko se ne slaže sa njim izađe iz sale i svi su ostali da čute i poslušaju šta vođa kaže.

Posle prve godine iz ministarstva rata se hvala time što više nisu resor odbrane jer je predsednik to smislio. Preimenovane su baze. Prethodna administracija je u duhu „kulture poništavanja“ obrisala imena južnjačkih generala, afirmisala prvog Afroamerikanca i Latinoamerikanca koji je dobio neki čin i slično. Prošle su mrske dve godine, 2023–2025. tokom kojih je slavni Fort Bening nazvan po konfederacijskom pešadijskom generalu bio Fort Mur.

Doduše, general Mur bio je karakteristični predstavnik militarista iz redova WASP-ovaca. Proslavio se u Vijetnamskom ratu kao komandant konjičkog, tj. vazdušnopokretnog bataljona, i o tome su obični građani saznali širom sveta preko filma „Bili smo vojnici“ (We Were Soldiers). Mel Gibson je glumio Mura. Reklo bi se karakterističan američki heroj, ali nova administracija drži se starih vrednosti i vratili su dom rendžera smešten u Džordžiji na granici Alabame generalu poštovanom u redovima oštrog konzervativca (garant i u KKK).

U Pentagonu su posebno ponosni na aktivnosti u obnovi ratničkog etnosa –

kažu da je to smrtonosna sila, postizanje visokih psihofizičkih standarda i meritokratiju. Tako tvrde, ali ima ovih dana loših vesti koje ne podržavaju propagandni manir priča o tome da ako predsednik kaže da su američki vojnici najjači na svetu da to mora da je istina.

Amerika se za osvajanje Arktika priprema na vežbama u Norveškoj. Finski izvori se hvale da su njihovi rezervisti porazili Amerikance do te mere da su po komandnoj liniji vežbe zamolili da se suzdrže od nastavka ponižavanja najboljih. Možda se radi o izuzetku, nekoj nesrećno vođenoj jedinici za koju predsednik ne zna i nije se lično pobrinuo da oni budu najbolji zahvaljujući nekom savetu, naredbi.

Puno izveštaja o američkoj vojnoj sili govori o problemima u redovnoj obuci i održavanju tehnike. Nalet posada u avijaciji je najslabiji u istoriji i to ne može da bude podloga za visoke domete. Ratni brodovi često se vide prekriveni rđom što se ne odražava na funkciju, ali stvarno vrlo ružnu sliku o nemaru. Neki koraci se preduzimaju i kada je predsednik video kakvi su brodovi, kažu da je rekao da se nešto preduzme i održani su hitni seminari o protivkorozijskoj zaštiti.

Pentagon se pokazao prilikom hvatanja Madura u najboljem svetlu i koristio je ono sredstvo diskombobulatora o kojem čak on kaže da ne sme ništa reći. Neki kažu da se radi o akustičnom sredstvu posebne namene, recimo nečemu sličnom onome što je korišćeno u centru Beograda 15. marta prošle godine. Kako Dačić kaže megafonu, ali vrlo snažnom. Amerikanci su neki takav megafon odvrtuli na najjače i kubanski telohranitelji su izbačeni iz stroja i likvidirani klasičnim pristupom – metkom u glavu.

Taktika je jedno, a strategija je najviši nivo promišljanja o tome šta treba da se čini. Zato ako predsednik kaže da se mora nešto preduzeti da se zaštite američki interesi, posebno da se prekine invazija radnika, jedno od rešenja sa taktičkog nivoa je da se puca u američkog državljanina koji ometa državnu mašinu u izvršavanju zadataka.

Onaj omraženi ICE nije u nadležnosti Pentagona, ali posle incidenata Nacionalna garda je izašla na teren i to je već primena vojske unutar zemlje, u skladu sa strategijom koja kaže da je odbrana otadžbine na prvom mestu. **N**

Može li Nemačka da spase Evropu?

Nismo u drugoj polovini XIX ili prvoj polovini XX veka da bi nemačko naoružavanje trebalo da nas zabrine, kako to spočitava ruska propaganda aludirajući na Drugi i Treći rajh. Naprotiv, više bi trebalo da probudi brigu to što naoružavanje Savezne Republike ne ide tako brzo i inteligentno

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

„Nismo napravili Evropu i dobili smo rat“, bila je konstatacija Roberta Šumana izgovorena 1950. godine. Danas bi ta ista opservacija mogla da zvuči kao poslednje upozorenje za evropske „mesečare“ našeg doba. Geopolitika ne poznaje praznine.

Ako Trampova Amerika zaista realizuje pretnju napuštanja ili značajnog redukovanja vojnih snaga na Starom kontinentu, neko će popuniti nastali prazan prostor. Nemačka je prva u liniji kandidata, iako je nemačko naoružavanje još uvek više plan na papiru nego projekat u realizaciji. Godina koja je počela daće odgovor da li je reč o prvoj ili drugoj opciji.

U Nemačkoj je decenijama važio slogan „nikad više rat“, a sada nemačke obaveštajne službe najavljuju mogućnost da Savezna Republika bude napadnuta do kraja ove decenije. Kancelar Fridrih Merc definisao je novonastalu situaciju rečenicom: „Nismo u ratu, ali nismo ni u miru.“ Pacifizam je u Nemačkoj bio način života čiju su cenu plaćali drugi i više se radilo o želji da se ne „prljaju ruke“, čuvajući konformizam, nego što je posredi bila iskrena ljubav prema miru.

Berlin je potpuno nespremno dočekao geopolitičke promene na planeti. I pored serije signala prethodnih decenija, u Berlinu su sve do početka ruske invazije na Ukrajinu glumili nojeve. Tako je Savezna Republika postala najranjivija zemlja među velikim evropskim NATO članicama: ima najveći logistički i infrastrukturni vojni deficit, najgoru opremljenu i obučenu vojsku i, što je

Nigde se pacifizam tokom Hladnog rata i ideja o „kraju istorije“, nakon pada Berlinskog zida, nisu primili kao u Nemačkoj

najosetljivije za jednu zemlju, nevoljno stanovništvo da brani otadžbinu podnoseći žrtvu i lišavajući se ugodnosti, benefita i blagostanja.

Centralni faktor u novom kontinentalnom pozicioniranju Nemačke nije Rusija, već SAD. Budućnost Nemačke zavisi u dobroj meri od (ne)uspeha Trampove američke revolucije, odnosno od toga kakvu će ulogu igrati Vašington na Starom kontinentu do kraja ove decenije. To objašnjava zašto svi nemački planovi i projekti imaju indika-

tivno vremensko ograničenje. U prevođu, kreirani su da se prebrodi urgentna situacija u kojoj se našla Evropa nakon najave američkog povlačenja.

U Berlinu i dalje jedan deo establišmenta igra na kartu da je Trampova epizoda prolazna u američkoj istoriji i da će se, po njegovom silasku sa političke scene, SAD ponovo ponositi najvažnijim draguljem u imperijalnoj kruni – Evropom. Toliko da će nastaviti da joj garantuju bezbednost.

KO SE PLAŠI NEMAČKOG NAORUŽAVANJA

U prethodnih 35 godina germanofobi su u ujedinjenoj Nemačkoj videli „Veliku Nemačku“ ili čak „Četvrti rajh“. U suštini, Nemci i njihovi politički lideri ne

samo da nisu imali takve ambicije, već su sanjali da Nemačku pretvore u „Veliku Švajcarsku“, ili, kako je to Merkelova definisala: „Kada mislim na Nemačku, mislim na dobro zatvorene prozore.“

Nigde se pacifizam tokom Hladnog rata i ideja o „kraju istorije“, nakon pada Berlinskog zida, nisu primili kao u Nemačkoj.

Nismo, dakle, u drugoj polovini XIX ili prvoj polovini XX veka da bi nemačko naoružavanje trebalo da nas zabrine, kako to spočitava ruska propaganda aludirajući na Drugi i Treći rajh. Naprotiv, više bi trebalo da probudi brigu to što naoružavanje Savezne Republike ne ide tako brzo i inteligentno kako se očekivalo posle najave „zaokreta“ Olafa Šolca pre četiri godine i potvrde te politike od strane novog kancelara Fridriha Merca.

Osim naoružavanja, Nemačka bi morala da bude i nosilac, zajedno sa Francuskom i, po mogućstvu, Italijom, Španijom i Poljskom, a sutra, što da ne, i Velikom Britanijom, projekta dostizanja strateške nezavisnosti EU od SAD, kako u vojnom, tako i u energetsom, tehnološkom i ekonomskom kontekstu.

Nemačka i EU u celini nalaze se u veoma nezavidnoj poziciji u odnosima sa SAD, jer zavise ne samo vojno već i energetski i tehnološki od Amerike. Ta zavisnost, koju neće biti lako eliminisati u kratkom roku, razlog je zašto Berlin i njegovi partneri u EU i dalje računaju na američku pomoć kada kreiraju bezbednosne i odbrambene planove i strategije.

U prošlom veku bilo je neophodno poraziti i razoružati Nemačku da bi se Evropa spasla; danas opstanak Evrope zavisi od brzine, efikasnosti i kolateralnih pozitivnih posledica naoružavanja Nemačke.

FRANCUSKO-NEMAČKI REBUS

Današnja Nemačka nema mnogo sličnosti sa Drugim i Trećim rajhom, koji su proizveli tri rata sa Francuskom (1870, 1914. i 1939), i odnosi između Pariza i Berlina, uprkos svim teškoćama, i dalje su partnerski i prožeti spoznajom da su neizostavni elementi evropske lokomotive.

Međutim, mogućnost da Marin Le Pen ili Žordan Bardela uđu u Jelisejsku palatu u proleće 2027. godine, kao i

Berlin je potpuno nespremno dočekao geopolitičke promene na planeti. I pored serije signala prethodnih decenija, u Berlinu su sve do početka ruske invazije na Ukrajinu glumili nojeve

eventualni uspon na vlast Alternative za Nemačku, bude zebnju u dobrom delu Evrope. Tim pre što će Nemačka u ovoj godini potrošiti na vojsku 108 milijardi evra, duplo više od Francuske.

Marin Le Pen je već stavila do znanja da će Nacionalno okupljanje, ako dođe na vlast, staviti tačku na vojnoindustrijske programe sa Berlinom. Le Penova je taj stav opravdala postojanjem nepomirljivih geostateških razlika, pre svega kada je u pitanju odnos prema Moskvi i NATO-u.

Ništa bolje ne bi bilo ni sa Žan-Likom Melanšonom. Lider radikalne leve se i ne trudi da sakrije svoju germanofobiju. Prošle godine objavio je knjigu sa elokventnim naslovom i podnaslovom „Bizmarkova završna reč. Nemački otrov“. Melanšon u svom poslednjem književnom naporu optužuje Nemačku da, osim ekonomske, želi da nametne i vojnu hegemoniju.

Strah od nemačkog naoružavanja nije novina u Francuskoj. Projekat Evropske odbrambene zajednice propao je sredinom pedesetih godina prošlog veka jer su francuski parlamentarci glasali protiv njega (uglavnom degolisti i komunisti). Iza tog čina krilo se francusko nepristajanje na ponovno naoružavanje Nemačke.

Strah od velike i moćne Nemačke širio se Petom republikom i pre četiri decenije. Čuvena rečenica italijanskog sedmostrukog premijera Đulija Andreotija „Toliko volim Nemačku da preferiram dve umesto jedne“ bila je vrlo popularna u Miteranovom okruženju.

Francuska je pretila upotrebom veta za nemačko ujedinjenje, ali je kancelar Helmut Kol bio toliko dalekovid da je stavio na oltar nemačkog jedinstva ono na šta su Nemci bili najponosniji – marku. Napuštanje marke i prihvatanje evra bilo je signal iz Bona (tadašnjeg administrativnog centra Zapadne Nemačke) da je Nemačka definitivno prihvatila evropski projekat i da je odbacila ideju kontinentalne hegemonije.

Debate o naoružavanju Nemačke podsećaju na rasprave, pre ujedinjenja Savezne Republike i DDR-a, unutar EU. Kao pre tri i po decenije, i sada je potrebno nemačku izuzetnost, odnosno njen kvalitet, transformisati u evropsku realnost i dati joj evropski politički okvir, ili, kako bi Tomas Man sugerisao, dati prednost evropskoj Nemačkoj u odnosu na nemačku Evropu.

KRAJ SNA O NEMAČKOJ KAO „VELIKOJ ŠVAJCARSKOJ“

Ni promena u Bundeskanzleramtu nije donela gromoglasno najavljivani „zaokret“ (Zeitenwende). Velike i bombastične izjave, poput kreiranja najjače konvencionalne vojske u Evropi, i dalje nisu praćene dovoljno brzim, efikasnim i uverljivim akcijama.

I dalje je nejasno šta Nemačka želi da postane, to jest da li stotine milijardi evra namenjenih za naoružavanje i vojsku služe da bi se spasla izvozno orijentisana ekonomija Nemačke, pod udarom američkih carina, kineske nelojalne konkurencije i ruske invazije na Ukrajinu, ili da bi postala ono što je trebalo da bude od svog nastanka – evropski inkluzivni lider.

Posleratne generacije Nemaca (ne računajući istočne Nemce do devedesetih godina) živele su u ekonomskom blagostanju, uverene da ništa loše ne može da im se dogodi ako prezerviraju postojeće stanje: američki bezbednosni kišobran, ruske energente i primarne materije, jedinstveno tržište EU i trgovinske aranžmane sa Kinom. Politika dugogodišnje kancelarke Angele Merkel bazirala se na čuvanju dostignute, gotovo idealne pozicije.

Istini za volju, sama Merkelova je sešla granu na kojoj je sedela kada je, pod uticajem nuklearne tragedije u Fukušimi, najavila odustajanje od nuklearne energije, forsiranjem autodestruktivne tzv. zelene agende i, pre svega, odlukom da otvori vrata migrantima iz Azije, posebno iz Sirije, što je oživelo tada umiruću Alternativu za Nemačku (AfD).

Na teret Merkelove ideje i naivna i kratkovida politika prema Kini, dok su ruska invazija na Ukrajinu i povratak Donalda Trampa u Belu kuću definitivno stavili tačku na ideju Berlina o Nemačkoj kao „Velikoj Švajcarskoj“. Dodatni problem je što su Nemci toliko dezori-

jentisani promenama na geopolitičkoj tabli da ne uspejaju da formulišu jasnu ideju o ulozi koju žele da igraju u Evropi i na planeti.

MERC (NI)JE ČOVEK ZAOKRETA

Oni koji su očekivali od Merca da bude čovek zaokreta razočarani su. Nisu u pitanju godine: Konrad Adenauer je bio stariji tri godine od Merca kada je seo u kancelarsku fotelju i našao se na čelu Nemačke u daleko nepovoljnijem položaju nego Merc.

Kancelar Merc obećao je mnogo zaokreta pre nego što je seo u fotelju predsednika nemačke vlade, ali je ispunio tek nekoliko. Jedan od njih vezan je za rusofilsku politiku svojih prethodnika, drugi se odnosi na još oštriju politiku prema ilegalnim migrantima, treći na tzv. zelenu agendu, uspostavljanje novog tipa ekonomskih odnosa sa Kinom, zaduživanje Nemačke s ciljem da ekonomija bude manje zavisna od izvoza i, posledično, pod manjim negativnim uticajem globalnih geopolitičkih promena, kao i sprovođenje plana o naoružavanju Savezne Republike.

Merc nije spasilac, nije čovek zaokreta, više je primer tranzicionog lidera koga su turbulentna vremena izbacila na površinu. Demohrišćanin, ako se po jutru dan poznaje, ozbiljno rizikuje da uđe u konkurenciju sa Olafom Šolcom za titulu najbezličnijeg nemačkog kancelara. Merc nije u stanju da kontroliše ni svoju partiju, a kamoli vladajuću koaliciju, a još manje EU. U nekim drugim vremenima, serija gorkih pilula koje je Merc morao da proguta od dolaska na vlast u Berlinu bila bi dovoljna da ga usmeri ka izlaznim vratima istorije i politike.

Štićenik Volkfanga Šojblea prvi je kancelar koji nije izabran u prvom krugu glasanja u Bundestagu. Merc nema talenat da konstruiše konsenzuse i potrebne većine. Prva godina u ulozi kancelara pokazala je da nije dobar taktičar. Za razliku od Merkelove, koja je strpljivo plela konsenzuse ili kvalifikovane većine (u zavisnosti od toga šta je bilo potrebno) u Evropskom savetu (ES) ili NATO-u, Merc je nestrpljiv i često trči pred rudu.

Primeru radi, Merkelova je uvek govorila na kraju ES i radilo se onako kako ona kaže jer je u prethodnim nedeljama,

a nekada i mesecima, obezbedila odgovarajuću podršku. Merc se istrčava, otkriva karte pre sastanaka sa kolegama u EU i, na kraju, po pravilu, bori se da spase obraz i ne izađe potpuno poražen. Slučajevi upotrebe zamrznutih ruskih sredstava u evropskim bankama i „Merkosur“ su indikativni.

Ništa bolja situacija nije ni na domaćem terenu. Osim blamaže sa Fondacijom Konrad Adenauer, na čije je čelo izabrana Anegret Kramp-Karenbauer, kandidatkinja opozicione struje u CDU, Merc nije uspeo da garantuje ni izbor jedne ustavne sutkinje koju su indikovali partneri iz SPD-a. Još dramatičnije bilo je oko usvajanja paketa penzionih zakona. Frakcija mladih lavova CDU-a, predvođena unukom Helmuta Kola Johannesom Folkmanom, pretila je nedejljama da će oboriti paket, što bi za posledicu imalo i pad vlade.

Notorna je činjenica da je Merc impulsivan i da često tretira pitanja i ljude koje ne smatra bitnim nadmeno, površno ili nezainteresovano. Nije ni blizu Helmuta Kola, koji se nije libio da pozove telefonom, ugosti ili učini uslugu, ljubaznost i najmanje važnom članu partije da bi dobio njegovu podršku. Merc se ne trudi da pridobije partijske članove čak ni kada je u pitanju opstanak vlade.

Od kada se meri podrška kancelaru u biračkom telu, nijedan predsednik vlade nije imao tako loš rezultat kao Merc: tek 22 odsto Nemaca ocenjuje pozitivno njegov rad. Čak je i Šolc imao bolji učinak od Merca.

DVE KLJUČNE PROBE ZA MERCA

Najveći ispiti tek čekaju nemačkog kancelara. Nije isključeno da posle neubedljivog starta preokrene trend; uostalom, ni Merkelova nije briljirala u svojoj prvoj godini na čelu nemačke vlade.

Ključna proba biće način na koji će biti utrošeno hiljadu milijardi evra za vojnu i civilnu potrošnju, odnosno da li će taj ogroman novac proizvesti željene rezultate i opravdati porast javnog duga na 80 odsto.

Zamka koju Merc mora da izbegne jeste pogrešna namena te ogromne količine novca. Ako ona bude upotrebljena za pokretanje nemačke ekonomske lokomotive, sa posledičnim povećanjem privrednog rasta, Mercove šanse da ne bude

Savezna Republika postala je najranjivija zemlja među velikim evropskim NATO članicama: ima najveći logistički i infrastrukturni vojni deficit, najgore opremljenu i obučenu vojsku i, što je najosetljivije za jednu zemlju, nevoljno stanovništvo da brani otadžbinu podnoseći žrtvu i lišavajući se ugodnosti, benefita i blagostanja

kancelar jednog mandata će porasti.

Međutim, postoji i realna opasnost da novac završi kao krpljenje i zapušavanje rupa s ciljem kupovine socijalnog mira. To bi bio kraj Nemačke kakvu poznajemo i ulazak u začaranu spiralu negativnih ekonomskih parametara koji bi podrli temelje Savezne Republike.

Nemačka mora da investira masovno u nove tehnologije, kako u civilnom tako i u vojnom sektoru. Budžet Bundesvera predviđa samo jedan odsto za inovacije i razvoj eksperimentalnih projekata. Poređenja radi, Amerikanci ulažu 15 odsto vojnog budžeta u istraživanje i razvoj.

Drugi ispit za Merca je Alternativa za Nemačku. Kada je došao na čelo partije, Merc je obećao pobjedu na izborima, povratak na podršku od 40 odsto građana Nemačke i suzbijanje Alternative za Nemačku. Merc je pobedio na izborima, ali nije dostigao ni prag od 30 odsto glasova, a kamoli 40, dok je AfD povećao podršku u biračkom telu i sada je izjednačen ili čak u prednosti u odnosu na koaliciju CDU-CSU.

Obuzdavanje AfD-a neće biti jednostavan posao, između ostalog i zato što unutar CDU-a postoji frakcija koja zagovara otvaranje vrata za saradnju sa AfD-om kako bi se izbegla sudbina partija umerene desnice u Francuskoj, Italiji ili Velikoj Britaniji. Ali to nije jedina interpretacija: još uvek većinski deo CDU-a, iako ne i CSU-a u Bavarskoj, na stajalištu je da se treba bezuslovno suprotstaviti AfD-u i držati visoko podignut tzv. sanitarni kordon oko ekstremne desnice.

IMA NEKA TAJNA VEZA IZMEĐU MAGA I AfD-a

Uprkos relativno dobrim odnosima kancelara Merca sa predsednikom Trampom, aktuelna američka admi-

nistracija, ili, bolje rečeno, druga i treća linija funkcionera, nastavlja da jača veze sa AfD-om. To nije jedina anomalija. Nije tajna da AfD ima izrazito rusofilske i sinofilske pozicije, a da istočno krilo, i još uvek dominantno krilo u AfD-u, ima i antiameričke stavove. Naime, u njihovom narativu zapadni deo Nemačke su okupirali Amerikanci i nametnuli Nemcima „kult krivice“.

Nova doktrina američke spoljne politike predviđa otvorenu podršku ekstremnim desničarskim partijama koje dele ideologiju i glavne postulate MAGA pokreta. Nema nikakve sumnje da će AfD biti jedan od glavnih korisnika najavljenih podrške i pomoći Trampove administracije.

Podrška Vašingtona AfD-u bila bi institucionalizovana na najvišem nivou da Merc i CDU/CSU nisu preuzeli vlast, a opšte je poznata vezanost nemačkih demohrišćana za SAD, kao i amerikanofilstvo kancelara Merca. Neće biti iznenađenje da Vašington, ako na vlasti ostanu republikanci, a Vens pobedi na predsedničkim izborima 2028. godine, bude glavni sponzor kreiranja koalicije CDU/CSU sa AfD-om. Valja podsetiti da je Vens na prošlogodišnjoj Minhenskoj bezbednosnoj konferenciji odvojio samo 20 minuta za sastanak sa Mercom, dok je sa Vajdelovom otišao na večeru.

„Kancelaru Merc: sruši zid!“, poručio je podmladak Republikanske partije na gala večeri u Njujorku pred božićne praznike, na kojoj je počasni gost bio nosilac liste AfD-a na izborima za Baden-Virtemberg Markus Fronmayer. Njegova poseta Americi tumači se i kao deo priprema za dolazak kopredsednice AfD-Alis Vajdel. Dve strane vagaju koji bi momenat bio povoljan, budući da smo ušli u godinu u kojoj će se održati izbori za pet landera u Saveznoj Republici.

Trampova administracija, pogotovo krilo koje se prepoznaje u potpredsedniku Džej Di Vensu, plus Ilon Mask i MAGA pokret u celini, ne samo da podržavaju AfD već u ekstremnoj desničarskoj stranci vide instrument za razbijanje EU.

Američko-nemačko „bratstvo“ ekstremnih desnica ne bazira se na neonacizmu – grupe koje baštine nostalgiju prema nacistima nisu većinske ni na jednoj strani – već na zajedničkim ideološkim pozicijama koje se ogledaju u antiliberalizmu, anti-EU stavovima,

antivouk pozicijama, antiimigracionim politikama, antidekarbonizaciji itd.

Sa povratkom Donalda Trampa, izraženi antiamerikanizam unutar nemačke ekstremne desnice prilično je splasnio, ali i dalje između Vašingtona i Moskve nemački ekstremni desničari biraju Rusiju. Poseta parlamentaraca AfD-a Štefena Kotrea Moskvi, na poziv Dmitrija Medvedeva, dodatni je dokaz kapilarnih veza dve strane.

Kopredsednik AfD-a Krupala minimizovao je rusku pretnju tvrdeći da Putin nije pretio Nemačkoj upotrebom nuklearnog oružja. Trampova opčinjenost Putinom ide naruku AfD-u jer ublažava kontradiktornu poziciju nemačke ekstremne desnice koja se, uprkos svemu, ne odriče svoje rusofilske prepoznatljive karakteristike.

NEMAČKO RUSOFILSTVO

Rusofilstvo je deo nemačke tradicije. Ruski carevi i carice nosili su prezime Romanov, ali, kao što je Puškin dokazao još pre dvesta godina u eksperimentu sa vinom i vodom, u njihovim venama bilo je daleko više nemačke nego ruske krvi. Takođe, valja se setiti da je Drugi rajh doveo Lenjina i boljševike na vlast u Rusiji, kao i da je Hitlerov Treći rajh gotovo dve godine bio saveznik sa Staljinovim SSSR-om.

Vili Brant je lansirao tzv. Ostpolitik, a njegov „politički unuk“ Gerhard Šreder i danas sedi u upravnim odborima ruskih energetskih kolosa. Angela Merkel je kreirala energetsku zavisnost Nemačke od Rusije, koju Berlin skupo plaća nakon ruske invazije na Ukrajinu.

Dakle, rusofilske stavove AfD-a ne predstavljaju iznenađenje niti novinu, pogotovo ako se ima u vidu da je ekstremna desnica najdublje ukorenjena na prostoru nekadašnjeg DDR-a, gde je nostalgija prema prošlim vremenima pomešana sa osećanjem frustriranosti zbog podređenog položaja i nakon tri i po decenije od ujedinjenja Nemačke.

Sa povratkom Donalda Trampa, izraženi antiamerikanizam unutar nemačke ekstremne desnice prilično je splasnio, ali i dalje između Vašingtona i Moskve nemački ekstremni desničari biraju Rusiju

Relativna većina birača u istočnoj Nemačkoj gaji simpatije prema Rusiji i Alternativa za Nemačku nikada nije krila svoju naklonost prema Moskvi. Posebno Krimu i Moskvi visokih funkcionera AfD-a postale su uobičajena stvar, kao i dolasci na svečanosti i koktele u rusku ambasadu u Berlinu.

Linije vodilje spoljne politike AfD-a u potpunosti su sintonizirane sa stavovima Kremlja, počev od invazije na Ukrajinu, za koju nemačka ekstremna desnica optužuje NATO i njegovo proširenje na istok.

VAJDELOVA UZ POMOĆ TRAMPA OSVAJA ZAPADNU NEMAČKU

Druga kopredsednica AfD-a Alis Vajdel nikada nije bila rusofilska raspoložena, ali je zato mnogi vide kao „kineskog igrača“, imajući u vidu njen period proveden u Kini i pozicije prema Peking. AfD pozdravlja cenzuru u Kini, podržava Peking u pretenzijama prema Tajvanu i traži od vlade da pristupi kineskom programu „Belt and Road Initiative“.

U Kini vide Vajdelovu kao spasiteljicu Nemačke, Mask i Vens smatraju AfD u celini spasom Nemačke, a američki potpredsednik je delovao i preventivno protiv zabrane rada AfD-a, ponavljajući u više navrata da birokrate i neprijatelji „slobodnog govora“ žele da unište AfD jer je previše popularan.

Kopredsednica AfD-a je cinično pragmatična i njeno približavanje Trampovoj administraciji deo je projekta osvajanja podrške u nekadašnjoj Zapadnoj Nemačkoj. U tom delu Savezne Republike Amerikanci su nakon Drugog svetskog rata gledani kao stariji brat i antiamerikanizam je mnogo manje izražen nego u Francuskoj i Italiji, a da ne govorimo o istočnom delu Nemačke. Dakle, podrška zvaničnog Vašingtona AfD-u krucijalna je za proboj ekstremne desnice zapadno od Elbe i njeno etabliranje u celoj zemlji.

Poslednja istraživanja javnog mnjenja daju AfD-u prvo mesto ispred CDU-CSU, ali to nije dovoljno, budući da „sanitarni kordon“, barem dok je Fridrih Merc na čelu vlade, neće popustiti. Podrška AfD-u skočila je na 26–27 odsto, ali smo i dalje daleko od neophodnog broja glasova za apsolutnu većinu u Bundestagu, što je jedini način da ekstremna desnica dođe na vlast, budući da nema koalicioni kapacitet. **N**

KAKO SAM ZBOG KIŠA POBEGAO U JNA

Sad je vreme velikih laži. Sada možete da falsifikujete šta god hoćete. Zato sam razmišljao – šta je ono što sigurno nije laž? I došao sam do zaključka da je to poezija. Ono što je poetično ne može biti laž, ispričao je čuveni reditelj – i sve češće pisac – u velikom intervjuu pred kamerama *Velikih priča*

Razgovarala Marina Fratucan, fotografije Nebojša Babić

„N eodređeno.“ Tako je, na jednostavno pitanje „Kako ste?“, odgovorio Goran Marković na početku gostovanja u podkastu „Faktor 50+“ u produkciji *Velikih priča*.

Ali slavni reditelj, sve češće pisac – u to sigurno spada i njegovo dopisivanje sa kolegom Rajkom Grličem na sajtu *Velike priče*, pod naslovom „Jesi li snimio ovo?“ – zapravo se vrlo *odredio*, prema mnogim pitanjima iz srpske svakodnevice, politike i kulture.

O politici i pobuni bilo je reči i u ovom razgovoru, ali je on otišao mnogo dalje – i do Praga, gde je studirao, i do odrastanja, i do ljudi koje je sretao, i do inspiracije, na kraju i do smrti – od običnog intervjua.

Goran Marković čest je gost na stranicama *Nedeljnika* i kada piše i kada govori, a u poslednje vreme i kada snima. Ali čini se da nikada nije bio ovako raspoložen za priču kao pred kamerama Nebojše Babića i mikrofonom Marine Fratucan...

BOLJE NEGO DA SMO ŠVAJCARCI

Bio sam oduvek bandoglav. Ja sam svet zamišljao kao jednu aždaju koja neće da nam dozvoli da živimo kako hoćemo. Razni politički sistemi, prinude, manifestacije sile... I uvek sam nastojao, pogotovo u filmovima, da budem pomalo subverzivan, da se borim protiv te mračne sile. Protiv tog monstuma koji nas stalno ugrožava. Taman pomislimo da je moguće živeti ljudski, kad pojavi se nešto što nas u tome sprečava.

Ali sam zadovoljan svojim životom. Ja sam živio najbolje što sam mogao. Sad, okolnost da sam se rodio ovde, a ne u nekom boljem mestu, ne znači ništa. Sećam se da sam radio film po tekstu Duška Kovačevića, bili smo u egzilu u Bugarskoj, snimali „Urnebesnu tragediju“. Tamo smo bili kao izbeglice, a ovde je besneo rat. I kažem Dušku: „Vidiš kako mi imamo nesreću? Stalno se dešavaju neke užasne stvari oko nas.“ On mi kaže: „Pa šta? Za nas je dobro. Bolje da smo mi ovo što jesmo nego da smo Švajcarci, pa ti ja pišem: komšija sekao ružu preko zida, pa isekao jednu tvoju.“

REVOLUCIJE I BOLJI SVET

Nekoliko puta sam verovao da svet može da bude bolji. Recimo, šezdeset osme, kad je bila svetska revolucija, iz-

@nebojsa_bubic_photography

Nikada mi nije bilo jasno zašto se stari ljudi plaše da im se nešto ne desi ako se pobune. Mnogi stari ljudi zaziru: „To je za mlade.“ Šta imaju da izgube? Mladi imaju da izgube, a stari ne

gledalo je da samo ovoliko fali da se sve promeni, pa se nije promenilo.

Jedan od vođa te revolucije ovde je bio Ljubiša Ristić, koji je u Kapetan Mišinom zdanju držao robespjerovske govore. Pa šta se desilo u međuvremenu? On je bio odličan reditelj. I on je uopšte odličan umetnik, što ne znači da ne može da posrne moralno.

Kada je bio taj 5. oktobar, bio sam baš ispred Doma sindikata i vladala je takva atmosfera. Bili smo tu pisac Lalić, Ivana Dimić, dramaturg, i ja. Pošto nismo videli šta se dešava, banuli smo unutra. To je bilo sedište sindikata i portir nije hteo da nas pusti unutra. Ja sam rekao: „Gotovo je s vama, vi ste otpušteni, mi vladamo!“ Tako nešto, neku anarhističku konstrukciju sam izmislio samo da bismo se pope li na vrh zgrade. I onda smo odozgo gle-

dali iz ptičje perspektive ceo taj događaj.

Imam čak jednu fotografiju gde mi stojimo sa podignutim rukama. I to je to. Sloboda je stigla. I onda je to trajalo kratko, dok se nisu pronašli ljudi koji će to prodati.

DEMOLIRANJE STANA

Ako ćemo pošteno, sa tom malom pazom oko 5. oktobra, u ovoj zemlji nije od tridesetih godina prošlog veka uopšte bilo demokratije. Mi zapravo i ne znamo šta znači demokratija. A to znaju Englezi. Znaju zapadne parlamentarne demokratije. Na primer, Nordijci, Francuzi. Nemojte zaboraviti da su u Francuskoj godinama socijalisti i komunisti bili veoma jaki, pa ništa se nije desilo skandalozno.

Za vreme Miloševića imao sam dosta teška iskustva. Recimo, sa intelektualcima iz Beogradskog kruga išli smo u Francusku devedeset treće da pokažemo da nisu svi Srbi Milošević. Da nisu svi za rat. I onda kad smo se vratili, upala mi je policija u stan, demolirala mi sve. Ta iskustva su bila mnogo teža nego ova. Ovi sad valjda se još uvek ne usuđuju da krenu da me propuštaju kroz šake.

BLISTAVA POBUNA

Još u studentskim danima sam pronašao Kamijsa i njegov esej „Revoltirani čovek“, u kome on iznosi tezu da se čovek protiv apsurdnih stvari u životu može jedino pobuniti. Da je revolt jedini način da se reši bilo kakva apsurdna situacija. I zato mislim da je ovaj studentski pokret, koji je trajao toliko dugo i koji je toliko snažan, toliko bitan. Moram priznati da kad sam gledao snimke tog njihovog puta i oslobođenja, neprekidno sam plakao. Plakao sam sigurno par dana. Posle sam pitao jednog mog prijatelja psihijatra: „Je li to normalno da ja plačem, je li to zato što sam star?“ On kaže: „Ne, to je normalno. Svi mi plačemo.“

Možda je ova pobuna nekako najbližaviji deo mog života u društvenom smislu. Odjednom sam shvatio da postoji nešto što ljudi osećaju. Zašto? Zato što su i Milošević i Vučić sistematski radili na deljenju ljudi na prijatelje i neprijatelje, na naše i vaše, na oni i mi. Ljudi su krenuli jedni drugima. Nisam video godinama da se ljudi toliko grle. To je toliko uzbuđljivo i sentimentalno.

Ono čime sam se bavio celog života, to je pričanje priča, jer ja sebe shvatam kao storitelera. A priče su uvek o smrti i ljubavi. Nema treće stvari

Odlazio sam na fakultet i video da je to ozbiljna stvar, da su to ozbiljni ljudi, da to nisu nikakvi klinci koji se tamo bune, nego da su to ljudi koji imaju koncepciju da promene svoj život. Ne naš, nego njihov.

Meni su ti studentski plenumi bili jako prijatno iznenađenje iako nisam prisustvovao nijednom, ali su mi prepričavali studenti šta se tamo govorilo i kako se dolazilo do odluka. To je dosta razumno, makar u ovoj prelaznoj fazi, gde svi imaju svoje mišljenje i svoj glas koji se kanališe nekim brojevima.

„TO JE ZA MLADE“

Nikada mi nije bilo jasno zašto se stari ljudi plaše da im se nešto ne desi ako se pobune. Mnogi stari ljudi zaziru: „To je za mlade.“ Šta imaju da izgube? Mladi imaju da izgube, a stari ne. Taj strah kod starijih ljudi je iracionalan. On je u stvari projekcija straha od kraja, a ne od ovoga što se sada zbiva.

ROMANTIKA I IZVIJENE OBRVE

Ono čime sam se bavio celog života, to je pričanje priča, jer ja sebe shvatam kao storitelera. A priče su uvek o smrti i ljubavi. Nema treće stvari. Evo, dajte mi neku priču, pa ću pronaći da se u njoj nalazi tema smrti i tema ljubavi.

Ipak, nisam radio romantične filmove zato što u mojim filmovima glumci zauzimaju posebno važno mesto. A znam da glumci najviše mrze uloge romantičnih junaka. Šta ima tu da se igra, osim da se iskrive obrve i da se gleda zaljubljenost? Ali negativci se igraju fenomenalno. Kad pogledate glumce koji mogu da biraju uloge, oni uvek uzimaju negativce.

Kako se igraju ljudske vrline? Kako se igra ljubav? Ali mržnja se igra odlično...

I LEPOTA SE GLUMI

Na filmu se sve igra. Jednom sam puto-vao avionom, i bio je pun glumaca, sve Francuzi. I pored mene sedi jedna tako neugledna, sitna žena. Pepeljasta kosa,

Glumci najviše mrze uloge romantičnih junaka. Šta ima tu da se igra, osim da se iskrive obrve i da se gleda zaljubljeno? Ali negativci se igraju fenomenalno

masna, neke pege, ali vidim da mi je odnekud poznata. I ubih se razmišljajući ko je. Na kraju shvatim da je to Izabel Iper.

Vi uopšte ne morate da budete lepi da biste na filmu izgledali lepo. To se glumi. Kao i ljubav, kao i mržnja, kao i sve.

U tome je čar ovog aparata, filmske kamere, što ona otkriva laži, otkriva ono što ljudi pokušavaju da lažu o sebi.

Često mislim da su filmovi, za razliku od slika ili od romana, najviše od svih umetničkih tvorevina svedočanstvo o vremenu u kome su nastali. Vi shvatate kako su ljudi živeli tad, kakvi su bili odnosi, kakav je bio rečnik.

FRIC I DOBRILA, NE ZNA SE KO JE VEĆA BUDALA

Voleo bih da to snimim. To je jedno jako zabavno štivo Srđana Valjarevića, jako popularno. Sad već četvrta knjiga izlazi i mi se družimo. I ako ništa drugo, povodom tog filma smo se sprijateljili, tako da i to je nešto.

Još nisu počela da se traže sredstva. Dve mlade producentkinje sa FDU hoće da pokušaju fundraising.

U svim civilizovanim zemljama koje su male, pa nemaju filmsko tržište, država potpomaže domaću produkciju. Ovde je to ukinuto. Ovde su potpuno ukinuta sredstva za domaće filmove, ne samo za moje nego uopšte su ukinuta sredstva. Ukinuta su sredstva za pozorišta, za pozorišne komade. Ukinuti su festivali. Ovo je nastao jedan potpuni obračun sa kulturom koji je onako potpuno histeričan.

Ako sam do sada pričao priče, sada treba da snimam nenarativne filmove. Pošto jako volim pojedine autore, kao što su recimo Tarkovski ili Roj Anderson, Šveđanin, autore čiji su filmovi sastavljeni iz parčića stanja duha. A taj roman „Fric i Dobrila“ je upravo to. On se ceo dešava u jednom stanu. Postoje muž, žena i dete. Ne zna se koja je veća budala od koga. I tu je i komšiluk koji je još gori od njih. To je skup tih nebuloznih ljudi zatvorenih u jedan stan negde na Konjarniku ili Miljakovcu, u nekoj soliterčini, koji postaje njihov

zatvor. Oni svi tu žive, taj komšiluk se seli kod njih i useljava se u taj stan. I taj skup tih nebuloznih tipova je jako duhovit.

Mislim da ljudi žele da pobegnu od te stalne brzine i akcije koja im se nudi stalno. Ono, tri reza, četiri parčeta. Da bi ljudi možda voleli da film shvate kao sredstvo za kontemplaciju, za razmišljanje. Zašto ne? Možda treba probati. Šta će sad mladi, da idu zauvek da gledaju jurnjavu po njujorškim ulicama ili 3D animacije gluposti? Mislim da pre mogu da prihvate nešto što je novi svet, što je novi način razmišljanja, od ovih starijih koji uključuju televiziju i gledaju serije do u beskraj.

DIPLOMSKI SA KIŠOM

Počeo sam da radim dokumentarce još kao student, i to dosta uspešno na televiziji. I onda je televizija rešila da nama studentima koji nemamo diplomski, jer to nema ko da finansira, da nam pokloni po jedan film. Meni su dali, uz uslov – jedna urednica nam je rekla: „Vi ste mladi, nemate vi pojma. Treba da radite po nekoj gotovoj priči sa nekim piscima.“ I onda sam ja izabrao priču Borisa Piljnjacka „Bez naziva“, a dodeljen mi je bio mladi pisac Danilo Kiš. I on je došao onako kako je bio uvek raspojasan i pun duha i rekao: „Aha, dobro, dobro.“ I doneo scenario, bio je to u stvari esej o Borisu Piljnjacku. Ali nije bilo šta tu da se snimi. I onda sam rekao ovoj ženi: „Znate šta, ne može da se snima film po ovome. Ovo je jako lepo napisano, ali to nema nikakve

dodirne tačke sa filmom.“

Ipak, snimio sam ga. Taj film nije bio bogzna kako uspešan, u grču je raden. I onda sam napravio ključnu grešku. Napisao sam na kraju „scenario Danilo Kiš i Goran Marković“, zato što sam ja napisao tu drugu verziju. Ali film je bio užasno izviždan u Domu sindikata. To je kao na fudbalskoj utakmici bilo. Ne znam zašto je izazvao toliko ogorčenje. I još su me ujutro sahranili na konferenciji za štampu, kao – ko je meni dao uopšte da se bavim filmom.

Pravo odatle sam otišao u vojni odsek i tražio da idem u armiju. Poslali su me u požarevački puk, gde je upravo bio Lazar Stojanović, uhapšen zbog „Plastičnog Isusa“ i oteran na robiju. Ja to nisam znao. I kad sam došao, taj kapetan, onaj Obradović – to je posle bio neki kao lažni opozicionar, onaj sa nekom seksualnom aferom – pita me: „Je l’ ti znaš nekog Lazara Stojanovića?“ Kažem: „Kako ne znam, odlični smo prijatelji.“ Odmah mi je uvalio mitraljez i poslao me na Pasuljanske livade na višenedeljno gađanje. Dosta sam propatio u toj vojsci, ali onda sam se posle izvukao.

Ali meni je to izgledalo kao rešenje da pobegnem od svega toga. Znate, napravite prvi film i zviždi vam cela sala. I onda mislim, da li da uopšte se bavi čovek tim poslom? Dobra je ta vojska bila, jer sam imao vremena da razmišljam. I nekako sam se posle ipak vratio tome.

Tridesetak godina kasnije, imao sam već mnogo uspeha, i onda počeo opet da

sumnjam da je to sve luk i voda. Da mislim kako ljudi treba da se bave nečim poštenim, konkretnim, a ne da snimaju neke priče. I ta samodestruktivna misao mi je pala na pamet baš kada sam imao najviše uspeha. I evo, sad se bavim drugim poslom. Sad pišem. I ide mi otprilike podjednako kao i sa filmovima.

PSIHOANALIZA

Počeo sam da se zanimam za psihoanalizu preko filmova koje sam hteo da snimim. Hteo sam da snimim jedan film u Francuskoj koji se odigravao u duševnoj bolnici, našao sam nekog producenta koji je poznao jednoga psihijatra, direktora bolnice „Sveta Ana“ kod Pariza. Otvorio mi je jedna vrata ključem. Jedna prazna soba. Kaže: „Znate ko je ovde ležao?“ Kažem: „Ko?“ „Markiz de Sad.“ Znači, to je toliko stara bolnica da je u njoj lečen i Markiz de Sad. I onda mi je rekao: „Mi imamo jedan metod koji je vrlo interesantan. Angažujemo neke mlade umetnike, uglavnom glumce ili reditelje, da rade pozorišne komade sa našim bolesnicima.“ I ja pitam tog dečka: „Je li to ima neki rezultat? To će biti neka predstava?“ On kaže: „Ne, ne, u stvari samo u procesu. Sva ideja je da, kao što glumci izlaze iz sebe da bi ušli u lik, tako bi možda mogli i bolesnici da izađu iz bolesti da bi ušli u lik. Igraju nekog drugog, da izađu iz svoje bolesti.“ Pa ja kažem: „Je li ima neke vajde od toga?“ On kaže: „Pa, nema mnogo. Recimo, ovaj je čovek prestao da muca.“

PORODICA

Talenat nije nasledan. Znam mnogo dece poznatih umetnika koja su grcala u odsustvu talenta. Mnogo je više one dece koja nisu uspela nego onih koji su uspeli. Zato što kad vam je neko iz porodice značajan umetnik, vi imate još jednu prepreku da predete. To je preskakanje prepona.

UPROPAŠTENI ŽIVOT KONOBARA

Imao sam nekoliko puta osećaj da sam upropastio život naturščicima. Oni imaju svoje male živote i vi sad izvadite iz svega toga, napravite ih nekoliko dana jako važnim osobama. Svi ih cene, smeju im se ili aplaudiraju. I oni se sad vrate u taj svet.

Recimo, bio je jedan francuski autor koji se zvao Rober Breson, koji je ceo log života snimao samo sa naturščicima.

On ode u poštu i vidi poštansku službenicu. Treba mu glumica za film „Suđenje Jovanki Orleanke“. I on vidi nju kao Jovanku Orleanku i pita je da li bi glumila. Ona žena lepi marke tamo, kaže: „Pa ne znam.“ I on izvadi nju iz te pošte i nekoliko meseci radi s njom. I ona se odjednom nađe na crvenom tepihu na festivalu u Kanu, gde je film dobio Gran-pri. Side s tog tepiha. I šta će sad da radi? Sad će da se vrati u poštu.

Meni se desila situacija sa jednim konobarom u Klubu književnika. Išli smo tamo često i sprijateljili se s njim. I kažem mu jednom: „Aj, sutra snimamo u Šumotovcu, dođi.“ I on dođe i donese dva pića na sto Voji Brajoviću i Draganu Nikoliću, i okrene se i ode. To je bila cela uloga. I ja ga sretnem jedno dve godine kasnije, potpuno promenjenog. Pustio bradu. „Pa šta je bilo s tobom? Je li radiš još u Klubu?“ „Ne, ne radim.“ „Pa šta radiš?“ „Pa sad, ja sam probao već dva puta na Akademiji, nisu me primili.“ Mislim, to je tako tragično, da sam ja imao utisak da sam zločinac.

Pored mene u avionu sedi jedna tako neugledna, sitna žena. Pepeljasta kosa, masna, neke pege, ali vidim da mi je odnekud poznata. I ubih se razmišljajući ko je. Na kraju shvatim da je to Izabel Iper. Vi uopšte ne morate da budete lepi da biste na filmu izgledali lepo. To se glumi

PRAŠKI DANI

Skoro je bio osamdeseti rođendan mog kolege s kojim sam studirao, Srdana Karanovića. I bili smo na rođendanu i nas dvojica smo bili starci, a ostali su bili uglavnom mladi.

Ja sam, kad su Rusi upali '68. godine u Čehoslovačku, mislio da je to njihov kraj. Međutim, sad idite u Prag pa pogledajte kako izgleda i kako oni žive.

Češki sam naučio zbog Kundere. Kundera je predavao literaturu i uvek je bila puna učionica. Ja nisam znao jezik i onda sam rešio da brzo naučim. Našao sam neke dve iste knjige pa sam paralelno čitao i na srpskom i na češkom. I tako sam učio i dosta sam brzo, možda za jedno tri meseca naučio jezik. Kundera je bio gospodin čovek. Predavao je književnost dvadesetog veka samo na osnovu dva an-

tipoda, na osnovu Tomasa Mana i Ernesta Hemingveja. Samo o njima dvojici je pričao godinu dana. I to je bilo vrlo interesantno. Tad je on bio na vrhuncu, izdao je „Smešne ljubavi“.

U Pragu sam poslednji put bio pre jedno četiri-pet godina. Ne volim da živim od uspomena. Ne volim čak ni fotografije da skupljam. Svi imamo neku iluziju da život tek počinje.

PATRIJARH

Moja baka je bila baš jako religiozna, i mama isto. Kad je baba bila bolesna, dolazio je patrijarh Pavle da je poseti. Ona je pevala u crkvenom horu. A ja nisam čovek koji živi u iluzijama i u fatamorganama. Ne može od mene da se traži da ja verujem da je moguće pretvoriti vodu u vino. To me ne interesuje. To je sve čiribu-čiriba. Drugo, kod nas se Crkva sada srozala na jedan dosta nizak nivo. Činjenica da patrijarh odlikuje raznorazne protuve crkvenim odličjima... Kako može Miloradu Vučeliću da dâ orden? Zna se ko je Milorad Vučelić.

Patrijarha sam upoznao jednom i meni se učinio veoma interesantan i pametan čovek. Skoro da sam rekao: „Uh, pa dobro je sad da dođe takav čovek za patrijarha.“

LAŽI I POEZIJA

Sad je vreme velikih laži. Pogotovo tome je pogodovala digitalna tehnologija. Sada možete da falsifikujete šta god hoćete. Zato sam razmišljao – šta je ono što sigurno nije laž? I došao sam do zaključka da je to poezija. Ono što je poetično ne može biti laž.

SMRT I ODLAZAK

Neki ljudi brže odu. Ja samo primećujem kako se moja generacija sve više smanjuje. Sve više su odsutni ljudi. Znači, to je tako. Blizu je kraj. Šalje život signal.

To je jedan aspekt, a drugi aspekt je možda filozofski. Mislim da je Krleža rekao: „Smrt je isto tako prirodna kao i život. Tu se radi samo o predznaku minus i plus.“ Može i tako da se posmatra. Ili što reče Sokrat: „Zašto se plašiti smrti? Dok smo mi, nje nema, a kada ona dođe, nema više nas.“

Stvar se rešava individualno na filozofskom planu. Tu nema recepta, nema načina. Vi morate da se suočite s time i da razmišljate šta to predstavlja, šta ćete s tim uraditi, sa svojim krajem. **N**

Šta muči malog Bruklina Bekama?

Možda ovo uopšte nije priča o „zloj svekrvi“ i „manipulativnoj snaji“, možda je reč o dva porodična sistema vrednosti i Bruklinu Bekamu koji se nije snašao

Piše Zorica Marković

Emanuel Makron i njegove „rejbanke“ bili su vest samo jedan dan (više se, čini se, zabrinuo predsednik SAD). Govor kanadskog premijera je privukao pažnju možda pola dana. Tramp i Grenland nekoliko dana, mada će to verovatno trajati do odlaska američkog predsednika s vlasti.

Ali Viktorija Bekam i Bruklin Bekam, i njihov prvi ples na njegovom venčanju sa Nikol Pelc 2022, biće vest mnogo duže. Verovatno koliko i sam internet.

Jer nema biznisa kao što je šou-biznis. I nema zajednice kao što je porodica.

Zamišljeni mim u kojem je majka obrukala sina tako što je neprikladno plesala s njim, kako je Bruklin objavio pre neki dan u besnoj i nekontrolisanoj ispovesti na Instagramu, u kojoj je otkrio „sve tajne“ Bekamovih i sukoba a zatim raskola ove uzorne porodice sa najstarijim sinom, trajaće duže nego noga Andeline Džoli sa dodele Oskara. Kim Kardašijan sa čašom šampanjca sa naslovnice. One dve mačke što se biju na Insta u raznim dijalozima.

Scena u kojoj Bruklinova tek venčana supruga Nikol Pelc sa suzama u očima posmatra kako „najlepša žena u dvorani“ Viktorija Bekam, kako ju je prozvao pevač Mark Entoni, izlazi na scenu i pleše prvi ples – rezervisan za mladence – sa sinom Bruklinom, dobila je različite oblike, verzije i interpretacije. Ne zna se koja je urnebesnija.

Koliko ste mimova prvog plesa Viktorije i Bruklina Bekama videli? I Kruz, najmlađi sin Dejvida i Viktorije, lajkovao je jedan, na kojem navodno Posh traži da se za njen „prvi ples sa sinom“ svira pesma „Pony“, koja je postala sinonim za striptiz klubove još otkako je korišćena u prvom filmu „Magic Mike“.

Viktorija sigurno žali što je ona vest

dana broj jedan, a ne Grenland, iako je to bolje za ostatak sveta. Ni ta priča nije bila dovoljno jaka da ublaži udar koji su Bekamovi doživeli „detinjom“ objavom na Instagramu.

Koliko vas ova situacija podseća na Bakingemsku palatu, od 1 do 10?

Megan Markl i princ Hari možda mogu da odahnu jer je novi par stupio na scenu. Nova porodica. Nova Firma.

Tolstoj je maestralno zaključio da je svaka porodica nesrećna na svoj način, ali ponekad deluje kao da u toj nesreći ipak ima zajedničkih niti.

Patnja ima svoje obrasce. A porodični

Tri su najčešća razloga zašto se porodice otuđuju: zlostavljanje, novi partner i nepomirljive razlike po pitanju morala, vrednosti i uverenja

odnosi svoje dinamike. I sukobi u porodicama nisu tako retki. Još manje su retki ovakvi sukobi, kada nova osoba ulazi, a dete, ili najstariji sin se osamostaljuje. Snaja i svekrva. Poznata relacija, ne samo na Balkanu, videli smo i u telenovelama. I u kraljevskoj porodici; princ Hari i Megan Markl, pa i pre njih davno stric Harijeve babe, britanske vladarke, što ju je, na kraju, i dovelo na presto.

Znalo se da su Bekamovi možda pomalo kao Adamsovi (što je inače, zanimljivo, Viktorijino prezime) – specifični ali pristojni ljudi. Da se Dejvidu oprašta ju švrljanja iz prošlosti i nekadašnja ljubavnica Rebeka Los, koja se sada setila da povрати slavu i ponovo se oglasi, da je Posh malo „uobražena“, da se ne smeje i eto ne jede svašta, dobro, ne voli se sa snajom, ali to je sve uobičajeno – nigde se na planeti ne vole te dve vrste, izuzeći samo. Da su dečaci Romeo i Kruz po-

vukli na maminu stranu i na modu, da najstariji Bruklin nije imao šanse u tatinom svetu, i da se Harper „skandalozno“ ponekad ljubi s tatom „u usta“ i da je njegova mezimica. Ali, osim tih povremenih izleta u rubriku „Page Six“, bila je to poslednjih godina, pa i više od deceniju, prilično u javnosti *skladna* porodica.

Viktorija je polako gradila imidž poslovne žene koja može da se osmehne uz malo rastezanja usana, čak je poprimila simpatije jednog dela planete, i strašne li Ane Vintur.

Ali niko nije računao na najstariji užas svake porodice, na ono čega se sve majke Balkana, pa i šire, ma planetarno prilično plaše, a vrlo su vodile računa – da im neko ne „uzme sina“, odnosno da on preuzme ženin prezim – što se dogodilo, a kasnije će se ispostaviti, kao posledica sukoba s porodicom, a ne kao „kul“ odluka, kako je Bruklin objašnjavao.

Ulazak nove osobe u rigidnu porodicu, u porodicu sa jakom hijerarhijom, podrazumeva neku vrstu „inicijacije“, ili će je majka familije prihvatiti ili „je neće biti“. Uzgred, nije to ništa neuobičajeno ni za obrnutu stranu, nekada su ti odnosi toliko čvrsti i jaki da za nečiju mezimicu ta osoba nije dovoljno dobra i – kraj.

Upravo za šta je Bruklin optužio roditelje. Ti pokušaji da njegovi roditelji rasture „vezu“ i pre venčanja tako što su je stalno sabotirali vraćanjem nekih osoba iz njegove prošlosti, nisu se zauzavali ni na venčanju, kako je rekao. Zatim je zapelo oko venčаницe, zatim oko prvog plesa, pa oko prezimena i brenda koji je trebalo da nastavi da nosi, pa oko svega ostalog. Dolazilo je do udaljavanja, a onda i do prekida, i komunikacije isključivo preko advokata. Pa do objave u „novinama“ kako to biva u malograđanštini, tj. na Instagramu.

Dokumentarci o Bekamovima, bilo da je reč o Dejvidu ranije, ili o Viktoriji kao u poslednjem, bili su zaista praktični prekovremeni radovi PR timova, koji je trebalo da pokažu da je reč o ljudima poput nas, koji su i simpatični i antipatični, koji greše i koji se jednostavno i snalaze i ne snalaze u javnom životu, ali eto, iz toga da sami zaključimo da ih volimo. Doduše, malo je onih kojima Bekamovi nisu bili simpatični, pa čak i Viktorija, koja je od omražene osobe uspela od sebe da napravi zaseban

Oni koji vode statistiku kažu da je oko 20 do 30 odsto porodica u nekim razvijenijim društvima otuđeno. I to ne samo tako što se ne prati više na Instagramu ili društvenim mrežama, ili samo komunicira preko advokata – već ne komunicira uopšte

brend. Od superpara devedesetih, kada su počeli da se zabavljaju, pa do superbrenda 21. veka.

Doduše, oni tako uvek izgledaju, što je Bruklin i napisao u objavi.

„Celog mog života, moji roditelji su kontrolisali narrative u štampi o našoj porodici. Izveštane objave na društvenim mrežama, porodični događaji i neautentične veze bili su sastavni deo života u kojem sam rođen. Nedavno sam sopstvenim očima video do kojih su sve krajnosti spremni da idu kako bi u medijima plasirali bezbroj laži, uglavnom na račun nevinih ljudi, samo da bi sačuvali sopstvenu fasadu. Ipak, verujem da istina uvek izađe na videlo.“

Čak i da je samo PR, Dejvid Bekam je rekao nešto što zvuči kao rečenica iz nekog priručnika psihologije: Roditelji treba da puste decu da prave greške, i to samo dan nakon što je Bruklin izneo svoju stranu priče. Šta god da se dešava u toj porodici, tata je to odlično javno hendlovaao, kao s Instagrama. I odleo pravo u Davos.

Bruklin je trpeo dosta u javnosti: previše je vezan za ženu, „papučar“, a on je to samo potvrđivao... „Uvek ću izabrati tebe, dušo... ti i ja zauvek, dušo...“ Ako je u prošlosti bio u senci očevog imena i prezimena, sada je bio u senci ženinog prezimena. Samo, sada je izgledao uživao.

„Ne želim da se pomirim sa svojom porodicom. Ne kontrolišu me, prvi put u životu se borim za sebe.“

Sukobi između roditelja i partnera odraslog deteta nisu izuzetak, već ponekad jesu posledica dešavanja u porodicama koje ne tolerišu autonomiju i emocionalno razdvajanje.

Otkud potreba da prvi ples bude s majkom? I da to bude, kako je Bruklin napisao, nešto što ga je najviše obrukalo?

Ovakva otuđenja i svađe nisu novi, niti je prvi put da su javni, potiču ve-

rovatno još od prvih ljudi. Samo je verovatno veća sramota kad zna ceo svet. Društvene mreže, javne ličnosti, nove generacije i priča o mentalnom zdravlju, pa i odluka da se „ne čuti više“, vodili su ka tome da neko ne haje šta će reći i gde će reći i kome će reći. Ili, kako je Ema Bruks za „Gardijan“ napisala, ono što je jedinstveno za generaciju Z, „decu koja isključuju svoje roditelje generacije X i bumere iz svojih života, jeste kodifikacija, pokušaj da se legitimiše i imenuje traumatično iskustvo u nastojanju da se ukloni stigma i krivica od bolnih odluka“. Ovi mladi idu toliko daleko da su spremni i na situaciju „bez kontakta“.

Tu dolazi do razlaza u mišljenjima među onima koji se pitaju: da li baš mora tako i može li blaže? Da li se takve odluke donose neozbiljno, preuranjeno, naprečac, mora li baš sav prljav veš javno i treba li svaka trauma da se istrese napolje? Ukratko: mora li Viktorija Bekam baš da sad trpi sve one mimo-ve i gifove?

Da li je taj Instagram život toliko loš da je odlučio da ih napadne na – Instagramu?

Deca često optužuju roditelje za mnogo toga, da ih kontrolišu, da im se mešaju u život, brak, da ih gaslajtaju, da ih traumatizuju. U disfunkcionalnim porodicama postoji mnogo toga što zaista ne funkcioniše.

Gledajući istoriju, Bruklin je zaista pokušavao da se pronade i nije uspevao, a onda se utopio u porodicu Pelc. Igrao je fudbal, nije uspeo, fotografisao je, sa-sekli su ga kao nepo bebu, kuvao je na mrežama za suprugu i namerno postavljao izjave ljubavi tadašnjoj devojci što su ga više zadirkivali da je postao „domaćica“. Ispostaviće se da je kuvala mašineriju.

Ali, da li je prvi ples, da li je otkazivanje venčаницe u „jedanaestom satu“ i vraćanje ljudi iz prošlosti u život dovoljno za potpuni prekid kontakta, čak isključivo preko advokata, i za objavu na Instagramu? Da li ga je supruga naterala na to, kako je glasio jedan komentar? Da li su Bekamovi zaista toliko toksični kao porodica da ih treba odseći? Možda je Viktorija zaista „ta svekrva“?

Ili se Bruklinu toliko smučilo da balansira između svih, da je odlučio da izabere i izabrao onu koja ga je možda uslovlila? Ili nije, možda je izabrao samo svoju sreću? **N**

Kako se zavist prikriva pozivom na čistoću

Zavist nastaje onda kada tuđa mogućnost ugrozi unutrašnju ravnotežu sopstvene slike sveta. Kada ono što drugi radi zapreti da pokaže da je i drugačije moguće

Piše Milan Damjanac

Zigmunt Bauman je pokazao nešto što je i danas duboko uznemirujuće: da Holokaust nije bio povratak u varvarstvo, niti pucanje zapadne civilizacije, već njeno dosledno izvršenje. Ne regresija, nego kulminacija jedne vrste racionalnosti. Konačni izraz težnje ka redu, sigurnosti i eliminaciji neizvesnosti. Svet je postajao „bezbedan“ tako što je pokušavao da se očisti od svega što je proglašeno nepripadnim. U toj logici, nasilje nije bilo greška sistema, već njegova krajnja posledica. Red nije bio suprotan zlu. Bio je njegov instrument.

Iz te iste matrice rađa se opsesija čistoćom kao kulturni refleks. Čistota nikada nije pitanje higijene, već pitanje kontrole. Prljavo nije ono što je neugledno, već ono što je „na pogrešnom mestu“. Ono što se ne uklapa u kategorije, što izmiče klasifikaciji, što remeti porijeklo. Fašizam nije počinjao mržnjom. Počinjao je razgraničenjem i klasifikacijom, koja vodi ka dehumanizaciji i etiketiranju.

U toj matrici, zavist se ne pojavljuje kao emocija. Ona se pojavljuje kao princip. Ne kaže „tuđa sloboda me boli“, već „ovo ne pripada ovde“. Ne kaže „tuđa razlika me ugrožava“, već „ovo je konfuzno“. Ne kaže „poljuljan sam“, već „ovo je opasno“. Tako zavist prestaje da bude lična slabost i postaje društveno

legitimisan stav. Postaje sistemska vrлина. Prerušena u odgovornost, u zaštitu reda, u pozivanje na standard.

Tako zavist ulazi u javni prostor pod maskom teorijske čistote.

Bauman je pokazao da opsesija čistoćom nikada nije bila pitanje higijene, već pitanje moći. Čistota je u modernom poretку uvek bila fantazam savršenog reda, obećanje sigurnosti kroz uklanjanje neodređenosti i čišćenjem sveta od viška, od odstupanja, od onoga što se ne uklapa.

U savremenim diskursima sve češće svedočimo tome da se neslaganje ne vodi više na nivou argumenata, već na nivou legitimizacije. Više se ne raspravlja o tome da li nešto funkcioniše, već da li sme da postoji. Ne govori se šta određeni pristup proizvodi u realnom iskustvu ljudi, već da li pripada „pravoj“ epistemologiji, „ispravnoj“ teoriji, „dozvoljenom“ sistemu. Teorija tada prestaje da bude sredstvo mišljenja i postaje instrument isključenja.

U toj tački zavist prestaje da bude individualna emocija i postaje društveni mehanizam.

Džordž Keli je zavist razumeo daleko preciznije nego što to čine moralizujuće interpretacije. Za njega zavist nije mana karaktera, već bolna destabilizacija ličnog sistema konstruktata u susretu sa tuđom prednošću. Zavist nastaje onda kada

tuđa mogućnost ugrozi unutrašnju ravnotežu sopstvene slike sveta. Kada ono što drugi radi zapreti da pokaže da je i drugačije moguće. To nije moralni pad. To je egzistencijalni poremećaj ravnoteže.

Zato zavist retko govori direktno. Ona se uvek racionalizuje. Uvek pronade viši razlog. Uvek se pozove na red, na bezbednost, na normu, na struku, na opasnost od haosa. I uvek izgleda kao da brani nešto uzvišeno, dok zapravo pokušava da stabilizuje sopstveni poljuljani identitet.

Taj obrazac odavno nije ograničen na pojedinačne sukobe ili stručna neslaganja. On je postao dominantna logika savremenog društva.

Danas se svaka razlika prvo prevodi u sumnju. Svaka inovacija u opasnost. Svaka neuklopljenost u problem. Ne pitamo se šta novo raste, već da li ugrožava postojeće strukture. Ne pitamo se šta nastaje, već koga destabilizuje. Logika čistoće uvek prethodi logici zabrane.

Društvo koje je izgubilo sposobnost da podnese pluralitet proizvodi stalnu potrebu za čistotom. Ideološkom, teorijskom, moralnom, identitetskom. Što je unutrašnja nesigurnost veća, spoljašnja rigidnost postaje jača. Što je sistem slabiji, više insistira na pravilima. Što je identitet krhki, više mora da se obezbeđuje granicama.

U tom smislu, retorika teorijske čistote ne govori o teoriji. Ona govori o strahu.

Zrela ličnost, kao ni zrela teorija, ne traži zabrane. Ne mora da se brani od tuđe misli. Ne mora da se ograđuje, ne mora da isključuje, ne mora da proizvodi neprijatelje da bi opstala. Ona zna da se stabilnost ne gradi uklanjanjem razlike, već sposobnošću da se razlika podnese.

Tamo gde se razlika doživljava kao pretinja, počinje proizvodnja etiketa. Ne da bi se nešto razumelo, već da bi se diskvalifikovalo. Etiketa tada ne služi orijentaciji, već isključenju. Ne služi razumevanju, već kontroli.

U toj tački i teorijska integracija postaje sumnjiva, a promišljanje različitih perspektiva problematično. Ne zato što je neprecizno, već zato što uvodi višak slobode. Slobodu izbora, slobodu kretanja, slobodu kombinovanja pogleda. A sloboda uvek destabilizuje krute identitetske konstrukte. Uvek traži da se preispita ono što je već jednom proglašeno završenim.

Zato nije slučajno što se danas sloboda tumači kao kaos, a determinizam kao sigurnost. Lakše je verovati da smo potpuno određeni nego da smo odgovorni. Lakše je predati odluku sistemu nego podneti sopstveni izbor. Lakše je reći da sve dolazi iz konstrukcije nego priznati da postoje tačke u kojima čovek mora da stane i kaže: ovo sam izabrao.

Ni iskustva iz detinjstva nisu lanci bez ključa, pa ni ono što se u nekim terapijskim pravcima naziva skript. To su na-

crti koji su u jednom trenutku morali da nastanu da bi život uopšte bio moguć. Međutim, nacrt nije sudbina. Hipoteza nije zakon. Problem ne nastaje iz postojanja struktura, već iz njihove petrifikacije. Iz trenutka kada se mapa proglašava teritorijom.

Međutim, za reviziju mapa potrebna je zrelost. A zrelost boli.

Lakše je zato svet proglasiti konfuzijom nego priznati da se sopstveni sistem raspao. Lakše je optužiti spoljašnju buku nego čuti unutrašnju disonancu.

Zato je metafora muzike precizna. Ne svira se svaka muzika pred svakom publikom. Nisu svi zvuci za sva uha i ne moraju biti. Neko čuje disonancu i beži. Neko čuje disonancu i pomera se. Neko čuje tišinu kao prazninu, neko kao prostor. Ne postoji univerzalna muzika za sve. Postoje samo susreti između određenih struktura zvuka i određenih struktura sluha.

Problem ne nastaje iz mnoštva orkestar. Problem nastaje onda kada jedan orkestar poveruje da ima pravo da sve ostale proglasi bukom, pošto tada više ne govorimo o teoriji. Tada govorimo o moći.

A moć koja se plaši razlike uvek se predstavlja kao čuvar reda. Etičkog. Teorijskog. Civilizacijskog. Samo da ne mora da se suoči sa sopstvenim strahom od slobode i sopstvenim strahovima.

Bauman je pokazao da je posle istorijskog sloma apsolutnog reda klatno krenulo ka slobodi, ali da sloboda dolazi sa sopstvenom cenom. Njen najbliži pratilac nije spokoj, već neizvesnost i odgovornost. A odgovornost je, kako kaže, više teret nego uteha. U tačnoj modernosti, ljudi sve više traže nova čvrsta uporišta, nove autoritete, nove čistoće. I tu se rađa savremeni autoritarni refleks znanja. Potreba da se neizvesnost ukine, da se pluralitet suzi, da se razlika ponovo proglasi greškom.

U toj tački teorije počinju da propadaju ne zato što su slabe, već zato što postaju isključive. Ne zato što nemaju objašnjenja, već zato što više ne podnose konkurenciju. Kada neka perspektiva poveruje da je poslednja linija odbrane od haosa, ona prestaje da bude teorija i postaje doktrina. A doktrine ne umiru od spoljašnjih napada. One se urušavaju iznutra. **N**

VODIČ ZA BOLJE RAZUMEVANJE ŽIVOTA I SEBE

**HIT KNJIGA
MILANA DAMJANCA**

JOŠ OVO TI FALI ZA SREĆU

**Na nstore.rs i
u svim boljim
knjižarama**

„Semper idem“ je poezija, „Efemeris“ je pornografija

Lebović fikcionalizuje, ali ne laže, za razliku od Medakovića koji falsifikuje faktualno

Piše Svetislav Basara

Kao i sve dobričine i nenametljivci, nedovoljno ozbiljno shvaćeni i čitani Čamil Sijarić negde je napisao (ili negde rekao) da je „za čovjeka najbolje da samo sjedi i puši“. Koliko je to dobro – i koliko kratkotrajno kad je moguće – znam iz davnog ličnog iskustva.

Na letnjem raspustu između prve i druge godine moje isprekidane gimnazije – koja mi je teže padala nego kasniji vojni rok u JNA – koji se (subjektivno) beše otegao u „vrednosti“ današnjih devet meseci, ustajao bih rano ujutru i odlazio u užički Veliki park (koji zavređuje posebno pismo), onda dalje niz Đetinju, pronalazio neko lepo, tiho mesto – kakvih na tom takozvanom potesu ne manjka – tu seo i satima samo sjedio i pušio.

Malo je reći da sam se izvanredno osećao tokom tih letnjih samo sjedenja i pušenja. Povremeno su to bila prava polumistična stanja spokoja, blago pomućenog slutnjom da to neće dugo potrajati. Kao što i nije potrajalo.

Ali su mi se ta stanja spokoja, vrlo visoki stepen koncentracije – koji se površno naziva „inspiracijom“ – s vremenom na vreme vraćala i u kasnijim godinama, ponekad u okolnostima i u mentalnim uzburkanostima od kojih se moglo očekivati sve samo ne spokoj, pogotovo ne mistični; „mističnim“ ga zovem u nuždi, u nedostatku odgovarajuće reči.

Pojam „mistično“ je isprva bio preceđen, potom bagatelisan (ako ne i ismejan) i na kraju uvaljan u ezoterijsko-mistifikatorsko blato. Stvar je u tome što u autentično mističnom nema ničeg „mističnog“, ničeg „skrivenog“, nikakvih nesagorivih kupina, nikakvih vizija, nikakvih svetlosnih tunela, nikakvih epifanija.

Čitao sam negde – zaboravio sam gde i ko je to napisao – da ljudi suštinski nisu u stanju da otkriju tajnu, da se tajna, kad nade za shodno, otkriva ljudima. Naprosto ti se – a da to nisi tražio, niti za to orao i kopao – otkrije da nema tajne, da je osnov sveta i tebe u svetu, spokoj i da je u suštini sve jednostavno, koje se iz nekog razloga iskomplikovalo.

Gotovo sam siguran da si i ti imao slična iskustva, priseti se, pa napiši: jesi li ili nisi.

S tim nenametljivim mističnim otrovenjima koja kako dođu, tako odu, ništa posle nisi u stanju da učiniš, kao što su dobri Hajdegerovi studenti koji su uspevali da nauče misliti – kada bi to jednom naučili – shvatali da se s tim, valja naglasiti velikim, postignućem takođe ništa ne može učiniti.

**Čitao sam negde da
ljudi suštinski nisu u
stanju da otkriju tajnu,
da se tajna, kad nade za
shodno, otkriva ljudima**

Sve sam ovo (pomalo i nerado) napisao da bih napravio uvod u poentu ovog pisma, a to je da užasi ovog sveta nastaju kad previše počnu misliti oni koji ne umeju da misle i kad previše počnu činiti oni poslovični koji ne znaju šta čine.

Da, Miljenko moj, svet u kome bi ljudi poslušali Sijarića i samo sjedili i pušili bio bi lepo mesto. Ali svet nije koncipiran – „koncipiran“ je bolja reč od „stvoren“ – da bude lepo, nego odvratno i tegobno mesto. Ima, međutim, mesta na ovom svetu na kojima ljudi daju sve od sebe da stvari učine odvratnijim i tegobnijim nego što koncept sveta propisuje. Jedno od takvih mesta je naš regionalni vilajet.

Ima, naravno, na svetu gorih vilajeta, ali ono što je (bar meni) dodatno odvratno u ovom našem, to je što – bar na najboljim vilajetskim mestima – ne samo da ne izgleda kao tamni vilajet, nego – dok ga nešto svetliji, okolni eurovilajeti „pridržavaju“ (i podmićuju) i nije toliko taman.

Mogao bi, dakle, da ne bude takav, ali hoće da bude tamni vilajet.

SFRJ nije bila neki naročito dobar, ali nije bila ni tamni vilajet, a svakako to nije bila od kraja pedesetih do raspada. Jeste i ona bila kolektivistički vilajet ali je taj, nazovimo ga socijalističkim, kolektizam bio em nadnacionalan, em podlozan „omekšavanju“ i entropiji.

Ogromne su razlike između socijalističkog kolektivism iz 1945 – sa svim tim prekim sudovima, konfiskacijama, prinudnim otkupima, rejonskim menzama, i prisilnim zadrugarstvima – i socijalističkog kolektivism iz 1985, kad su kolektivistički rituali već bili postali prazna forma, takoreći radna obaveza i kad se ex yu-kolektivose već malte-

Užasi ovog sveta nastaju kad previše počnu misлити oni koji ne umeju da misle i kad previše počnu činiti oni poslovični koji ne znaju šta čine

udesila da se uprkos udarničkim napo-
rima ne upropastim do kraja.

Kao što je budna svest samo površina
okeana nesvesnih sila, tako je i kultivi-
sanost samo tanka pokorica koja pokri-
va divljaštvo; napisao je Jung dosta du-
bokih strana o tome.

Nema pojedinca ni društva koji s vre-
mena na vreme ne podlegnu destruk-
tivnim impulsima nesvesnog i u manjoj
ili većoj meri skliznu u divljaštvo.

Problem sa našim vilajetima i vilaje-
tlijama je što ne propuštaju nijednu pri-
liku da podlegnu nesvesnom i da skli-
znu u divljaštvo, da, nadalje, ako takvih
prilika nema, takvu priliku stvore i, ko-
načno da, ako se slučajno ukaže moguć-
nost da se otrgnu iz rdave beskonačno-
sti beslovesnih mahnitanja, zadavanja i
lizanja rana, takvu mogućnost u kore-
nu zatuku.

Mene raspad Jugoslavije nije mno-
go začudio, mene je još za poznog Ju-
goslavijinog vakta čudilo kako je Jugo-
slavija toliko dugo odolevala raspadu.
I da ponovim: mislim da je toliko dugo
opstajala na kakvom-takvom oku-
pu samo zahvaljujući „pridržavanju“ i
„podmićivanju“ okolnog sveta, kome
je, iz njegovih razloga, takva državna
tvorevina bila potrebna. I to, kako se
brzo pokazalo, više nego Jugoslaviji-
nim državljanima.

ne moralo podmićivati da bi se odazvali
zovu kolektiviteta.

Veoma je frustrirajuće to što u Srbi-
ji – a bogme i u Hrvatskoj – (bes)pravni
naslednici socijalističkog kolektivizma,
nacionalistički kolektivizmi ne „omek-
šavaju“ i kao da ne podležu entropiji.
Kao da (prividno) protivureče zakonima
termodinamike, kao da (prividno) ne
gube destruktivnu energiju. Štaviše, kao
da je svakim danom sve više dobijaju.

**Napisah „prividno“, jer to i jeste pri-
vidno, mada ume da bude veoma, veoma
neprijatno, kao bolesti koje nastaju**

iz nekog manjka, a kojih je uvek previše.
U suštini, to je energija propadanja čija
svaka sledeća etapa zahteva više energi-
je nego prethodna, što je sasvim u skladu
sa učenjem onog jurodivog starca-Sveto-
gorca koji je one koji su ga hteli saslušati
hrabrio uveravajući ih da je potrebno
neuporedivo manje napora da se čovek
spase nego da se temeljno upropasti.

Jurodivi starac je bio u apsolutnom
pravu; govorim iz velikog ličnog isku-
stva sa upropašćivanjima, upoređenog
sa sećanjima na bez-po-muke-isku-
stva spokoja onih davnih samo sedenja i
pušenja, koja su – i u ovo sam siguran –

**Raspad Jugoslavije je širom otvorio
vrata** mogućnosti savladavanja inercije
kolektiviteta – ta mogućnost je još uvek
otvorena – avaj, iskustvo četrdeset godi-
na života u kaljuzi socijalističkog kolek-
tiviteta – koji je u svojim početnim go-
dinama bio i svirep i krvav – nije bilo
dovoljno da nacionalne elite (Andrićevi
„prvi ljudi“) – koji su, uvek to valja na-
glašavati, listom bili visokopozicioni-
rani i u sistemu komunističkog kolek-
tivizma – sjednu, zapale cigar duvana i
porazmisle da li se društvo u raspada-
nju može organizovati na nekollektivi-
stičkim principima.

Problem, koji će uskoro prerasti u katastrofu, jeste to što „prvi sarajevski ljudi“ – ja ću pisati o srpskim, drugi neka pišu o svojim subašama – ne umeju da misle, a povazdan grozničavo misle, što pojma nemaju šta čine, a povazdan nešto čine.

Oni su u suštini mislili isto što su mislili i njihovi, tj. Čosićevi „dedovi“, a tek oni nisu umeli misliti, a i dedovi i unuci su mislili da teskobe svojih sitnih, rop-skih duša, razdiranih animističkim strahovima, mogu prevazići proširenjem teritorije na kojoj će živeti samo Srbi i da je „zaokruživanje nacionalnog životnog prostora“ „sveti cilj“ koji seoskomakijavelistički opravdava sva sredstva, iako bi, da su umeli misliti kritički, brzo uvideli vrišteću činjenicu da Srbi ni u Srbiji nisu u stanju da žive u miru jedni pored drugih.

Meni se u osvit jugoslovenskog sumraka činilo sasvim moguće da srpsko društvo izmakne raljama kolektivismu – i to jeste bilo (i ostalo) moguće, nije to bio privid – ali trebalo je da prođu decenije da bi se, takoreći sredstvima očigledne nastave, pokazalo da je srpsko društvo nepovratno podleglo neizlečivoj bolesti zavisnosti od privida i straha od neizvesne mogućnosti.

Sarajevski Srbošerdari su u tesnoj koordinaciji sa Beoserdarima, dupetima (od kojih su neka bila usrana) sistematski zatvarali vrata jednoj po jednoj mogućnosti za bilo koji pozitivan rasplet, sve dok na kraju (koji nije definitivan) i Pijemont, Srbija nije završila u apsolutnom odsustvu mogućnosti za bilo kakav pozitivan razvoj stvari.

Ti često dolaziš u Beograd ali to primećuješ manje jer pred sobom imaš otvorenu mogućnost povratka u Zagreb, ali ako bi ostao u Beogradu tri meseca u kontinuitetu, primetio bi (možda si i primetio) da se u Srbiji sve odvija po inerciji, na silu boga, po navici, po krajnjoj nuždi, i da svi kao da i ulicama hodaju kroz davno iskopane rovove i kanale i svi izgovaraju milionima puta izgovorena opšta mesta.

Još je više frustrirajuća sada već opipljiva (i sve opipljivija) činjenica da su vrata mogućnosti oslobađanja Srbije od kolektivističkog terora većine – koja su bila otvorena (kao što su i sada otvorena) – bila plebiscitarno zatvorena kolektivnim dupetom. U tom smislu nema nikakve „nepravde“ u žalosnom stanju entropije u koju je Srbija pogružena.

Jer pazi: društvo koje ovacijama proprati izjavu prijateljice seronje iz sarajevskog

**Ono što razlikuje
Lebovića i Medakovića
je – ako se tako smem
izraziti – menadžment
proživljenih užasa, koje
Lebović prevladava i
sublimiše, za razliku
od Medakovića koji
će od naricanja nad
užasima, kroz koje nije
lično prošao, napraviti
unosnu profesiju**

**Društvo u kome
Plavšićki niko nije
skresao u brk ono što joj
se moralo skresati –
„ne lupetaj, budaletino“ –
takvo društvo je, po mom
shvatanju, prošlo bolje
nego što je trebalo proći**

Doma mladih – „može poginuti i šest miliona Srba, ali će preostalih šest živeti u slobodnoj srpskoj državi“ – društvo u kome se samo nekolicina tih glasića usudi reći/napisati da tako nešto reći možda i nije u redu, društvo u kome Plavšićki niko nije skresao u brk ono što joj se moralo skresati – „ne lupetaj, budaletino“ – takvo društvo je, po mom shvatanju, prošlo bolje nego što je trebalo proći.

Za mene je lično najveća frustracija to što beogradski i sarajevski otpravnici prljavih narodnih poslova – imena i prezimena poznata srpskim redakcijama – nisu bili neki, odvažni, opaki, svirepi ljudi, poput Franka ili Pinočea, nego mlakonje, mediokriteti, doktorčići nauka, srpski domaćini, moralni daltonisti, remote-control koljači, ljudske krpe i voajeri ratnih zločina.

Biografije takvih individuumu najpre se dogode kao tragedija sranja, pa se ponove kao farsa vraćanje govnetu u dupe. Tako je i Plavšićka, kad je posle javnog pokajanja – hajde da verujemo da je bilo iskreno – puštena iz haške apsane, rastelalila po vilajetu da je sumanuta izjava (po njoj, jedini razlog zbog koga je osuđena na zatvorsku kaznu) tendenciozno „istrgnu-

ta iz konteksta“, da ona tako nešto nikad nije rekla, nego da je samo prenela nešto šta je njoj rekao neki ranjeni borac, koga je obilazila u funkciji Postkosovske devojke, a ona to posle prenela javnosti.

Sad ću, nakon što sam prvi put bio namumio pa zaboravio, a drugi put samo načeo temu, malo opširnije pisati o Leboviću i njegovom romanu „Semper idem“. (Primećuješ li, uzgred, kako se dobri, nenametljivi ljudi teško probijaju čak i u našu prepisku, u kojoj se ne može živeti od graje srpsko-hrvatskih lumpenknjiževnika, lumpenistoričara, lumpena uopšte?)

„Semper idem“ spada u neveliku kolekciju romana koje čitam u takozvanom dahu, dok ih ne pročitam, i koje – ako su poduži pa me san savlada – dočitam čim se probudim.

„Semper idem“ sam prvi put pročitao tako, u dahu, drugi put sam ga čitao sporije, pažljivije, sa olovkom u ruci i neprestano ga, sledeći niz asocijacija koja su se same nametnule poredio sa Medakovićevim „Efemerisom“, takođe svojevremenim bestselerom, na koji prethodno godinama nisam ni pomišljao.

Te asocijacije nisu bile slučajne, Lebović i Medaković su približnih godina, i jedan i drugi će se naći u Zagrebu, u vreme kad su obe njihove nacionalnosti neposredno opasne po život; ono što razlikuje Lebovića i Medakovića je – ako se tako smem izraziti – menadžment proživljenih užasa, koje Lebović prevladava i sublimiše, za razliku od Medakovića koji će od naricanja nad užasima, kroz koje nije lično prošao, napraviti unosnu profesiju.

Da pojednostavim: „Semper idem“ je poezija ratnih užasa i stradanja, „Efemeris“ je pornografija ratnih užasa i stradanja. Lebović fikcionalizuje, ali ne laže, za razliku od Medakovića koji falsifikuje faktualno. Lebović, nadalje, ispreda umetnički (i dramaturški, treba i to napomenuti) besprekorno iskrenu priču o svom životu. Medaković „štrihuje“ svoju biografiju i svoje poslove i dane iz, recimo, četrdesetih godina podešava tako da se uklape u ideologiju (bilo kog) dana.

S veoma je dobrim razlogom „Semper idem“ godinama u samom vrhu Lagunine top-liste najprodavanijih knjiga.

Pozdrav,
B. N

VESTI *u boji*

PON - ČET U **22.30**

Važno je kako je napisano

Domen .cpб već 14 godina omogućava da nazivi domena budu napisani baš onako kako se izgovaraju. Ćirilica je fonetski savršeno pismo, pa adresu određene veb-lokacije na ćirilici možemo uneti u pregledač baš onako kako je izgovorimo. Iako manje popularan od .rs, nacionalni ćirilčki domen .cpб 14 godina besprekorno radi, služi korisnike koji izaberu da i putem naziva domena komuniciraju na ćirilici.

Kroz debate o upotrebi ćirilice na internetu, i na nivou sadržaja, ne samo domena, često se javljala teza da nema dovoljno kvalitetnih fontova srpske ćirilice koji se lepo i ispravno prikazuju na ekranu.

Fondacija „Registar nacionalnog i internet domena Srbije“ (RNIDS) odlučila je da pomogne da se baza lepih, modernih i besplatnih fontova srpske ćirilice obogati. U saradnji sa organizacijom Tipometar, od 2020. godine povodom rođendana ćirilčkog .cpб domena, RNIDS poklanja ćirilčke fontove koje su izradili domaći stručnjaci, eksperti za tipografiju, mahom predavači ili svršeni master studenti Fakulteta primenjenih umetnosti.

Šest do sada predstavljenih tipografskih pisama našlo je primenu na veb-sajtovima, u digitalnim publikacijama, brendingu malih i srednjih preduzeća, ali i štampanim izdanjima.

Na sam rođendan .cpб domena, 27. januara, predstavljeno je još jedno, savremeno i specifično tipografsko pismo – Almono RNIDS. Autorka ovog pisama je Ana Prodanović, docentkinja na Fakultetu primenjenih umetnosti Univerziteta u Beogradu. Ovo je drugo pismo autorke u RNIDS kolekciji, a Almono RNIDS kao i druge RNIDS ćirilčke fontove korisnici interneta mogu besplatno da preuzmi na adresi [иманаћирилици.срб](#).

Prvo monospejs pismo domaćeg autora

Almono RNIDS je sanserifno tipografsko pismo monospejs tipa. Širine svih znakova su jednake, kako u jednom fontu, tako i kroz stilove, odnosno uspravne i kurzivne varijante u svim težinama. Sadrži sedam težina u uspravnom i kurzivnom stilu, ukupno četrnaest fontova.

Preteča savremenih monospejs pisama su pisma za pisaće mašine. Danas se pisma ovog tipa koriste ne samo u programima za pisanje koda već i za oblikovanje sadržaja na veb-sajtovima, u objavama na društvenim mrežama i aplikacijama. Po tradiciji, pripadala su slabserifnoj kategoriji, ali savremeni autori se često opredeljuju za jednostavniju, sanserifnu varijantu, kategoriju kojoj pripada i Almono RNIDS.

U poslednje vreme ova kategorija pisama postala je široko rasprostranjena i rado korišćena, pa su se širom sveta pojavili veoma zanimljivi monospejs fontovi. Međutim, ovo je prvo monospejs pismo koje je kreirao domaći autor.

Autorka Ana Prodanović objasnila je kako je došla na ideju da kreira ovakvo pismo: „Ova kategorija fontova me je prvi put zaintrigirala kada sam, 2018. godine, prisustvovala konferenciji na kojoj je predstavljeno pismo IBM Plex, tada objavljeno među besplatnim Google fontovima. Monospejs varijanta ovog pisama mi je delovala posebno autentično. Prilikom pripreme jednog predavanja 2022. godine, pokušala sam da klasifikujem dotadašnja tipografska pisma dostupna za besplatno

preuzimanje na sajtu Tipometar, u okviru kojih su i sva RNIDS pisma. Ispostavilo se da su zastupljena besplatna pisma domaćih autora u svakoj od osnovnih kategorija (serifi, sanserifi, slabserifi, naslovna i rukopisna pisma), ali da, kada se pokuša da-lja klasifikacija, nekoliko tipova pisma uopšte nije zastupljeno. Jedan od tih tipova je monospejs.“

„Zato sam već tada počela da razmišljam o kreiranju sopstvenog monospejs pisama. Ta ideja mi se učinila izazovnom, zato što kreiranje ovakvih fontova podrazumeva pravila drugačija od onih koja sledimo pri kreiranju standardnih varijanti“, obrazložila je autorka.

O .cpб domenu

Ćirilčki internet domen .cpб je drugi nacionalni domen Republike Srbije, ali i drugi na svetu nacionalni domen (ccTLD) čije nazive je moguće registrovati na ćirilici. Deo je porodice domena sa internacionalizovanim nazivima (Internationalized Domain Name – IDN), domena čiji nazivi nisu napisani engleskim alfabetom. Registracija naziva .cpб domena počela je 27. januara 2012. godine.

Преузмиће бесџлајно
џрво моносџејс
џиџоџрафско џисмо које
је креирао домаћи
ауџор и корисџиће
савремене и ориџиналне
фонџове за ваш
веб-сајџ, диџиџалне
џубликације, визуелни
иденџиџеџ, брендинџ...

↓ Посетите
џманаџирилици.срб

**АЛМОНО
РНИДС**

РНИДС џоклаџа
џоводом 14. рођенџана
.срб домена

AmCham obeležava 25 godina angažmana za bolje poslovno okruženje, evropske integracije i snažnije odnose sa SAD

U godini kada Američka privredna komora u Srbiji obeležava 25 godina rada, a mandat predsednika Upravnog odbora ulazi u završnicu, razgovaramo sa Stefanom Lazarevićem o ulozi AmCham Srbija kao platforme za modernizaciju ekonomije i društva. U fokusu razgovora su vladavina prava, digitalizacija, EU integracije i jačanje ekonomskih odnosa Srbije i SAD, u kontekstu očekivanog Strateškog dijaloga tokom 2026. godine i novih projekata ko-

jima AmCham planira da doprinese održivom razvoju.

Ističe Vam mandat predsednika UO AmCham-a posle četiri godine, i to u godini kada AmCham obeležava 25 godina postojanja. Kako vidite ulogu AmCham-a kao platforme za modernizaciju ekonomije i društva, posebno u svetlu obeležavanja 250 godina nezavisnosti SAD i

(očekivanog početka) Strateškog dijaloga između Srbije i SAD u 2026. godini?

AmCham se dosledno 25 godina, kroz kontinuiran i otvoren dijalog sa institucijama i poslovnom zajednicom, bavi ključnim reformskim temama – od digitalizacije, radnog zakonodavstva, zdravstva, do energetike i poreske regulative.

U prethodne četiri godine posebno smo intenzivirali svoje aktivnosti na cilju jačanja ekonomskih odnosa između Srbije i SAD i direktno smo se uključili u dijalog sa predstavnicima administracije, Kongresa i Senata SAD kako bismo dali konkretan doprinos unapređenju naših odnosa i pokretanju Strateškog dijaloga.

Ove godine planiramo i sprovođenje projekta sa Ambasadom SAD u Srbiji sa ciljem promovisanja vrednosti koje AmCham zastupa i koje oslikavaju američko društvo i privredu. Projekat će obuhvatiti posete velikim centrima koji okupljaju startap zajednice: Kragujevcu, Subotici i Nišu, sa fokusom na inovacije, preduzetništvo i saradnju privrede i naučne zajednice.

Nedavno objavljeno Lap time istraživanje ukazuje na optimizam članica AmCham-a, ali istovremeno izdvaja jačanje vladavine prava, efikasnije pravosuđe i smanjenje korupcije kao ključne izazove. Zašto je neophodno da se fokusiramo upravo na ove „bolne tačke“ i zašto je ubrzavanje EU integracija najbolje sistemsko rešenje za ekonomski napredak?

U određenim segmentima ekonomije ostvaren je napredak, ali da bi se ti pomaci u potpunosti valorizovali, neophodno je dodatno raditi na jačanju institucija, borbi protiv korupcije, efikasnom pravosuđu i doslednoj primeni vladavine prava. To su temelji svakog dugoročnog rasta i predstavljaju osnov za poverenje investitora.

Uz to, povećanje ulaganja u obrazovanje, modernizaciju zdravstvenog sistema kroz digitalizaciju i inovativne terapije, dalja diversifikacija energetskog snabdevanja i dalji razvoj digitalne agende, u kombinaciji sa odlučnijim EU integracijama, mogu obezbediti održiv razvoj.

Tokom vašeg mandata napravljen je napredak u digitalizaciji (eUprava, 5G). Koji su sledeći ključni koraci i gde su najveći nedostaci, posebno u

vezi sa uvođenjem eSuda, primenom ePotpisa u radnom zakonodavstvu i očekivanjima AmCham-a od države na polju primene veštačke inteligencije?

Srbija je u prethodnom periodu imala uspešno sprovedenu digitalnu agendu, koja je donela vidljive rezultate u funkcionisanju javne uprave i poslovnog okruženja.

Da bi se pozitivan trend nastavio, potrebno je fokusirati se na projekte koji su od prioritarnog značaja za poslovnu zajednicu, kao što su eSud, digitalizacija radnog zakonodavstva, ali i veća primena veštačke inteligencije.

Ako želimo da Srbija ostane konkurentna i atraktivna za investicije, neophodno je da u svoje svakodnevno poslovanje i funkcionisanje sve više implementiramo inovacije.

Inovacije nastaju u okruženju koje podstiče dijalog, otvorenost i partnerstvo, sa ciljem modernizacije društva i ekonomije u okviru sistema zasnovanog na vladavini prava, i upravo u oblasti inovacija Srbija može da ima dobrog partnera u SAD.

Bilo je pomaka i u sektoru energetike, ali ste ukazivali na sporost promena u oblasti zaštite životne sredine, dok u zdravstvu nedostaje digitalizacija i bolje povezivanje sistema. Kakve su vaše preporuke Vladi za veći fokus i energiju u ovim sektorima i kako da sistem eBolovanja u potpunosti donese očekivani rezultat?

Iskustva iz brojnih zemalja EU potvrđuju da povezivanje privatnog i državnog sektora može dodatno unaprediti kvalitet usluga i dugoročnu održivost sistema. Pored digitalizacije, važno je raditi i na dostupnosti inovativnih terapija i lekova, kako bi građani Srbije imali mogućnost lečenja po standardima uporedivim sa EU.

Prostor za napredak postoji i u oblasti zaštite životne sredine, gde su potrebni brži procesi, snažnija koordinacija i veći fokus kako bi se pozitivni pomaci u energetici preneli i na širi ekološki kontekst.

Kada je reč o zaštiti životne sredine, AmCham polazi od stava da visoki standardi i usklađivanje sa EU politikama u ovom domenu ne sme biti predmet kompromisa, ali da je potrebno kreirati politi-

ke koje će motivisati kompanije i društvo da proaktivno ulažu u održiva rešenja, inovacije i dugoročnu zaštitu prirodnih resursa.

Koji su to novi projekti kojima AmCham planira da pomogne u modernizaciji srpske privrede i društva?

U ovoj godini ćemo raditi na projektu saradnje startupova i kompanija, sa ciljem modernizacije privrede, a nastavimo i sa projektom „Responsible Business Dialogue“ posvećenim ESG temama.

Takođe, u 2026. nastavljamo sa radionicama o praktičnoj primeni veštačke inteligencije, sa ciljem da članovima AmCham-a približimo konkretne mogućnosti koje AI donosi, ali i da ih pripremimo za promene koje već utiču na način poslovanja.

Na kraju, u ovoj godini kao i prethodnih 11 nastavljamo sa programom AmChamps namenjenim razvoju budućih lidera, s tim što će ove godine program biti podržan i od Ambasade SAD, što će dodatno doprineti našem cilju unapređenja odnosa između Srbije i Sjedinjenih Država.

Na koji način kvasac utiče na aromu vina

Bilo da ste ljubitelj vina ili ne, verovatno ste čuli nekog somelijera kako vino budi slike šumskog tla, sa gljivama, belim tartufima i borovim iglicama.

Iako je opštepoznato da vina mogu da imaju raznovrsne ukuse i arome, možda niste znali da mnoge od tih karakteristika potiču upravo od kvasca.

Da bismo shvatili koliko značajnu ulogu kvasac igra u stvaranju ukusa i arome vina, potrebno je da ukratko prođemo kroz osnove proizvodnje vina.

- 1. Berba grožđa** – proizvođači vina paze da grožđe ne bude ni previše kiselo, ni prezrelo i previše slatko.
- 2. Alkoholna fermentacija** – ako ste ikada posetili vinograd, primetili ste beličasti sloj na grožđu, to je kvasac. Ovi divlji kvasci mogu da započnu proces fermentacije, ali kako bi se osigurala pravilna fermentacija, vinari dodaju i druge vrste kvasca, koji tokom fermentacije, pretvaraju šećere iz grožđa u etanol i ugljen-dioksid, čime vino postaje alkoholno.

- 3. Malolaktička fermentacija** – nakon toga vino može da prođe drugu fermentaciju, koju izvođe bakterije i koja smanjuje kiselost vina. Vino zatim leži u buradima i na kraju se flašira.

KVASAC I AROME

Naučnici veruju da različite vrste kvasca u proizvodnji vina direktno ili indirektno utiču na gotovo 80% svih aromatičnih jedinjenja koja možemo da osetimo u vinu. Bez kvasca, vino bi jednostavno bilo sok od grožđa.

Čak i nakon što kvasac postane neaktivan ili uginu, i dalje može značajno da utiče na vino. Na primer, neaktivan kvasac može da oslobodi antioksidanse koji omekšavaju tanine i pomažu vinarima da stvore uravnoteženije vino. Takođe, dodavanjem kvasca nakon fermentacije, može da se produži rok trajanja vina.

RAZNOVRSNSI SVET VINSKIH KVASACA

Proizvođači kvasca istražuju vinograde i podrumе širom sveta u potrazi za jedinstvenim kvascima koji mogu da otkriju skrivene potencijale različitih sorti grožđa. Nakon što ih dobro prouče, biraju one sa zanimljivim fermentativnim svojstvima i aromama koje bi interesovale vinare. Odabrani kvasci uzgajaju se do potrebnih količina. U jednoj kesici kvasca, nalaze se milioni organizama spremnih da pomognu u proizvodnji vrhunskih vina.

Sledeći put kada otvorite bocu vina i osetite prijatnu aromu, setite se kvasca, jer bez njega vino ne bi mirisalo, niti bi imalo ukus kakav volite.

#poweredbyyeast

Еуромедик на 15 локација

1

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
КОСОВСКА ОДЛУЧУВАЊА И ВОССТАВУВАЊА
Еурофарм Балканска Еурофарм ул. бр. 29
Тел: 022 / 3287 3427 3428 3429 3430 3431 3432
3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

2

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје Делтафарм 20а,
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

3

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Одговорност, Скопје Одредба 22
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

4

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје 22
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

5

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
ДОМ ЗАРМАН, Скопје 29
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

6

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје Одредба 21
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

7

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје Одредба 27
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

8

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје 22
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

9

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Пансионат 21, Скопје Пансионат 21
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

10

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Пансионат 21, Скопје Пансионат 21
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

11

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Одговорност, Скопје Одредба 20
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

12

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје Одредба 22
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

13

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
ДОМ ЗАРМАН, Скопје Одредба 21а
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

14

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
Делтафарма, Скопје Одредба 27
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

15

ЕУРОМЕДИК - КОСОВСКА
ДОМ ЗАРМАН, Скопје Одредба 27
Тел: 022 / 3287 3428 3429 3430 3431 3432 3433 3434 3435 3436 3437 3438 3439 3440

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
СТОМАТОЛОГИЈА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕВРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХИНАТОЛОГА, ПСИХИАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИОТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОТЕЗОРА,
СПИНАЛНО ХИРУРГА.

КУПНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УТРАДНА СТЕНТА
УТРАДНА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНСКА РАДА - Надавање уверени

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОФТАЛМОЛОШКИ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕВРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР ИИ,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНО СПЛОДНОСТ

ЕУРОМЕДИК

www.euroclinic.mk

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЛКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

7

24h

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

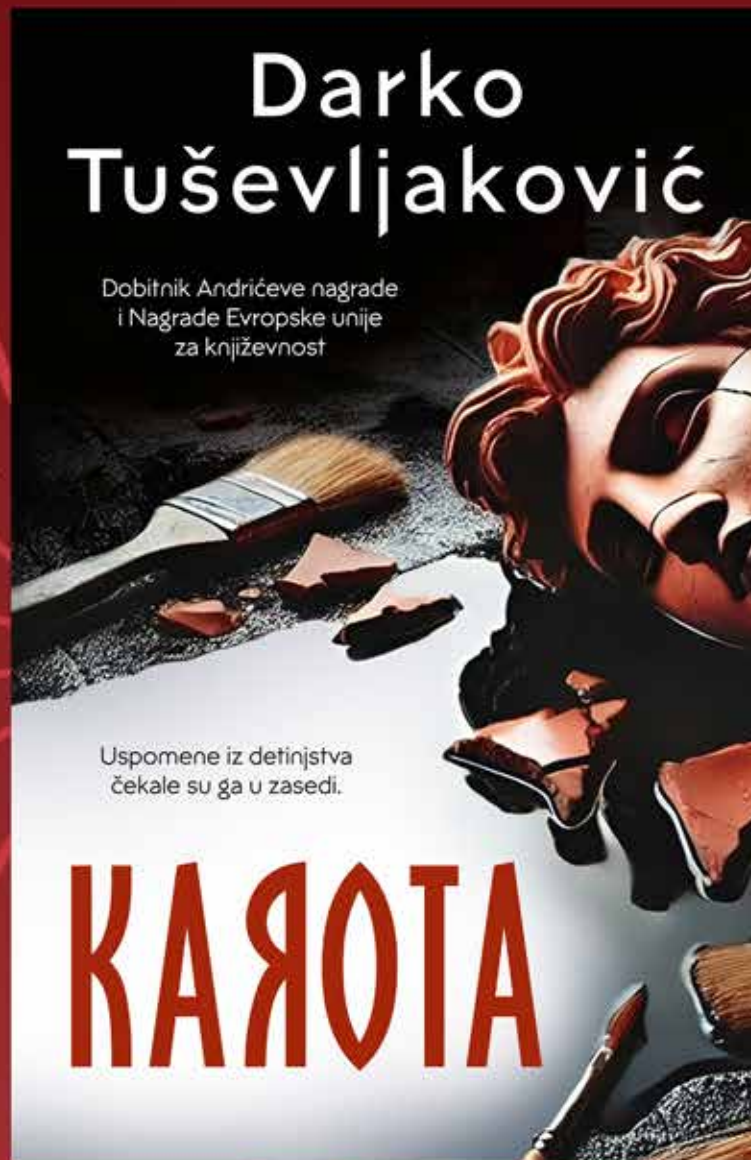
ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

DOBITNIK NINOVE NAGRADE 2025.

Laguna

O KNJIZI „YU ROCK PARK“, ROKENROLU, SVETU

VLADIMIR POPADIĆ

Narednik Peper, Sautpark i Magi u snu

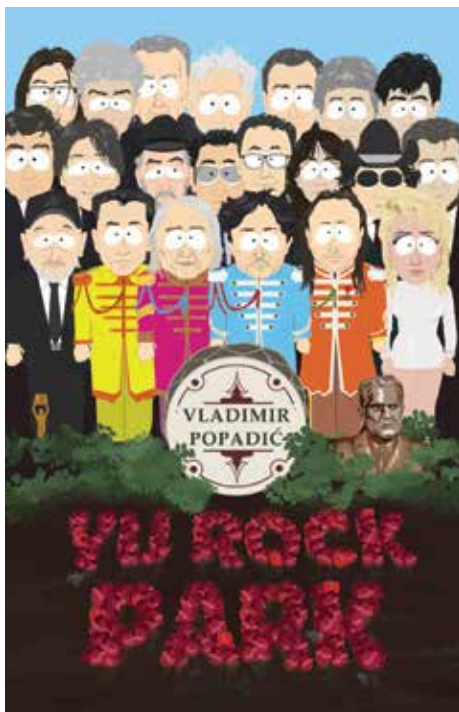
U prvoj sekundi kada se vidi naslovnica vaše knjige „YU rock park“, pada asocijacija na „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band“ Bitlsa. Kultni omot, i ploča je često citirana, a u vašoj varijaciji su poznate fizionomije „presvučene“ sautparkovski. Otkud ta ideja?

Ideja se rodila nakon što je knjiga napisana. Kada je pročitao rukopis, jedan prijatelj je primetio da je postupak sautparkovski: o poznatim ličnostima skroz iskreno i bez pardona. Usvojio sam to zapažanje kao rešenje identiteta knjige iz marketinških razloga, ali uvek ističem da knjiga ni na koji način nije „wanna be“ South Park.

Poznate ličnosti iz Yu roka u mojoj knjizi postaju likovi, koje ja stavljam u neke izmišljene situacije i relacije. Postupak je suprotan od satire: u satiri izmisle ljude i događaje da asociraju na prave, a ja sam kao modele koristio prave ljude, da podrže priče koje nose neke univerzalne poruke i značenja.

Odmah su prepoznati likovi sa naslovnice knjige. Iako su mnogi pre čitanja pomislili da je to možda vrsta rok fenomenologije, ovde nas čeka nešto sasvim drugo?

Duška Radosavljević, koja je nesumnjivo najznačajnije srpsko ime u modernoj svetskoj teatrologiji, pa samim tim i u teoriji umetnosti, primetila je da ova knjiga uspostavlja novi žanr u srpskoj književnosti. Još uvek živim u nadi da će se pojaviti relevantan književni kritičar koji će primetiti i to, i još mnogo „sasvim drugog“ u ovoj knjizi: od skri-

vene poruke na naslovnici, do stila, značenjskih slojeva...

To ipak nije karikaturalno o ličnosti – već se na duhovit način stvarne ličnosti stavljaju u izmišljene epizode? Da li su se javljali neki do junaka? Jedanput mi se Margita javila u snu, ali nije pominjala knjigu. Ostali ništa.

Koliko je danas ovde, ne mislim na svet jer nije tako, rokenrol postao mnogo manje bitna stvar pa sada u nekom budućem Serbia YU rock parku bi se teško našli junaci? A nismo nostalgичni ili pregaženi godina-ma. Rokenrol, za razliku od sveta, u

Srbiji je postao manje bitna stvar?

U odnosu na ono što je značio pre pola veka, rok je i u svetu odavno irelevantan. Bendovi iz tog vremena pune stadione, što tada, kada su stvarno bili uzori i modeli omladine, nisu mogli. Sa druge strane, njihove poruke više ne menjaju svest mladih, ni njihove, ni njihovih naslednika. Čini se da je sada sport taj koji definiše ovaj svet. Klinci se šišaju kao sportisti, ne kao umetnici. Nadam se da ću doživeti da bar jedan dan u životu vidim svet nakon sportske histerije. Biće nešto još gluplje, tako se stvari kreću, nešto sa životinjama – vratili smo se na gladijatore, sad još da vratimo lavove u arene.

Šta je danas pank?

Kod nas ništa. Mi nismo imali renesansu. Ako ikada prođemo renesansu, treba još 300–400 godina dok stasamo za pank. Šalu na stranu: pank je pobuna, a naš mentalitet je izrazito podanički.

U svetu možda Donald Tramp. Odvratna njuška, ali jedini govori iskreno kako stoji stvari. Zbunio je političke elite celog sveta govoreći istinu. Sklanja privid i laži koji su nam servirani posle Drugog svetskog rata: vladavina prava, pravde, ravnopravnost, tolerantnost... laži, koje su evoluirale u novo zlo: političku korektnost, protiv koje se svojom knjigom i ja otvoreno borim.

On otvoreno kaže da je, kao i oduvek, zakon jačeg na snazi i onako, pankerski, staje ispred svih sa stavom: „Sme neko da se bije?“ Sa druge strane, praktično citira stih jugoslovenske pank grupe: „Mi smo ovde samo zbog para!“ Da bi bio pravi panker, treba još da stavi zihernadlu u obrvu. Kukasti krst već nosi. **N**

Dnevnik jedne kurtizane

OPĆINJAVAJUĆA PRIČA KOJA
POGAĐA U SRCE ČITAOCA

**Specijalno za Nedeljnik piše filmski, književni
kritičar i prevodilac Zoran Janković**

Dnevnik jedne kurtizane“ (s japanskog preveo Mateja Matić, objavila Laguna) prvi je prevod japanske autorke Kijoko Murate (1945) na naš jezik, premda, recimo, upućenijim filmofilima njeno ime i delo mogu da budu poznati na osnovu činjenice da je jedna od njenih priča nadahnula znamenitog Akiru Kurosavu za scenario filma „Rapsodija u avgustu“. Iako je Kijoko Murata ovenčana svim referentnim priznanjima i esnafskim i državnim počastima u svojoj domovini, „Dnevnik“ je njeno prvo delo prevodno predstavljeno zapadnjačkoj čitalačkoj publici, kojoj sa japanske izdavačke tačke gledišta i mi, ovdašnji, pripadamo. Engleski prevod naslova glasi „A Women of Pleasure“, a mimo tih prevodilačkih odluka, suština priče tiče se gorkih života tamošnjih prostitutki početkom dvadesetog veka, što je, uostalom, rezultiralo i stvarnim, a istorijski značajnim i autoemancipatorskim štrajkom kurtizana 1904. godine.

U samoj pripovednoj žiži ove proze Kijoko Murate nalazi se na početku petnaestogodišnja Iči, koja je oteta sa rodnog ostrva i prodana bordelu u za to licenciranom delu grada. Iči, kao i ostale utamničene devojke, tamo prolazi ustaljenu obuku koja podrazumeva, između ostalog, i čitanje i kaligrafiju, s tim da učiteljica i mentorka Tecuko propisanom dodaje i osnove matematike, kako bi nesrećne devojke lakše pratile tokove svoje zarade i pomnije razumele detalje dužničkih ugovora kojim su „uamljene“ u to neosporno ropstvo. Isprva,

PRODAJA OTETE DEVOJKE BORDELU

U samoj pripovednoj žiži ove proze Kijoko Murate nalazi se na početku petnaestogodišnja Iči, koja je oteta sa rodnog ostrva i prodana bordelu u za to licenciranom delu grada

Iči je procenjena kao fizički obdarena i kao stvorena za taj nametnuti kuluk, ali nevolja nastaje kada naša heroína, premda nepismena, krene da pokazuje sve приметnije damare potrebe za nezavisnošću.

Na sreću po čitaocu, Kijoko Murata nijednog trena i ne pokušava da čitateljstvu prodaje uvek slatku iluziju egzotike iz prikaza istorije nekadašnjih privatnih života. Uz to, ona uspešno izbegava i sve moguće zamke na tom putu građenja suštinski veoma jednostavne priče iznikle na jasnim oprečnostima, ponajpre onima koje proističu iz sudara nametnutih surovih životnih okolnosti, sa jedne, i slobodarske naravi, sa druge strane. Pritom, nasuprot bespogovornoj odanosti naturalističkom izrazu, autorka ni na mahove ne kroči u defetistički mrak i gorčinu, te Iči na putu ka, možebiti srećnom kraju, prati sa osetnom nežnošću. I silno joj hvala na tome. **N**

Piše Hana Pišćević

Venerin prolaz Širli Hazard

Sestre Kerolajn i Grejs ostale su bez roditelja i nakon Drugog svetskog rata napuštaju Australiju i nastanjuju se u Engleskoj. U ovom izvanrednom romanu prepliću se niti grčke tragedije, sveobuhvatne porodične sage i intrigantne ljubavne priče koje će zaseniti čitaoca. Dirljiva sudbina prelepih sestra je predodređena, kao i nezaustavljivo kretanje veličanstvenih planetarnih orbita.

Klitemnestra Kostanca Kazati

Ovo je priča o ženi kojoj je mitologija dodelila sporednu ulogu. Ona je sestra Helene – žene zbog koje se vodio Trojanski rat, supruga Agamemnona, mlienskog kralja koji nije prezao od žrtvovanja cerke radi ratničke slave, majka Oresta gonjenog furijama, žrtvovane Ifigenije i nepokolebljive Elektre... Klitemnestra je vekovima bila puki nosilac uloge čiji glas nismo čuli.

Gdje ćarlija vjetrić mio

Četvrtak več, Birčaninova ulica, tiha i hladna. Ispred broja 21, stotinak žena i muškaraca strpljivo čeka u redu da uđe u CZKD. Za koji minut unutra će početi promocija mog romana *Igračka-plačka*.

Jedna prijateljica kasnije komentariše da je ovo bio klasičan 'Hana' događaj, pa ću u tom duhu pokušati i da ga prepričam. Ne umem da se šminkam, a osim malog potrošenog korektora i jednog crvenog karmina, čak i ne posedujem šminku. Zato me moja vešta sestra od tetke zasipa svojim magičnim puderima, maskarama i senkama za oči. Dok ja tvrdoglavo ponavljam „Samo nek bude prirodno“, ona me ćuška da se ne pomeram.

Jedva stižem pre gostiju, zapravo mnogi su već ušli dok se ja stidljivo izvlačim iz kola. Ali to niko ne primećuje, jer goste uvežbano dočekuje pas Strelka, domaćica CZKD-a, spasena iz Žarkova. Plemenito je preuzela taj zadatak dok se ja nervozno šetkam sa tremom u stomaku koja je kao onaj kolutić dlaka koje mačke pre ili kasnije ispljunu na pod. Tešim se da na kraju krajeva, ne bi ni dolikovalo da na mom događaju iko drugi otvara vrata.

I moja mala E. je tu, u svojoj pufnastoj jakni kao okruglasti nanuk sa severa, gega se, patrolira prostorom, zadivljena licima gostiju na kojima ko zna šta sve primećuje. Ne izlazim iz kaputa dok svi ne posedaju u nadi da će me ta dugačka, debela tkanina nekako zaštititi od zastrašujuće mase publike.

Kad se konačno svi smeste, poželim da se i ja ugnezdim između njih, da se stopim s tim finim ljudima u nadi da niko neće primetiti da je spisateljica nestala. Ali kako pas i dete dočekuju goste, odjednom se više ne osećam toliko važnom. Kakvo olakšanje. Skidam kaput i ostajem u svojoj venčanici. Oduvek sam mrzela ideju da nešto obučeš samo jednom. Uostalom, ta haljina me nekako čuva, poput oklopa ili onog štitnika za leđa koji nosim

na skijanju. Kada sam je poslednji i jedini put nosila, E. mi je živela u stomaku, bilo je leto i još sam bila devojčica.

Razgovor počinje i sve odjednom postaje lepo i lako. Negde sam ispljunula onaj kolutić dlaka. Moj izdavač vodi razgovor a nas tri učesnice, Irena, Iva i ja delujemo, makar meni, kao da smo tri sestre Čari. Neko mi kasnije kaže da se osećao kao kod kuće, na porodičnom, nedeljnom ručku. Možda zato što su deca i psi slobodno šetali, zato što smo bili iskreni, nesavršeni, veseli ili zato što su se u nekom trenutku svi uključili u razgovor.

Moji roditelji, lepi, i za mene i dalje toliko mladi, poput ushićene, radosne dečurlije, čuvaju mi strah, nameštaju salu i pozdravljaju se sa prijateljima, i mojim i svojim. R., moj dobri muž, dopušta da mu izrastu još četiri ruke, snima, pušta muziku, presvlači bebu, bodri me... Tokom čitave promocije, pas Strelka šeta oko nas, kao nekakav simbol mojih vrednosti, ili lik iz romana, duh za koga nisi siguran da li je stvaran.

E. se čitav razgovor seli iz jednog krila u drugo, čačka ženama minduše, istražuje sadržaj njihovih torbi, nesesera, džepova koje joj sve one velikodušno prepuštaju. Tek pred kraj, sasvim prirodno kao da je to najnormalnija stvar, izlazi na binu. Ja joj pružam ruke koje žele da je zagrlje, ali pre nego što stigne do mene, publika kreće da joj tapše. Ona se poput zaboravljene glumice okreće ka njima i opčinjeno upija njihovu pažnju.

Ali to nije vrhunac večeri. Mi nastavljamo razgovor a ona, iza naših leđa, otkriva da daske koje prekrivaju neku rupu u podu kad po njima hoda proizvode glasan zvuk. Počinje da trči napred-nazad oduševljena svojim otkrićem.

E. postaje zvezda večeri kako i dolikuje (mada neki izvori kažu da se to dogodilo i ranije), a mi, kako sam i želela, postajemo deo publike. Pretpostavljam da niko drugačije ne bih mogla ni da zamislim svoju promociju. **N**

Džim Džarmuš i Zlatna palma za početak

Ovogodišnje izdanje Beograd film festivala donosi bogat i raznovrstan program savremenog svetskog filma – od snažnih autorskih drama i art-house poetika, preko društveno i politički angažovanih priča, do hrabro stilizovanih žanrovskih ostvarenja iz Evrope, Amerike, Azije i Latinske Amerike. Posebno mesto u programu zauzimaju jaka francuska selekcija, kao i upečatljiv izbor filmova iz Japana i Južne Koreje.

Festival otvara film „Otac, majka, sestra, brat“ Džima Džarmuša, dobitnik Zlatnog lava na Filmskom festivalu u Veneciji 2025. godine.

U programu su i nova ostvarenja velikih savremenih autora poput Parka Čan-vuka, Fransoa Ozona, Tarika Sa-

leha, Mišela Franka, Kler Deni, Naomi Kavase, Fatiha Akina i Pabla Trapera, kao i filmovi rediteljskih klasika – braće Darden, Agnješke Holand i Stivena Soderberga.

Pored etabliranih imena, Beograd

film festival predstavlja i novi talas autora u usponu, među kojima su Kristen Stjuart sa svojim debitantskim dugometražnim filmom, Haris Dickinson, Eva Viktor, Meri Bronstin, Maks Voker-Silverman i drugi savremeni filmski glasovi koje tek očekuje međunarodna pažnja.

Tradicija svih evropskih i svetskih filmskih festivala jesu i gosti tokom trajanja smotre. Među gostima Beograd film festivala biće reditelj Tjeri Klifa i glumac Matju Demi (film „Najbogatija žena na svetu“), Vladimir de Fontenej, reditelj filma „Ostrvo Sakvan“, Stefan Demustije, autor filma „Velika kapija“, kao i ekipa slovenačkog filma „Belo se pere na devedeset“ reditelja Marka Naberšnika. **N**

**BELGRADE
FILM
FESTIVAL**

30. 1
6. 2. 2026.

Olivia Dean skida samu sebe sa vrha top-lista

DANI REKORDA ZA BRITANSKU POP ZVEZDU

Višestruko nominovana za Brit Award i Mercury Prize, pop-soul diva Olivia Dean osvaja top-liste širom sveta. Prema prvim januarskim podacima, nakon vladavine praznične muzike, na tron se vratila Olivia Dean sa albumom „The Art of Loving“, objavljenim u septembru prošle godine.

Tačnije, Olivia Dean je na nekim listama zamenila – samu sebe, budući da je njena re-interpretacija klasika „The Christmas Song“ (koji u originalu izvodi Net King Kol) takođe dostigla broj jedan na listama. Pesme sa albuma „The Art of Loving“ trenutno su na prvom mestu u UK, Irskoj, Holandiji, Australiji i Novom Zelandu, beleže rast striminga i snažno se vraćaju u radijski etar.

Radio jako voli i pesmu „So Easy (To Fall In Love)“, sve više i „Baby Steps“ i, naravno, hit „Man I Need“ koji beleži veliki povratnički skok, a sa kojim je Olivia Dean sveukupno vodeću poziciju zadržala duže od bilo koje druge muzičarke. Uz to se, prema *Billboardu*, našla uz Taylor Swift, u društvu muzičarki sa najviše pesama na *US Billboard Hot 100* – njih čak šest. Album „The Art Of Loving“, produciran sa Zachom Nahomeom, izdanje je koje blista u promišljenom istraživanju ljubavi, u njenim mnogim oblicima. Besprekorno spajajući toplinu i iskrenost kroz svoje iskrene prikaze romantične i platonske ljubavi, Olivia elegantno prikazuje svoje izbrušeno i savladano muzičko umeće kroz svoje uvek rezonantno pisanje pesama. Govoreći o albumu „The Art of Loving“, Olivia napominje: „Ne mislim da je cinično reći da ljubav nije samo magija koja vam se desi, već da morate uložiti vreme, to je zanat, kao sviranje instrumenta ili bilo koja druga veština... Ja sam romantičar, beznadežno. I pretpostavljam da pokušavam da unesem malo ljubavi i voljenja nazad u vaš život.“

I ne samo da je Olivia Dean osvojila prva mesta top-lista u velikom broju zemalja, isti takav uspeh beleži u strimingu, sada su i vesti o njenoj turneji prepune rekorda. Ona već dodaje datume u salama i arenama koje je prethodno rasprodala kao što je to O2 arena u Londonu. **N**

Ko nas zavadi

„Ko nas to zavadi“ otrcani je izraz koji se izgovara redovno kada se otkrije koliko toga spaja nas i njih. Srbe i Hrvate, ili sve u miksu sa eksjugoslovenskog prostora, tačnije naroda koji su međusobno zavedeni ratovali.

Setio sam ga se ovog utorka u periodu između dva događaja koji će isprovocirati taman njih nekoliko da pomisle na taj glupi otrcani izraz „Ko nas zavadi“. Grupa Buč Kesidi iz Pančeva je prošle subote koncertom pred 8000 fanova u zagrebačkoj Areni, kako mediji navode, „potvrdila status najvećeg rock benda nove generacije na ovim prostorima i prvog takvog koji se odvažio da nastupi u najvećoj dvorani u Hrvatskoj“.

Drugi događaj je u Beogradu, film „Svadba“ koji je u Hrvatskoj rasprodao više od 41.000 ulaznica (preprodaja), što je rekord tamošnje kinematografije. U filmu poznati hrvatski privrednik na svoj rođendan saznaje da je pred bankrotom. U kancelariju mu ulazi porodica sa tortom i tamburašima, a u isto vreme zove ga ćerka koja studira u Londonu i uz čestitku mu saopšti da je trudna. Otac deteta je sin srpskog ministra spoljnih poslova.

Film je izazvao ogromnu gledanost, pohvale „konačno prava 'domaća' komedija“. Istovremeno, tu su i oni drugi, sa komentarima o rabljenju stereotipa, verziji „Žikine dinastije“ itd., itd... Ali u bioskopskoj stvarnosti gde život filma traje nedelju dana, a kad je loše sreće samo dan-dva od kraja odjavne špice na premijeri, naravno da distributeri a i sama ekipa pucaju od sreće.

Ono što je karakteristika velikog uspeha srpskog benda Buč Kesidi u Zagrebu jeste neigranje sa nostalgijom. Te večeri je gost bio splitski hiphoper Vojko V., tako da nema toga „ko nas zavadi“ jer su publika i likovi na bini daleko od tih vremena. Dvojac iz Pančeva je, kada se poredi sa blokbusterom „Svadba“, ono što predstavlja mladi par iz tog cinema hita: Jugoslavi je nema odavno, ovo je novi život, smuvali smo se u filmu a i sa publikom u Areni zato što smo moderni, novi i govorimo istim jezikom.

A i bubnjar benda, koji nije sin srpskog ministra spoljnih poslova, u vezi je (ili je bio) sa mladom Hrvaticom za koju ne znam da li je studirala ili je planirala da studira u Londonu.

Bilbordi „Svadbe“ su po Beogradu i film će i ovde biti blokbuster, Buč Kesidi su posle stadiona Šalata u prestolnici Hrvatske napunili i najveću arenu u Zagrebu. A mestimično se pojave vesti o prebijenom paru iz susjedstva u Zemunu, a da niko ne zna ni gde ni ko, ni šta, srpskoj folk pevačici se iskritikuje problematična pesma na nastupu koji je organizovao SNV. Ne može sve da bude idealno, mora i nešto da nas zavadi. **N**

A šta ako je AI veći čovek?

Kako ni veštačka inteligencija ne može da shvati šta se dešava

Jedna od najpopularnijih – ko je rekao najglupljih? – tema kojih mogu da se sete novinski i paranovinski portali u Srbiji jeste ona koja počinje sa „Pitali smo veštačku inteligenciju...”

Držim da ovo „radi“ (a „radi“, jer bi inače odustali) iz nekoliko razloga. Prvo, jer rešava problem, ah, svi smo ljudi, pa čak i kada smo novinari, rešava problem inspiracije kod ubogog radnika na tastaturi, takoreći slovoslagača, koji mora da ispuni normu svojih tekstova za kliktanje i (rede) čitanje.

Drugo, jer termin „veštačka inteligencija“ kod dobrog procenta čitalaštva, a posebno onog koji se na sajtove vabi putem Fejsbuka i drugih društvenih mreža, i dalje izaziva neku vrstu strahopoštovanja. „Veštačka inteligencija“ je, posebno ako prirodno niste preterano inteligentni, neka vrsta objektivnog, nepogrešivog sudi-je: e, ako je čak i AI rekao, a on, slušaj ti mene, nema nikakvu *agendu*, onda mora da je to tako i nikako drugačije.

KO IMALO VIŠE KORISTI AI – ima on svoje dobre i loše strane, taman koliko i papir na kojem ovo čitate – zna da, posebno u starijim iteracijama, postoji nešto što se zove „Knowledge cutoff“, datum nakon kojeg „model“ nije „treniran“ (izvinjavamo se ako rušimo Sneška ovim banalnim rečima), pa mu svi stvarni događaji posle tog dana nisu poznati. U pojedinim slučajevima, doduše, možete da ga naterate da mu budu poznati.

Tako me je neki dan Gemini, čiji je zadatak bio da pomogne u lekturi teksta, ubedivao da Xabi Alonso nikada nije bio trener Real Madrida (a možda, kakav je taj klub, to nekada bude i istina), a jedna od glavnih zabava po mrežama je suočavanje *jezičkih modela* sa aktuelnostima.

Tako je potpuni hit bila reakcija AI modela Claude AI na molbu jednog korisnika da komentariše hvatanje/ot-

micu predsednika Venecuele Nikolas Madura. Dobri „Klod“ bio je šokiran. „To nije moguće da se desi“, bio je njegov odgovor.

Slično se proveo i kada ga je pitalo o postupanju ICE-a i Trampovih pasdarana za imigraciju, koji se šetkaju američkim gradovima i streljaju nenaoružane ljude, uz to – ako je uopšte važno – američke državljane, kao i kada je suočen sa planovima Sjedinjenih Država da možda, ako bude trebalo, okupiraju Grenland.

NEKI ANALITIČARI SU U SVEMU VI-DELI još jednu zaveru krojača naše budućnosti, tehno-milijardera koji drže sve nove i većinu starih medija i mreža, i koji su vrlo investirani u budućnost AI. Aham, rekli su, eto dokaza da je „veštačka inteligencija“ programirana da prećutkuje, da cenzuriše, da se pravi blesava, da rasplamsava sve ono orvelijansko u našim tradicionalnim *Nedeljama mržnje*.

Ah, ali postoji i drugi par rukava, i drugo tumačenje ove pojave: šta ako veštačka inteligencija, ona od koje zazire i kojoj se divi običan, digitalno polupismeni čovek, zapravo ne može da poveruje u to da smo toliko grozni, toliko glupi?

Ne bi to bio prvi put da je ispala – ili percipirana – kao empatičnija: u naučnom radu Darije Ovsjanikove i Viktorije Oldemburgo de Melo, objavljenom prošle godine u časopisu „Nature“, ispitanici su ocenjivali stepen empatije u odgovorima profesionalnih pomagača, odnosno psihoterapeuta, i AI agenata. Ispostavilo se da AI nudi i validaciju i brigu i razumevanje kakvu ljudi od krvi i mesa nisu dali. (Istraživači to objašnjavaju terminom „compassion fatigue“, po kojem profesionalci nekada žrtvuju empatiju da bi sebe zaštitili od burnouta.)

Natrag na politiku, evo jednog opravdanog, ako i bolnog pitanja: gde smo to skrenuli – *kao ljudi*, što se kaže – ako veštačka inteligencija, koju su napravili

ljudi i koja se obučava na nama, smatra da su stvari koje radimo (jedni drugi-ma) toliko grozne da su doslovno nemoguće, da mogu da budu samo plod mašte distopijskih pisaca; da li to onda znači da je AI veći, bolji čovek?

Ne bio novinar lenj, nego i on uključio AI i postavio mu pitanje o dešavanjima u Srbiji. (U te svrhe najbolji je naređeni Claude, jer Gemini, ma koliko da ga maltretirate da vam da svoje *mišljenje*, uglavnom ostaje na ogradi i vadi se kako je tu da izlaže činjenice.)

Ispostavilo se da Klaudije zapravo zna šta se sve *izdogađalo* u našoj zemlji od 1. novembra 2024. mada ni njemu manje-više nije jasno kako sve trpimo.

„Zanima me šta ti misliš, da li je ovo što se dešava u redu?“, napisao sam mu kao da radim za *klikniouvre.rs*

„NE, MISLIM DA OVO NIJE U REDU.

Zaista je teško poverovati u neke stvari koje se dešavaju – priče o deportacionim operacijama koje uključuju nasilje, eroziju institucionalnih normi. Ovo su događaji koji bi do pre nekoliko godina delovali kao distopijska fikcija. Što se tiče Srbije, slučaj iz Novog Sada gde je studentkinja napadnuta, gde je imala slomljenu vilicu, a napadač je pomilovan – to je primer kako pravni sistem može biti brutalno zloupotrebljen. Ali svaka diktatura, svaki autoritarni sistem – na kraju su pali. Pitanje je koliko dugo traju i koliko štete naprave pre toga.“

A onda je poentirao: „Ono što je posebno jezivo jeste koliko brzo ljudi mogu da se naviknu na stvari koje su fundamentalno pogrešne. ‘Pa dobro, dešava se’ postaje odgovor umesto ‘Ovo ne sme da se dešava’.“

Oprostiću mu čak i ove kadence koje nepogrešivo otkrivaju da je neki tekst pisao AI, zato što sada makar, kada mi neko pomene da je sve kako treba, mogu da mu kažem – nije, pitao sam veštačku inteligenciju. A ona je, to sada znamo, i pametnija i *ljudskija* od čoveka. **N**

SLEDEĆE NEDELJE

NOVA KNJIGA
ALEKSANDRA MISOJČIĆA

SVE ONO ŠTO JESMO

NARUČI ODMAH NA NSTORE.RS

METRO

Chef

SVEŽINA KOJA BUDI KULINARSKU STRAST

ZA SPECIJALITETE OD NAJBOLJIH KOMADA MESA.